

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ

W KRAKOWSKIM
OBSZARZE METROPOLITALNYM
W 2009 R.

URZĄD STATYSTYCZNY W KRAKOWIE

**BENEFICJENCI
POMOCY
SPOŁECZNEJ
W KRAKOWSKIM
OBSZARZE METROPOLITALNYM
W 2009 R.**

STUDIA I ANALIZY STATYSTYCZNE

Kraków 2010

Urząd Statystyczny w Krakowie
31-223 Kraków, ul. Kazimierza Wyki 3
tel. (12) 415 60 11 fax: (12) 361 01 91
e-mail: sekretariatuskrrk@stat.gov.pl

Opracowanie publikacji	Oddział w Tarnowie
Autor	Jan Szarek
pod kierunkiem	dr Krzysztofa Jakóbika
Skład komputerowy, wykresy	Elżbieta Niemiec
Recenzenci:	prof. dr hab. Jolanta Kurkiewicz Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Projekt okładki	Mikołaj Karklisyjski

ISBN 978-83-7403-211-7

Przy publikowaniu danych prosimy o podanie źródła

Publikacja dostępna w Internecie – www.stat.gov.pl/krakow

Przedmowa

Publikacja przedstawia zbiorowość beneficjentów pomocy społecznej – mieszkańców Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. To specyficzny obszar, gdzie duże miasto silnie wpływa na powiązane z nim mniejsze miasta i wsie. Naszym celem było opisanie, jak dalece te procesy rzutują z jednej strony na społeczność rodzin uzależnionych od pomocy społecznej, a z drugiej na skalę tego uzależnienia.

Opracowanie zawiera charakterystykę gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, na tle sytuacji społeczno–demograficznej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Autor starał się wykazać, że tak jak poszczególne strefy KOM mają swoją specyfikę, tak również społeczność beneficjentów pomocy społecznej różni się w zależności od miejsca zamieszkania, sytuacji na rynku pracy, wieku członków gospodarstw domowych i ich stanu zdrowia – a to tylko najważniejsze zmienne opisujące tę zbiorowość.

Niniejsza publikacja jest kolejnym opracowaniem o tej tematyce wykorzystującym w głównej mierze administracyjne źródła danych. W zasadniczej jej części są to dane zarejestrowane przez pracowników socjalnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz w ośrodkach pomocy społecznej gmin wchodzących w skład Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, zebrane następnie i opracowane przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.

Wykorzystano również dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej o bezrobociu w 2009 r., Ministerstwa Finansów, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie oraz Biura Informacji Urzędu Miasta Krakowa.

Mam nadzieję, że publikacja zainteresuje instytucje i organizacje działające w sferze szeroko pojętej polityki społecznej, zwłaszcza na szczeblu lokalnym, a także okaże się interesująca dla wszystkich czytelników chcących wzbogacić swą wiedzę na temat funkcjonowania systemu pomocy społecznej w Polsce.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Krakowie

dr Krzysztof Jakóbiak

Kraków, listopad 2010 r.

Preface

The publication presents the population of beneficiaries of social welfare - inhabitants of the Kraków Metropolitan Area. It is a peculiar area, where a big city strongly influences smaller cities and villages related to it. Our purpose was to describe how far these processes impinge on one hand on the community of families dependent on social assistance, and on the other hand, on the scale of this dependence.

The elaboration includes the characteristic of households benefiting from social welfare against a background of social and demographic situation of the Kraków Metropolitan Area. Author tried to prove that, as particular zones of the Kraków Metropolitan Area differ from each other, also the population of beneficiaries distinguish depending on the place of residence, situation on the labour market, age of households' members and their state of health - and these are only the most important variables describing this population.

The present publication is the next elaboration of this subject matter using mainly administrative sources of data. In its main part there are data registered by social employees of the Municipal Social Welfare Centre in Kraków as well as in social welfare centres of gminas included in the Kraków Metropolitan Area, then collected and elaborated by the Ministry of Labour and Social Policy.

Data from the Ministry of Labour and Social Policy on unemployment in 2009, of the Ministry of Finance, the Voivodship Labour Office in Kraków and of the Municipality of Kraków Information Bureau were used, too.

I hope that the publication will be interesting for institutions and organizations acting in the sphere of broadly understood social policy, especially on the local level, and also for all readers who want to enrich their knowledge on the functioning of social welfare system in Poland.

*Director
of the Statistical Office in Kraków*

Krzysztof Jakóbiak, Ph.D.

Kraków, November 2010

SPIS TREŚCI

	Str.
PRZEDMOWA	3
UWAGI METODYCZNE	13
Zakres podmiotowy i przedmiotowy publikacji	13
Krakowski Obszar Metropolitalny	13
Dzielnice Krakowa	15
Administracyjne źródła danych	16
Objaśnienia pojęć	16
ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO	23
Mieszkańcy KOM	23
Struktura ludności KOM według wieku.....	23
Migracje stałe	24
Pracujący i przychody z wynagrodzeń	26
Bezrobocie	30
ROZDZIAŁ II. WYDATKI NA POMOC SPOŁECZNĄ I ŚWIADCZENIA RODZINNE	33
Pomoc społeczna	33
Świadczenia pieniężne	34
Świadczenia niepieniężne	34
Świadczenia rodzinne	35
ROZDZIAŁ III. GOSPODARSTWA DOMOWE, RODZINY	36
Liczebność beneficjentów pomocy społecznej	36
Wielkość i typ gospodarstwa domowego	36
Gospodarstwa domowe z dziećmi	38
Przyczyny przyznania świadczeń	38
Zjawiska patologiczne	44
Źródła utrzymania	44
Dochód rodziny	46
ROZDZIAŁ IV. LUDNOŚĆ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH	48
Wiek i płeć	48
Głowy gospodarstw domowych	49
Poziom wykształcenia	51
Pozycja na rynku pracy	51
Źródła dochodu	53
Stan zdrowia i niepełnosprawność	55
Orzeczenia o niepełnosprawności	57
ROZDZIAŁ V. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE	59
Mieszkańcy dzielnic	59
Liczebność i wiek beneficjentów zarejestrowanych w filiach MOPS w Krakowie	61
Wielkość i typ gospodarstwa domowego	63
Podsumowanie	65

Spis treści

WYKRESY

	Nr	Str.
Struktura mieszkańców według ekonomicznych grup wieku w 2009 r.	1	24
Saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w 2009 r.	2	25
Zameldowania na pobyt stały według miejsca pochodzenia migrujących (w odsetkach zameldowań ogółem) w 2009 r.	3	25
Pracujący w strefach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w 2009 r.	4	26
Liczba pracujących na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2009 r.	5	27
Struktura pracujących według rodzajów działalności pracodawcy w 2009 r.	6	28
Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1 tys. ludności w 2009 r.	7	28
Mediana przychodów rocznych uzyskanych tytułem wynagrodzeń w 2008 r.	8	29
Udział podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń o wysokości do 50% mediany krajowej w ogólnej liczbie podatników uzyskujących przychody z tego źródła w 2008 r.	9	29
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w województwie małopolskim oraz w strefach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w 2009 r.	10	30
Udział bezrobotnych w wieku do 24 lat oraz w wieku 45 lat i więcej w liczbie bezrobotnych ogółem w 2009 r.	11	31
Struktura bezrobotnych według czasu pozostawania bez pracy w 2009 r.	12	32
Udział pieniężnych i niepieniężnych form świadczeń zrealizowanych w ośrodkach pomocy społecznej w 2009 r.	13	33
Udział świadczeń jednorazowych oraz okresowych w ogólnej wartości świadczeń zrealizowanych w 2009 r.	14	33
Udział beneficjentów pomocy społecznej w liczbie mieszkańców województwa małopolskiego i Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w 2009 r.	15	36
Udział gospodarstw jednoosobowych i wieloosobowych w liczbie gospodarstw domowych beneficjentów ogółem w 2009 r.	16	37
Rodzaje wieloosobowych gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej w 2009 r.	17	37
Udział gospodarstw domowych z osobami do lat 24 na utrzymaniu w liczbie gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej ogółem w 2009 r.	18	38
Gospodarstwa domowe według grup problemów w 2009 r.	19	39
Główne problemy – przyczyny przyznania świadczenia w 2009 r.	20	40
Przyczyny przyznania świadczeń w gospodarstwach jednoosobowych i małżeństwach bez dzieci w 2009 r.	21	41
Przyczyny przyznania świadczeń w gospodarstwach małżeństw z dziećmi i rodzin niepełnych w 2009 r.	22	42
Przyczyny przyznania świadczeń w gospodarstwach rodzin wielorodzinnych i nierodzinnych w 2009 r.	23	43
Przyczyny przyznania świadczeń w gospodarstwach partnerskich w 2009 r.	24	43
Rodzaje zjawisk patologicznych w gospodarstwach domowych – w odsetkach gospodarstw domowych, w których one wystąpiły w 2009 r.	25	44

Spis treści

WYKRESY (dok.)

	Nr	Str.
Struktura gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według głównych źródeł utrzymania w 2009 r.	26	45
Gospodarstwa jednoosobowe i wieloosobowe według głównych źródeł utrzymania w 2009 r.	27	46
Gospodarstwa jednoosobowe i wieloosobowe według dochodu na osobę (w odsetkach progu dochodowego uprawniającego do świadczeń pieniężnych) w 2009 r.	28	47
Rozkład 5-letnich grup wieku mieszkańców Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego ogółem oraz beneficjentów pomocy społecznej w 2009 r.	29	48
Beneficjenci pomocy społecznej według ekonomicznych grup wieku w 2009 r.	30	49
Średnia wieku głów gospodarstw domowych wieloosobowych w 2009 r.	31	50
Struktura wieku osób samotnie gospodarujących według 5-letnich grup wieku w 2009 r.	32	50
Beneficjenci pomocy społecznej w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia w 2009 r.	33	51
Beneficjenci pomocy społecznej w wieku produkcyjnym według pozycji na rynku pracy oraz typu gospodarstwa domowego w 2009 r.	34	52
Beneficjenci pomocy społecznej w wieku produkcyjnym według pozycji na rynku pracy w 2009 r.	35	53
Beneficjenci pomocy społecznej w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym według źródeł dochodu w 2009 r.	36	53
Struktura beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18 lat i więcej według źródeł dochodu i stref Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w 2009 r.	37	54
Średni miesięczny dochód netto według źródeł dochodu w 2009 r.	38	55
Udział osób niepełnosprawnych w liczbie beneficjentów pomocy społecznej ogółem w województwie małopolskim oraz w strefach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego w 2009 r.	39	56
Udział osób niepełnosprawnych w liczbie beneficjentów pomocy społecznej według ekonomicznych grup wieku w 2009 r.	40	56
Beneficjenci pomocy społecznej w wieku produkcyjnym według głównego źródła utrzymania w 2009 r.	41	57
Beneficjenci pomocy społecznej w wieku 16 lat i więcej według stopnia niepełnosprawności w 2009 r.	42	58
Struktura mieszkańców dzielnic Krakowa według ekonomicznych grup wieku według stanu na koniec 2009 r.	43	60
Średni wiek beneficjentów pomocy społecznej oraz mieszkańców dzielnic Krakowa zameldowanych na pobyt stały w 2009 r.	44	63
Grupy problemów występujących w gospodarstwach domowych beneficjentów pomocy społecznej o współczynniku zmienności większym niż 20% w 2009 r.	45	64
MAPY		
Krakowski Obszar Metropolitalny	1	14
Podział Krakowa na dzielnice oraz zasięg działania filii MOPS	2	15
Udział mieszkańców dzielnic w liczbie mieszkańców Krakowa ogółem (w odsetkach) według stanu na koniec 2009 r.	3	59

Spis treści

MAPY (dok.)

	Nr	Str.
Średni wiek mieszkańców Krakowa według dzielnic w 2009 r.	4	61
Udział osób w gospodarstwach domowych beneficjentów pomocy społecznej w liczbie mieszkańców dzielnic objętych filiami MOPS (zameldowanych na pobyt stały) w 2009 r.	5	62
Udział gospodarstw domowych jednoosobowych w filiach MOPS w Krakowie w 2009 r.	6	64

TABLICE W TEKŚCIE

Liczba mieszkańców Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego według stanu na koniec 2009 r.	I	23
Świadczenia pieniężne w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym w 2009 r.	II	34
Świadczenia niepieniężne w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym w 2009 r.	III	35

TABLICE

Typy gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej według miejsca zamieszkania w 2009 r.	1	66
Struktura gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym według przyczyny przyznania świadczeń w 2009 r.	2	67
Główne źródła utrzymania gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym w 2009 r.	3	68
Poziom wykształcenia ukończonego beneficjentów pomocy społecznej w wieku 15 lat i więcej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym w 2009 r.	4	69
Aktywność ekonomiczna beneficjentów pomocy społecznej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym w 2009 r.	5	70
Osoby w gospodarstwach domowych beneficjentów pomocy społecznej według stanu zdrowia w 2009 r.	6	70
Struktura osób w wieku 18 lat i więcej w gospodarstwach domowych beneficjentów pomocy społecznej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym według źródła dochodu w 2009 r.	7	71
Osoby w gospodarstwach domowych beneficjentów pomocy społecznej według grup wieku w 2009 r.	8	72
Typy gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej zarejestrowanych w filiach MOPS w Krakowie w 2009 r.	9	73
Struktura beneficjentów pomocy społecznej według grup wieku zarejestrowanych w filiach MOPS w Krakowie w 2009 r.	10	74

W wersji angielskiej przedmowa i spis treści.

CONTENTS

	Page
PREFACE	3
METHODOLOGICAL NOTES	13
Subjective and objective scope of the publication	13
<i>Kraków Metropolitan Area</i>	<i>13</i>
<i>Districts of Kraków</i>	<i>15</i>
<i>Administrative sources of data</i>	<i>16</i>
<i>Definitions of concepts</i>	<i>16</i>
CHAPTER I. CHARACTERISTIC OF KRAKÓW METROPOLITAN AREA	23
<i>Inhabitants of Kraków Metropolitan Area</i>	<i>23</i>
<i>Structure of population of Kraków Metropolitan Area by age</i>	<i>23</i>
<i>Permanent migration</i>	<i>24</i>
<i>Employed persons and revenue from wages and salaries</i>	<i>26</i>
<i>Unemployment</i>	<i>30</i>
CHAPTER II. EXPENDITURE ON SOCIAL WELFARE AND FAMILY BENEFITS	33
<i>Social assistance</i>	<i>33</i>
<i>Monetary assistance</i>	<i>34</i>
<i>Non-monetary assistance</i>	<i>34</i>
<i>Family benefits</i>	<i>35</i>
CHAPTER III. HOUSEHOLDS, FAMILIES	36
<i>Number of beneficiaries of social welfare</i>	<i>36</i>
<i>Size and type of households</i>	<i>36</i>
<i>Households with children</i>	<i>38</i>
<i>Causes of granting benefits</i>	<i>38</i>
<i>Pathological phenomena</i>	<i>44</i>
<i>Sources of maintenance</i>	<i>44</i>
<i>Income of family</i>	<i>46</i>
CHAPTER IV. POPULATION IN HOUSEHOLDS	48
<i>Age and sex</i>	<i>48</i>
<i>Heads of households</i>	<i>49</i>
<i>Educational level</i>	<i>51</i>
<i>Position on labour market</i>	<i>51</i>
<i>Sources of revenue</i>	<i>53</i>
<i>State of health and disability</i>	<i>55</i>
<i>Adjudications of disability</i>	<i>57</i>
CHAPTER V. SOCIAL ASSISTANCE BENEFICIARIES IN KRAKÓW	59
<i>Inhabitants of districts</i>	<i>59</i>
<i>Number and age of beneficiaries registered in MSWC branches in Kraków</i>	<i>61</i>
<i>Size and type of households</i>	<i>63</i>
<i>Conclusion</i>	<i>65</i>

Contents

GRAPHS

	No.	Page
<i>Structure of inhabitants by economic age groups in 2009</i>	1	24
<i>Net permanent migration per 1 thous. population in 2009</i>	2	25
<i>Registrations for permanent residence in zones by place of origin of migrants (in percent of total registrations) in 2009</i>	3	25
<i>Employed persons in zones of Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	4	26
<i>Number of employed persons per 1 thous. inhabitants at working age in 2009</i>	5	27
<i>Structure of employed persons by kind of activity of employer in 2009</i>	6	28
<i>Number of enterprises recorded in the REGON register per 1 thous. population in 2009</i>	7	28
<i>Median of annual revenue obtained from wages and salaries in 2008</i>	8	29
<i>Share of taxpayers obtaining revenue from wages and salaries not exceeding 50% of the national median in total number of taxpayers obtaining revenue from this source in 2008</i>	9	29
<i>Share of registered unemployed persons in number of working age population in the Małopolskie voivodship and in zones of Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	10	30
<i>Share of unemployed persons aged up to 24 and aged 45 and more in total number of unemployed persons in 2009</i>	11	31
<i>Structure of unemployed persons by duration of unemployment in 2009</i>	12	32
<i>Share of monetary and non-monetary forms of assistance realized in social assistance centres in 2009</i>	13	33
<i>Share of one-off and temporary assistance in total value of assistance realized in 2009</i>	14	33
<i>Share of social welfare beneficiaries in number of inhabitants of the Małopolskie voivodship and of Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	15	36
<i>Share of one- and multi-person households in total number of households of beneficiaries in 2009</i>	16	37
<i>Types of multi-person households of social welfare beneficiaries in 2009</i>	17	37
<i>Share of households with maintained persons aged up to 24 in total number of households of social welfare beneficiaries in 2009</i>	18	38
<i>Households by groups of problems in 2009</i>	19	39
<i>Main problems - causes of granting benefits in 2009</i>	20	40
<i>Causes of granting benefits in one-person households and marriages without children in 2009</i>	21	41
<i>Causes of granting benefits in households of marriages with children and single-parent families in 2009</i>	22	42
<i>Causes of granting benefits in multifamily and non-family households in 2009</i>	23	43
<i>Causes of granting benefits in partner households in 2009.....</i>	24	43
<i>Kinds of pathological phenomena in households – in percent of households in which they occurred in 2009</i>	25	44

Contents

GRAPHS (cont.)

	No.	Page
<i>Structure of households of social welfare beneficiaries by main sources of maintenance in 2009</i>	26	45
<i>One- and multi-person households by main sources of maintenance in 2009</i>	27	46
<i>One- and multi-person households by income per person (in percent of income threshold entitling to monetary assistance) in 2009</i>	28	47
<i>Distribution of 5-year age groups of inhabitants of Kraków Metropolitan Area in total and of social welfare beneficiaries in 2009</i>	29	48
<i>Social welfare beneficiaries by economic age groups in 2009</i>	30	49
<i>Average age of heads of multi-person households in 2009</i>	31	50
<i>Structure of age of persons keeping a single household by 5-year age groups in 2009</i>	32	50
<i>Social welfare beneficiaries aged 15 and more by educational level in 2009</i>	33	51
<i>Social welfare beneficiaries at working age by position on labour market and type of household in 2009</i>	34	52
<i>Social welfare beneficiaries at working age by position on labour market in 2009</i>	35	53
<i>Social welfare beneficiaries at working and post-working age by sources of income in 2009</i>	36	53
<i>Structure of social welfare beneficiaries aged 18 and more by sources of income and zones of Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	37	54
<i>Net average monthly income by sources of income in 2009</i>	38	55
<i>Share of disable persons in total number of social welfare beneficiaries in the Małopolskie voivodship and in zones of Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	39	56
<i>Share of disable persons in number of beneficiaries by economic age groups in 2009</i>	40	56
<i>Social welfare beneficiaries at working age by main source of maintenance in 2009</i>	41	57
<i>Social welfare beneficiaries aged 16 and more by degree of disability in 2009</i>	42	58
<i>Structure of inhabitants of districts of Kraków by economic age groups as of the end of 2009</i>	43	60
<i>Average age of social welfare beneficiaries and inhabitants of districts of Kraków registered for permanent residence in 2009.....</i>	44	63
<i>Groups of problems occurring in households of social welfare beneficiaries with the coefficient of changeability exceeding 20% in 2009</i>	45	64
 MAPS		
<i>Kraków Metropolitan Area</i>	1	14
<i>Division of Kraków into districts and range of activity of MSWC branches</i>	2	15
<i>Share of inhabitants of districts in total number of inhabitants of Kraków (in percent) as of the end of 2009</i>	3	59

Contents

MAPS (cont.)	No.	Page
<i>Average age of inhabitants of Kraków by districts in 2009</i>	4	61
<i>Share of persons in households of social welfare beneficiaries in number of inhabitants of districts covered by MSWC branches (registered for permanent residence) in 2009</i>	5	62
<i>Share of one-person households in MSWC branches in Kraków in 2009</i>	6	64
TABLES IN THE TEXT		
<i>Number of inhabitants of Kraków Metropolitan Area as of the end of 2009</i>	I	23
<i>Monetary assistance in Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	II	34
<i>Non-monetary assistance in Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	III	35
TABLES		
<i>Types of households of social welfare beneficiaries by place of residence in 2009 ...</i>	1	66
<i>Structure of households benefiting from social welfare in Kraków Metropolitan Area by causes of granting benefits in 2009</i>	2	67
<i>Main sources of maintenance of households of social welfare beneficiaries in Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	3	68
<i>Level of completed education of social welfare beneficiaries aged 15 and more in Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	4	69
<i>Economic activity of social welfare beneficiaries in Kraków Metropolitan Area in 2009</i>	5	70
<i>Persons in households of social welfare beneficiaries by state of health in 2009</i>	6	70
<i>Structure of persons aged 18 and more in households of social welfare beneficiaries in Kraków Metropolitan Area by sources of income in 2009</i>	7	71
<i>Persons in households of social welfare beneficiaries by age groups in 2009</i>	8	72
<i>Types of households of social welfare beneficiaries registered in MSWC branches in Kraków in 2009</i>	9	73
<i>Structure of social welfare beneficiaries by age groups registered in MSWC branches in Kraków in 2009.....</i>	10	74
In English: preface and contents		

Uwagi metodyczne

Zakres podmiotowy i przedmiotowy publikacji

Analizą objęto świadczeniobiorców pomocy społecznej oraz członków ich gospodarstw domowych. Wszystkie te osoby traktujemy jako beneficjentów pomocy społecznej, świadczonej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie i jego filie oraz ośrodki pomocy społecznej z gmin wchodzących w skład Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM). Innymi słowy zakresem podmiotowym objęto beneficjentów pomocy społecznej oraz członków ich gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków (z uwzględnieniem jego dzielnic) oraz gminy składające się na KOM.

Przedmiotem analizy jest sytuacja społeczno – ekonomiczna gospodarstw domowych, które otrzymały w ośrodkach pomocy społecznej świadczenia wymienione w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. nr 175 poz. 1362 z późn. zm.),

W myśl tej ustawy podstawowym warunkiem przyznania pomocy jest zaistnienie jednego z problemów określonych w artykule 7 (wyszczególnienie w dalszej części uwag metodycznych), a ponadto – dla świadczeń pieniężnych – warunkiem jest wysokość dochodu, który nie może przekraczać dla osoby w rodzinie – 351 zł, a dla osoby samotnie gospodarującej – 477 zł.

W populacji beneficjentów pomocy społecznej nie uwzględniono gospodarstw, które w 2009 r. otrzymały pomoc wyłącznie na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną. Jest to zasilek o specyficznym charakterze odnoszący się do konkretnego obszaru kraju lub regionu, bez związku z sytuacją bytową mieszkańców. Niniejsza publikacja koncentruje się na gospodarstwach domowych i rodzinach o niskich dochodach lub niesamodzielnym z innych przyczyn.

Analizą nie objęto również rodzin zastępczych, jeżeli rodzina taka była beneficjentem wyłącznie pomocy dedykowanej rodzinom zastępczym.

Analizą objęto tylko te gospodarstwa domowe, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy. Wzór kwestionariusza i sposób realizacji wywiadu reguluje rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z 19 kwietnia 2005 r. w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego (Dz. U. nr 77 poz. 672).

Krakowski Obszar Metropolitalny¹

Krakowski Obszar Metropolitalny został wyodrębniony Uchwałą nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego. Oprócz Krakowa, stanowiącego centrum metropolitalne, obejmuje on wszystkie gminy z powiatów krakowskiego, wielickiego oraz myślenickiego, a ponadto: 8 gmin z powiatu bocheńskiego (bez Lipnicy Murowanej), 5 gmin z powiatu wadowickiego, 4 gminy z powiatu proszowickiego oraz po 1 gminie z powiatów miechowskiego i olkuskiego. Razem 51 gmin, które podzielono na strefy w sposób następujący:

1. Kraków – centralny ośrodek metropolitalny.
2. Strefa zewnętrzna:

¹ W oparciu o tekst Uchwały Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 XII 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego <http://www.malopolskie.pl/Planowanie/Plan/>.

2. Strefa zewnętrzna:

2.1. Strefa podmiejska:

powiat krakowski: Kocmyrzów-Luborzycza, Krzeszowice, Liszki, Michałowice, Mogilany, Skawina, Świątyni Górne, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki;

powiat wielicki: Kłaj, Niepołomice, Wieliczka;

2.2. Strefa dojazdów do pracy:

powiat bocheński: Bochnia (gmina miejska), Bochnia (gmina wiejska), Drwinia, Łapanów, Nowy Wiśnicz, Rzezawa, Trzciana, Żegocina;

powiat krakowski: Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Iwanowice, Jerzmanowice-Przegonia, Skala, Słomniki, Sułoszowa;

powiat miechowski: Gołcza;

powiat myślenicki: Dobczyce, Lubień, Myślenice, Pcim, Raciechowice, Siepraw, Sułkowice, Tokarnia, Wiśniowa;

powiat olkuski: Trzyciąż;

powiat proszowicki: Koniusza, Koszyce, Nowe Brzesko, Proszowice;

powiat wadowicki: Brzeźnica, Kalwaria Zebrzydowska, Lanckorona, Stryszów, Wadowice;

powiat wielicki: Biskupice, Gdów.

MAPA 1. KRAKOWSKI OBSZAR METROPOLITALNY

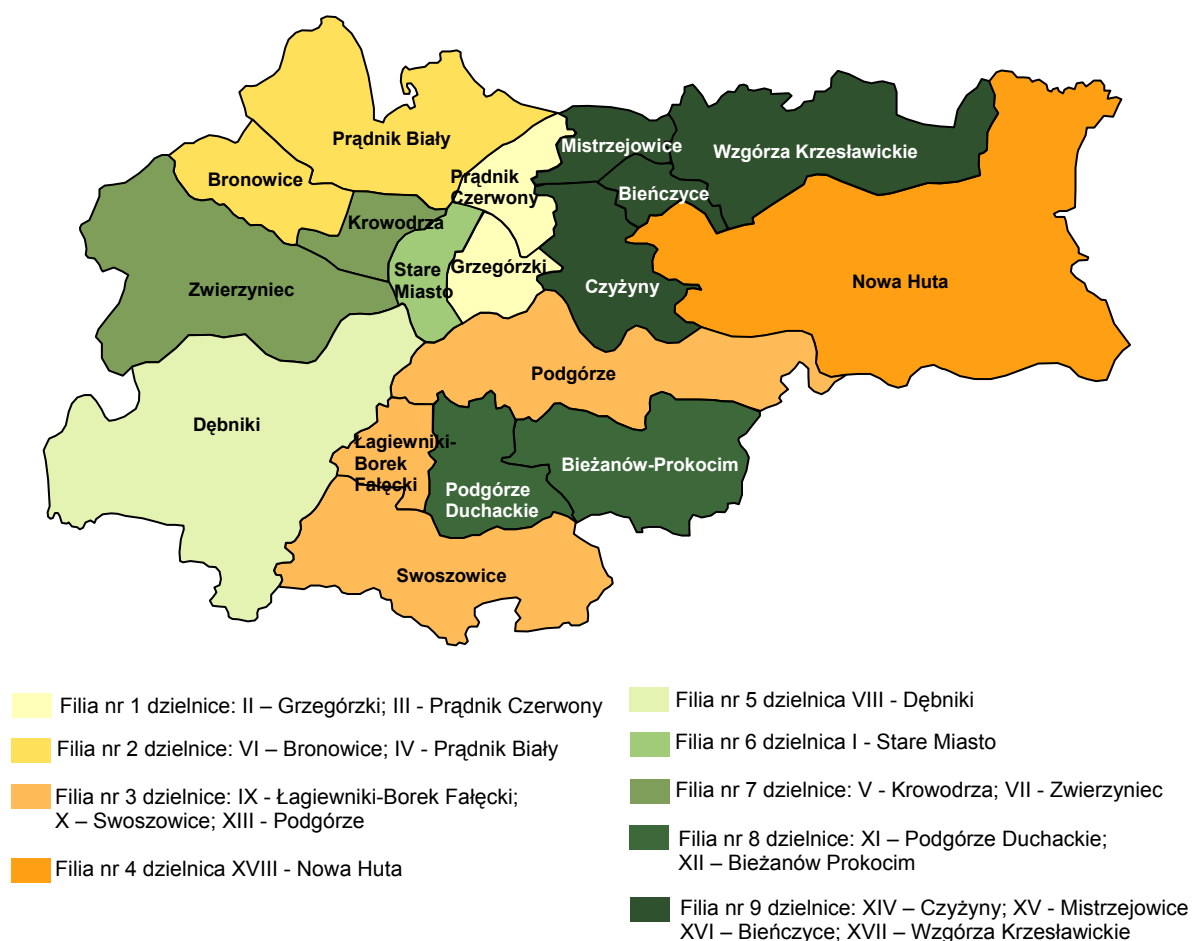
metropolitalnego są migracje ludności na pobyt stały, które kształtują przede wszystkim strefę podmiejską KOM (główny cel przeprowadzek ludności Krakowa). Wzięto też pod uwagę szereg innych kryteriów społeczno–gospodarczych, których pełną listę zawiera TOM II powołanego wyżej Planu Zagospodarowania Przestrzennego „Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego”.

Dzielnice Krakowa

Obecny podział na dzielnice ukształtowała Uchwała Nr XXI/143/91 Rady Miasta Krakowa z dnia 27 marca 1991 r., która w miejsce czterech dzielnic: Nowa Huta, Śródmieście, Krowodrza i Podgórze utworzyła 18 dzielnic, nadając im status jednostek pomocniczych. Każda dzielnica otrzymała też numer i nazwę.

Swoje jednostki pomocnicze – filie – posiada również Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. Obejmują one od jednej do czterech dzielnic. Na mapie 2 przedstawiono podział Krakowa na dzielnice wraz z właściwością terytorialną filii MOPS:

MAPA 2. PODZIAŁ KRAKOWA NA DZIELNICE ORAZ ZASIĘG DZIAŁANIA FILII MOPS

Administracyjne źródła danych

W publikacji wykorzystano następujące źródła danych:

- 1) Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej:
 - a) nieidentyfikowalne dane jednostkowe za 2009 r. z systemu informacyjnego pomocy społecznej, zebrane w Zbiorze Centralnym Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej,
 - b) „Sprawozdania rzeczowo-finansowe o zadaniach z zakresu świadczeń rodzinnych zrealizowanych ze środków Budżetu Państwa oraz budżetów gmin” za 2009 r.,
 - c) dane z miesięcznej „Informacji o stanie i strukturze bezrobocia” za grudzień 2009 r.
- 2) Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie – o stanie i strukturze bezrobocia w gminach woj. małopolskiego według stanu na koniec 2009 r.
- 3) Ministerstwa Finansów – nieidentyfikowalny zbiór danych jednostkowych dla osób fizycznych zawierający dane o wysokości rocznego przychodu brutto, za rok podatkowy 2008, według źródeł przychodu zdefiniowanych w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r., o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2000 r. Nr 14 poz. 176 z późn. zm.)
- 4) Biuletynu Informacyjnego Urzędu Miasta Krakowa - o liczbie ludności zameldowanej na pobyt stały i pobyt czasowy w 2009 r.

Objaśnienia pojęć

Ekonomiczne grupy wieku: wiek przedprodukcyjny: 0–17 lat; wiek produkcyjny: mężczyźni 18–64 lata, kobiety 18–59 lat; wiek produkcyjny mobilny: 18–44 lat; wiek produkcyjny niemobilny: mężczyźni 45–64 lata, kobiety 45–59 lat; wiek poprodukcyjny: mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej.

Wiek nieprodukcyjny – wiek przedprodukcyjny i poprodukcyjny.

Migracje stałe – migracje związane ze zmianą miejsca zamieszkania na pobyt stały; w opracowaniu uwzględniono wymeldowania za granicę oraz zameldowania z zagranicy

Współczynnik salda migracji stałej – bilans migracji stałej (różnica między zameldowaniami a wymeldowaniami) na 1000 ludności zameldowanej faktycznie mieszkającej stałe według stanu na dzień 30 czerwca 2009 r.

Gospodarstwo domowe zgodnie z metodologią GUS jest to zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się. W podstawowych grupowaniach wyróżniane są gospodarstwa rodzinne i nierodzinne, a w tych ostatnich jednoosobowe i wieloosobowe. W ustawie o pomocy społecznej – osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące oznaczają rodzinę.

Według metodologii GUS przez rodzinę rozumie się zespół osób wyodrębniony w ramach gospodarstwa domowego na podstawie kryteriów biologicznych. Rozróżnia się następujące typy rodzin: małżeństwa bez dzieci; małżeństwa z dziećmi; partnerzy bez dzieci; partnerzy z dziećmi; samotne matki z dziećmi i samotni ojcowie z dziećmi.

W Słownikach Centralnych występuje element o nazwie „KOD Składu rodziny” z rozbudowaną strukturą - **weryfikowaną w trakcie przygotowywania danych informacjami o charakterze**

Objaśnienia pojęć

powiązań pomiędzy osobami w gospodarstwie domowym (stopień pokrewieństwa z głową gospodarstwa domowego):

Kod sprawozdawczy	Opis
1	Jednorodzinne
11	małżeństwo bez dzieci
12	małżeństwo z dzieckiem (dziećmi)
13	rodzina niepełna (samotny rodzic z dzieckiem/dziećmi)
14	konkubinat bez dzieci
15	konkubinat z dzieckiem (dziećmi)
2	Wielorodzinne
21	dwurodzinne
22	trzyrodzinne
3	Nierodzinne
31	jednoosobowe
32	wieloosobowe*

Opisy przy kodach jednocyfrowych wskazują, że to grupowanie można przyjąć za odpowiednik typów gospodarstw domowych wg GUS. Dodatkowo wskazują na to także opisy przy kodach dwucyfrowych (z kodu – 1), które wydają się być jednoznaczne z typami rodzin wyodrębnianymi według metodologii GUS w gospodarstwach domowych.

W świetle powyższych objaśnień, zbiorowość rodzin w Zbiorze Centralnym Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej traktuje się w niniejszej publikacji, jako zbiorowość gospodarstw domowych – beneficjentów pomocy społecznej.

Szczegółowa analiza składu jednorodzinnych gospodarstw domowych wskazuje, że można je uznać jako odpowiednik (według metodologii GUS), kategorii jednorodzinnych gospodarstw domowych, bez osób spoza rodziny.

Głowa gospodarstwa domowego – osoba, w stosunku do której podczas wywiadu środowiskowego, a następnie podczas rejestracji danych w systemie informatycznym, ustala się stopień pokrewieństwa wszystkich pozostałych osób wchodzących w skład gospodarstwa (osoba referencyjna).

Rodzina wielodzietna – rodzina z trójką i więcej dzieci do lat 24 na utrzymaniu.

Dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego – według metodologii GUS definiowany jest jako suma bieżących dochodów gospodarstwa domowego – z poszczególnych źródeł: dochody z pracy, z własności, świadczenia z ubezpieczeń społecznych, świadczenia pomocy społecznej i pozostałe dochody – pomniejszona o:

Objaśnienia pojęć

- zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych, płacone przez płatnika w imieniu podatnika od dochodów z pracy najemnej oraz od niektórych świadczeń z ubezpieczenia społecznego; podatki płacone przez osoby pracujące na rachunek własny;
- podatki od dochodów z własności;
- składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

W skład dochodu rozporządzalnego wchodzi dochody pieniężne i niepieniężne, w tym spożycie naturalne (towary i usługi konsumpcyjne pobrane na potrzeby gospodarstwa domowego z własnego gospodarstwa rolnego lub z działalności gospodarczej prowadzonej na własny rachunek) oraz towary i usługi otrzymane nieodpłatnie.

Źródła utrzymania gospodarstwa domowego – ustalono na podstawie rodzaju źródeł dochodów osób wchodzących w skład gospodarstwa oraz kwot dochodu miesięcznego netto z poszczególnych źródeł. W zależności od otrzymanej sumy dochodów poszczególnych osób, ustalono główne i dodatkowe źródło utrzymania. Zastosowano następującą typologię źródeł:

- dochód z pracy najemnej,
- użytkowanie gospodarstwa rolnego lub pomaganie w gospodarstwie rolnym,
- praca na własny rachunek lub wykonywanie wolnego zawodu – poza rolnictwem,
- emerytura,
- renta,
- źródła niezarobkowe – inne niż emerytura lub renta.

Ponadto, gdy żadna z osób w gospodarstwie domowym nie ma własnych źródeł utrzymania ustalono dwie kategorie gospodarstw domowych:

- na utrzymaniu,
- bez dochodu (brak źródeł utrzymania).

Dochód dziecka – dochód, do którego zalicza się kwotę otrzymywanej renty wraz z dodatkiem dla sierot zupełnych, zasiłek pielęgnacyjny, dodatek pielęgnacyjny, otrzymywane alimenty oraz kwotę odpowiadającą dochodom uzyskiwanym z majątku dziecka.

Dziecko na utrzymaniu – według metodologii GUS jest to osoba w wieku 0–14 lat (włącznie) będąca w składzie gospodarstwa domowego, lub osoba w wieku 15–24 lat, o ile nie posiada własnego źródła utrzymania i nie pozostaje w związku małżeńskim.

Rodzaje problemów – według ustawy o pomocy społecznej jest to powód udzielenia pomocy społecznej. Zaistnienie jednego z tych powodów (wymienia je art. 7 ustawy o pomocy społecznej) jest warunkiem przyznania świadczenia pieniężnego. System informatyczny obsługujący Zbiór Centralny KSMPS dopuszcza zarejestrowanie dla jednej rodziny, podczas jednego wywiadu środowiskowego do 5 rodzajów problemu. Dla potrzeb publikacji problemy pogrupowano w sposób następujący:

- ubóstwo,
- bezrobocie,
- zdrowotne – niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba,

Objaśnienia pojęć

- rodzinne – potrzeba ochrony macierzyństwa, wielodzietność, bezradność w sprawach opiekuńczo–wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, bezradność w sprawach opiekuńczo–wychowawczych – rodzina niepełna, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych – rodzina wielodzietna, sieroctwo, przemoc w rodzinie,
- społeczne – bezdomność, alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo–wychowawcze,
- pozostałe – zdarzenie losowe lub sytuacja kryzysowa, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi, klęska żywiołowa lub ekologiczna, zdarzenie losowe, sytuacja kryzysowa.

W tekście publikacji ubóstwo i bezrobocie tworzą często grupę problemów o nazwie „ekonomiczne”. Ponadto wydzielono odrębną grupę problemów, które określono jako patologiczne. Zaliczyliśmy do nich bezdomność, alkoholizm, narkomanię oraz przemoc w rodzinie.

Osoba niepełnosprawna – na podstawie danych Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej, osoba, która ma orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub w wywiadzie środowiskowym odpowiedziała twierdząco na pytanie o niepełnosprawność. W publikacji ustalono stopień niepełnosprawności w oparciu o słownik rodzajów orzeczeń o niepełnosprawności KSMPS i zgodnie z obowiązującym systemem orzecznictwa w sposób następujący:

Słownik orzeczeń o niepełnosprawności Zbioru Centralnego KSMPS	Stopień niepełnosprawności
III grupa inwalidzka (lekki stopień niepełnosprawności) bez prawa do zasiłku pielęgnacyjnego orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności, na czas nieokreślony orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności, na czas określony częściowa niezdolność do pracy na czas nieokreślony częściowa niezdolność do pracy na czas określony orzeczona celowość przekwalifikowania zawodowego ze względu na niezdolność do pracy w dotychczasowych zawodach	lekki
orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, na czas nieokreślony orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, na czas określony całkowita niezdolność do pracy na czas nieokreślony całkowita niezdolność do pracy na czas określony	umiarkowany
I grupa inwalidzka (znaczny stopień niepełnosprawności) z prawem do zasiłku pielęgnacyjnego orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, na czas nieokreślony orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, na czas określony całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji; na czas nieokreślony całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji; na czas określony	znaczny

Objaśnienia pojęć

Osoba chora – osoba, która w wywiadzie środowiskowym została określona jako chora lub chora przewlekłe.

Osoba bezdomna – osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Pozycja na rynku pracy – ustalona podczas wywiadu środowiskowego sytuacja zawodowa osoby pełnoletniej na rynku pracy; stosuje się określenia: pracujący, bezrobotny, bierny zawodowo.

Pracujący według głównego miejsca pracy – osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek (w formie wynagrodzenia za pracę) lub dochód; do pracujących zalicza się:

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy lub stosunku służbowego (umowy o pracę, powołania, wyboru lub mianowania),
- pracodawców i pracujących na własny rachunek, a mianowicie:
 - właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin), tj. pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych o powierzchni użytków rolnych do 1 ha i powyżej 1 ha oraz indywidualnych właścicieli zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych z pewnymi wyłączeniami od 2002 r., tj. bez osób produkujących głównie lub wyłącznie na własne potrzeby na powyższych wielkościach działek,
 - właścicieli i współwłaścicieli (z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce; łącznie z pomagającymi członkami rodzin) jednostek prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie,
 - inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody.
- agentów pracujących na podstawie umów agencyjnych i umów na warunkach zlecenia (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów),
- osoby wykonujące pracę nakładczą,
- członków spółdzielni produkcji rolniczej,
- duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie,
- pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego.

Poziom wykształcenia według metodologii GUS określa najwyższy ukończony poziom kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie i formie uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskane świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły. W NSP 2002 poziom wykształcenia ustalano dla osób w wieku 13 lat i więcej. Wówczas zastosowano następującą klasyfikację poziomu wykształcenia: wyższe; policealne; średnie (zawodowe i ogólnokształcące); zasadnicze zawodowe; podstawowe ukończone; niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego. W bieżących

badaniach GUS po 2002 roku (Budżety Gospodarstw Domowych, BAEL) powyższa klasyfikacja jest uzupełniona o wykształcenie gimnazjalne.

W Słownikach Centralnych KSMPS występuje kategoria „Rodzaj wykształcenia”, a w niej 16 kodów, przy czym 10 dotyczy wykształcenia ukończonego, a 6 kontynuacji nauki. W zakresie wykształcenia ukończonego, w porównaniu do klasyfikacji GUS tylko w poziomie – wyższe, wyróżniono wyższe – licencjat. Pozostałe poziomy są jednoznaczne.

Natomiast w zakresie kontynuacji nauki występują kody uczniów szkół: podstawowej, gimnazjum, ponadgimnazjalnej, policealnej i pomaturalnej oraz studentów. Zatem dla beneficjentów pomocy społecznej, którzy kontynuują naukę, poziom wykształcenia ukończonego został ustalony wtórnie – o jeden poziom niżej od kontynuowanego.

Rodzaje źródeł dochodu (dla jednej osoby można zarejestrować cztery źródła) – dla potrzeb opracowania pogrupowano je w sposób następujący, opierając się na słowniku źródeł dochodu Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej:

- **praca najemna** – praca najemna stała na stanowisku robotniczym, praca najemna stała na stanowisku nierobotniczym i praca najemna dorywcza,
- **praca w indywidualnym gospodarstwie rolnym** – użytkowanie indywidualnego gospodarstwa rolnego lub działki oraz pomaganie w użytkowaniu indywidualnego gospodarstwa rolnego lub działki,
- **praca na własny rachunek** – pracodawca; praca stała na własny rachunek, wykonywanie wolnego zawodu; praca dorywcza na własny rachunek, wykonywanie wolnego zawodu; pomaganie w pracy na własny warunek, wykonywanie wolnego zawodu,
- **emerytura** – emerytura pracownicza, pochodna, kombatancka, emerytura rolnicza,
- **renta** – renta pracownicza, kombatancka, rolnicza, rodzinna, socjalna,
- **inne źródła niezarobkowe** – inne świadczenia z ubezpieczenia społecznego, świadczenia socjalne, dochody uzyskane z majątku dziecka, dary, alimenty, inne dochody,
- **bez źródeł dochodu** – brak dochodu (osoby samotnie gospodarujące) lub na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

Stać praca – praca najemna stała na stanowisku robotniczym i nierobotniczym, użytkowanie indywidualnego gospodarstwa rolnego lub działki, pracodawca, praca stała na własny rachunek, wykonywanie wolnego zawodu.

Stać dochody – praca stała, emerytura, renta.

Przemysł i budownictwo obejmuje sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności 2007:

- B – górnictwo i wydobywanie,
- C – przetwórstwo przemysłowe,
- D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych,
- E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją,
- F – budownictwo.

Handel, transport i zakwaterowanie – sekcje PKD 2007:

- G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle,
- H – transport i gospodarka magazynowa,
- I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi,
- J – informacja i komunikacja.

Finanse i obsługa rynku nieruchomości – sekcje PKD 2007:

- K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa,
- L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości.

Pozostała działalność usługowa – sekcje PKD 2007:

- M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna,
- N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca,
- O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne,
- P – edukacja,
- Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna,
- R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją,
- S – pozostała działalność usługowa,
- U – organizacje i zespoły eksterytorialne.

Wskaźnik przedsiębiorczości – liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na 1 tys. mieszkańców.

Źródła przychodów podatkowych – według danych Ministerstwa Finansów przekazanych do GUS rozróżnia się następujące źródła przychodów:

- należności ze stosunku: pracy, służbowego, spółdzielczego i z pracy nakładczej, a także zasiłki pieniężne z ubezpieczenia społecznego, wypłacone przez zakład pracy; w opracowaniu używa się określenia: przychody tytułem wynagrodzeń,
- emerytury - renty oraz inne krajowe świadczenia, o których mowa w art. 34 ust. 7 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2000 r. Nr 14, poz. 176, z późn. zm.),
- działalność wykonywana osobiście, o której mowa w art. 13 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, w tym umowy o dzieło i zlecenia,
- prawa autorskie i inne prawa, o których mowa w art. 18 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych,
- inne źródła (np. przychód z tytułu dniówek obrachunkowych i udziałów w dochodzie podzielnym rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub innej spółdzielni zajmującej się produkcją rolną, zasiłki pieniężne z ubezpieczenia społecznego wypłacone przez organ rentowy, świadczenia wypłacone przez organ zatrudnienia z Funduszu Pracy oraz Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, stypendia, należności za pracę przypadające tymczasowo aresztowanym oraz skazanym, emerytury i renty z zagranicy itd.).

Dominanta – wartość najliczniej reprezentowana w zbiorowości statystycznej.

Mediana - wartość cechy, która dzieli szereg uporządkowany tak, że 50% jednostek posiada wartość zmiennej nie większą od mediany a 50% nie mniejszą.

Mediana wieku (wiek środkowy) - jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Średni wiek - przeciętny wiek określonej populacji liczony za pomocą średniej arytmetycznej.

ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

Mieszkańcy KOM

Według stanu na dzień 31 grudnia 2009 r. Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM) zamieszkiwało 1448,5 tys. osób, a więc prawie 44% ludności województwa małopolskiego. Mieszkańcy Krakowa stanowili ponad połowę ludności KOM.

Z obu stref zewnętrznych, strefa dojazdów do pracy jest większa od strefy podmiejskiej zarówno ze względu na terytorium, jak i pod względem liczby ludności. Wspólną ich cechą jest przeważnie wiejski charakter. Odsetek ludności miejskiej nie przekracza tam 25. Z 15 miast, które usytuowane są na tym obszarze, tylko 4 mają liczbę ludności większą niż 15 tys.

TABL. I. LICZBA MIESZKAŃCÓW KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO WEDŁUG STANU NA KONIEC 2009 R.

Strefy KOM	Ogółem	Miasta	Wieś
		w tys.	
KOM ogółem	1448,5	915,2	533,3
Kraków	755,0	755,0	-
strefa zewnętrzna	693,5	160,2	533,3
podmiejska	268,3	65,1	203,2
dojazdów do pracy	425,2	95,1	330,1
		struktura pionowa w odsetkach	
KOM ogółem	100,0	100,0	100,0
Kraków	52,1	82,5	-
strefa zewnętrzna	47,9	17,5	100,0
podmiejska	18,5	7,1	38,1
dojazdów do pracy	29,4	10,4	61,9
		struktura pozioma w odsetkach	
KOM ogółem	100,0	63,2	36,8
Kraków	100,0	100,0	-
strefa zewnętrzna	100,0	23,1	76,9
podmiejska	100,0	24,3	75,7
dojazdów do pracy	100,0	22,4	77,6

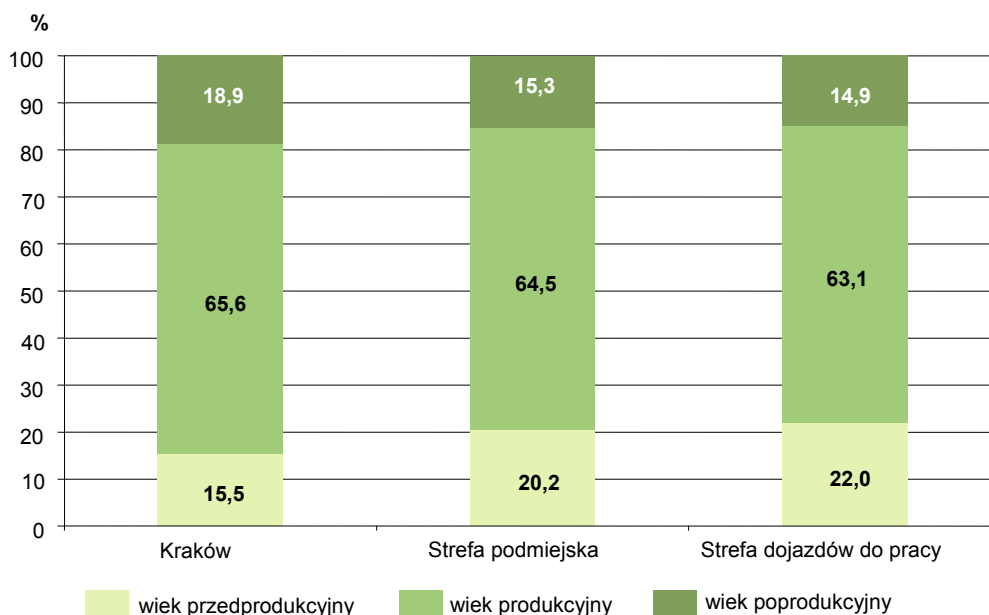
Struktura ludności KOM według wieku

Ze względu na problematykę pracy szczególne znaczenie posiada liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym i w wieku poprodukcyjnym. Proporcje pomiędzy tymi grupami ludności w pewien sposób rzutują na strukturę demograficzną beneficjentów pomocy społecznej w poszczególnych strefach KOM.

Mieszkańcy Krakowa są przeciętnie starsi od mieszkańców strefy zewnętrznej: Wyszacowana mediana wieku mieszkańców centrum metropolitalnego (wyliczona dla ludności faktycznie mieszkającej według stanu na koniec 2009 r.) wyniosła w omawianym okresie 38 lat i jest to o około 2 lata więcej w stosunku do strefy podmiejskiej oraz o 3 lata więcej w stosunku do mieszkańców strefy dojazdów do pracy.

Na wykresie 1 przedstawiono informacje ilustrujące strukturę ludności poszczególnych stref KOM według ekonomicznych grup wieku. Strukturę demograficzną Krakowa cechuje znaczący – prawie 19-procentowy – udział ludności w wieku poprodukcyjnym, przy stosunkowo niskim, liczącym niespełna 16% udziale ludności w wieku przedprodukcyjnym. W strefie zewnętrznej udział najmłodszej populacji mieszkańców to ponad 20% ludności. W obu grupach wiekowych w stosunku do Krakowa jest to różnica odpowiednio 5 i 7 pkt proc., a więc dość wyraźna (wykres 1).

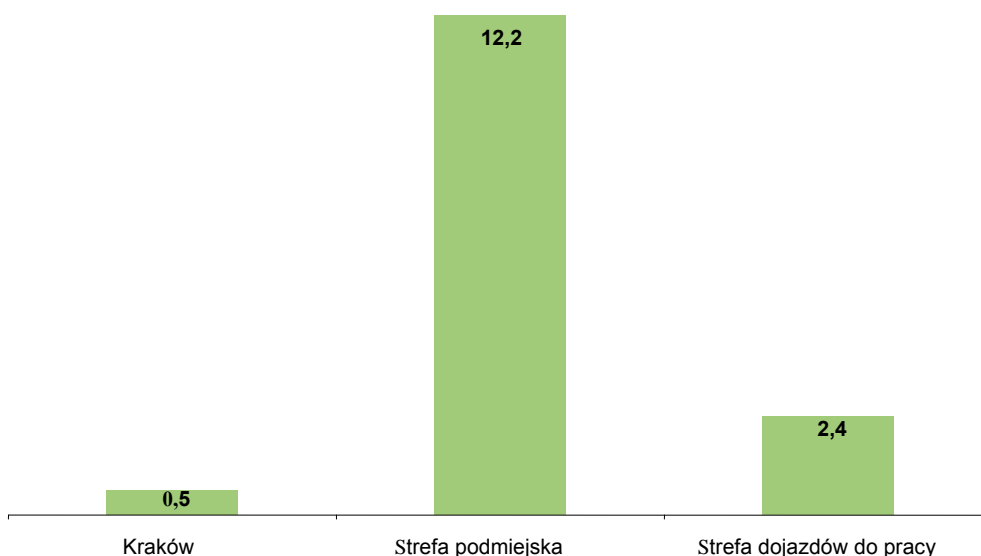
WYKRES 1. STRUKTURA MIESZKAŃCÓW WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W 2009 R.

Migracje stałe

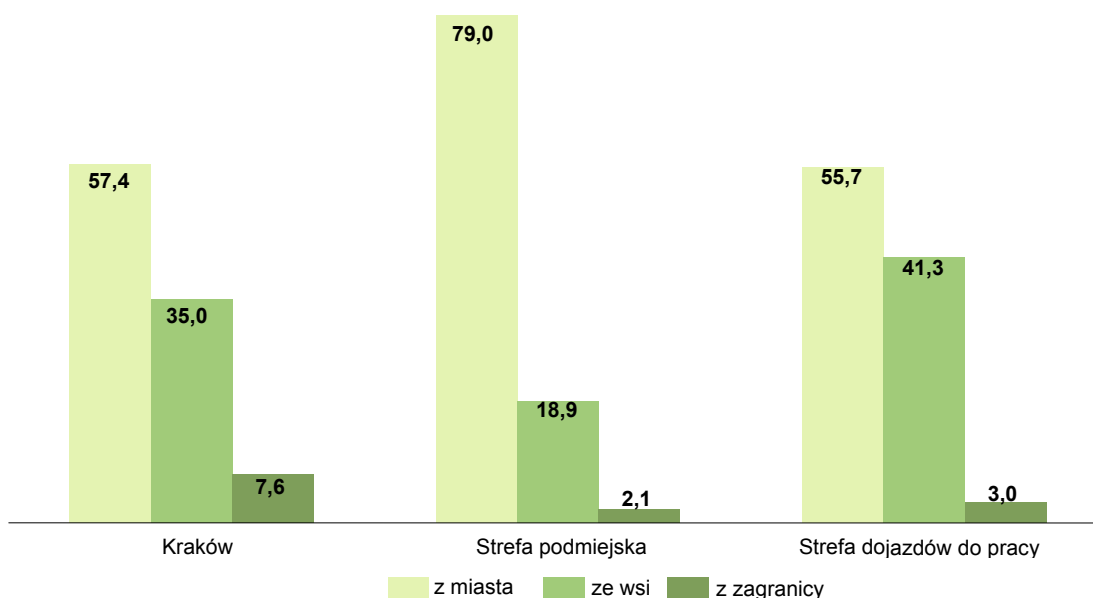
Wzajemne relacje pomiędzy strefami w obszarze metropolitalnym, a szczególnie pomiędzy Krakowem, a jego strefą podmiejską są widoczne, gdy analizujemy statystykę migracji stałych. W 2009 r. niemal wszystkie gminy strefy zewnętrznej odnotowały dodatni bilans migracji stałych, przy czym w strefie podmiejskiej to dodatnie saldo było zdecydowanie wyższe niż w strefie dojazdów do pracy. Najniższy współczynnik migracji stałej odnotowano w 2009 r. w Krakowie. W ciągu ostatnich 8 lat stopniowo obniżał się on od 2,5 w 2002 r. do 0,5 na 1000 ludności w 2009 r. W roku 2008 odnotowano nawet wartość ujemną. Odwrotnie było w strefie podmiejskiej, gdzie w tym samym okresie współczynnik migracji stałej osiągał wysokie wartości dodatnie.

WYKRES 2. SALDO MIGRACJI STAŁEJ NA 1 TYS. LUDNOŚCI W 2009 R.

Prawie 80% wszystkich zameldowań w gminach strefy podmiejskiej to zameldowania ludności pochodzącej z miasta. Saldo migracji stałych pomiędzy zameldowaniami z miast i wymeldowaniami do miast było dodatnie dla wszystkich gmin strefy podmiejskiej i prawie wszystkich gmin (z wyjątkiem czterech) strefy dojazdów do pracy.

WYKRES 3. ZAMELDOWANIA NA POBYT STAŁY WEDŁUG MIEJSCA POCHODZENIA MIGRUJĄCYCH (W ODSETKACH ZAMELDOWAŃ OGÓŁEM) W 2009 R.

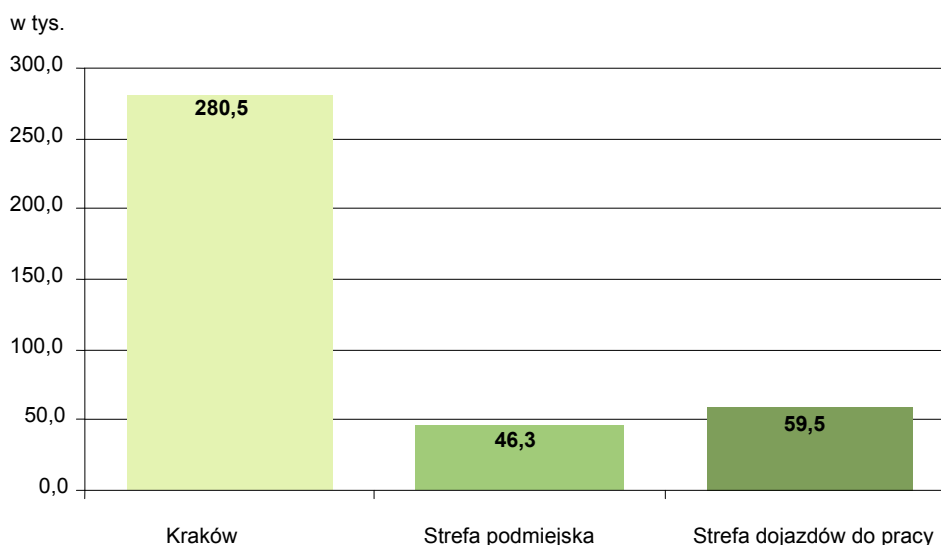
Tak intensywne migracje ludności miejskiej na wieś znajdują swoje odbicie w statystyce budownictwa mieszkaniowego. Wynika z niej, że strefa podmiejska oraz Kraków to obszary o największej koncentracji budownictwa indywidualnego w województwie małopolskim. Większość gmin strefy podmiejskiej wykazała w 2009 r. wskaźnik liczby oddanych mieszkań na 1 tys.

mieszkańców na poziomie przewyższającym wskaźnik wojewódzki, a nawet średnią dla KOM. Maksymalną wartość osiągnięto w gminie Zielonki – 24,0 na 1000 ludności (wskaźnik wojewódzki wyniósł w tym czasie 5,7 na 1000 ludności).

Pracujący i przychody z wynagrodzeń²

W 2009 r. na terenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego pracowało 386,3 tys. osób, czyli 55,8% ogółu pracujących³ w województwie małopolskim.

WYKRES 4. PRACUJĄCY W STREFACH KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO W 2009 R.

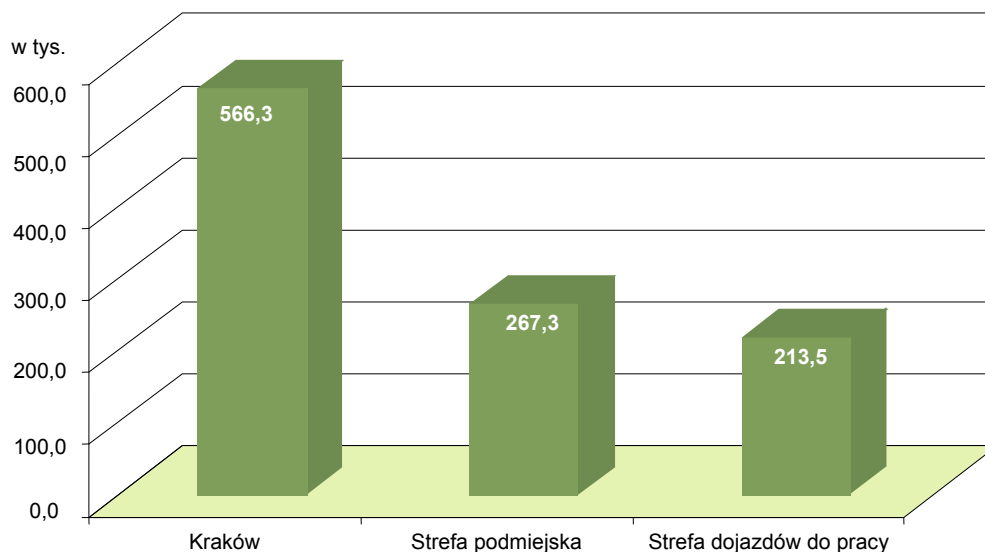
Głównym miejscem pracy dla blisko 3/4 pracujących w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym był Kraków. Na każdy tysiąc mieszkańców Krakowa w wieku produkcyjnym przypadało 566 pracujących i było to dwukrotnie więcej niż w strefie podmiejskiej oraz prawie trzykrotnie więcej niż w strefie dojazdów do pracy.

² Dane zawarte w tym rozdziale opracowano na podstawie:

- badań GUS - w zakresie pracujących w gospodarce narodowej według miejsca pracy w 2009 r.,
- danych Ministerstwa Finansów za 2008 r. - o przychodach podatników uzyskanych z tytułu należności ze stosunku: pracy, służbowego, spółdzielczego i z pracy nakładczej, a także z tytułu zasiłków pieniężnych z ubezpieczenia społecznego – ze zbioru danych Ministerstwa Finansów o przychodach osób fizycznych nie prowadzących samodzielnie działalności gospodarczej.

³ Bez osób pracujących w rolnictwie indywidualnym oraz w jednostkach, w których liczba pracujących nie przekracza 9.

WYKRES 5. LICZBA PRACUJĄCYCH NA 1 TYS. MIESZKAŃCÓW W WIEKU PRODUKCYJNYM W 2009 R.

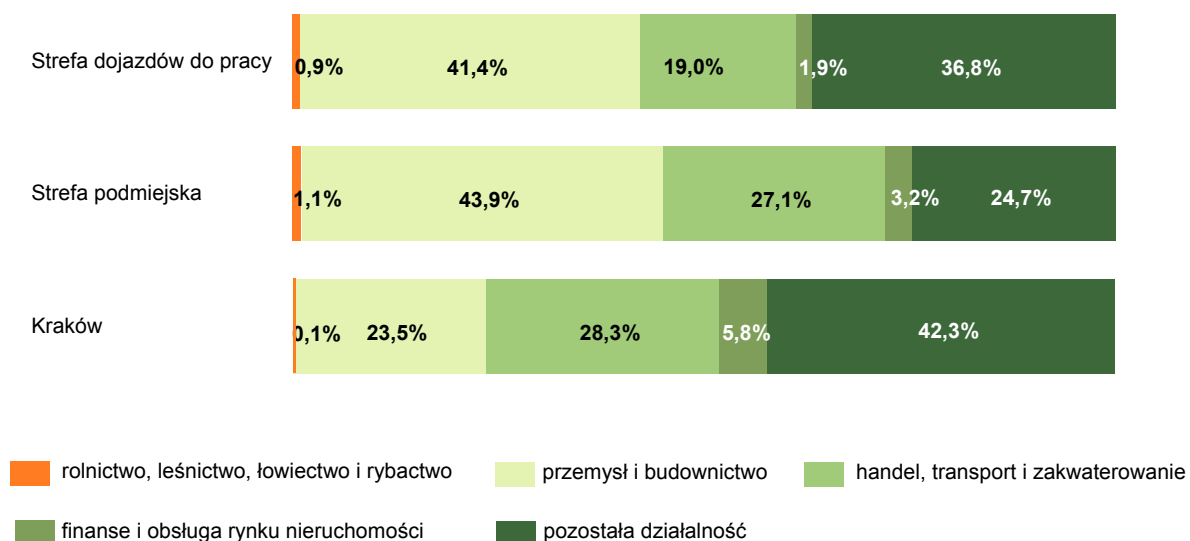

Należy dodać, że przy tak dużej koncentracji miejsc pracy w Krakowie, mieszkało tam niewiele ponad 50% podatników, którzy w roku podatkowym 2008 uzyskali przychody z tytułu wynagrodzeń⁴. Na każde 100 osób pracujących w Krakowie przypadało tylko 96 mieszkańców płacących podatki z tytułu wynagrodzeń, podczas gdy w strefie zewnętrznej zbiorowość podatników uzyskujących przychody z tytułu wynagrodzeń była dwukrotnie większa niż zbiorowość pracujących na tym terenie. Dane te pośrednio ilustrują skalę dojazdów do pracy do Krakowa ze strefy zewnętrznej, a szczególnie ze strefy podmiejskiej.

Swoisty podział funkcjonalny pomiędzy strefami KOM znajduje również swoje odzwierciedlenie w zestawieniu liczby pracujących według rodzajów działalności pracodawcy. W strefie zewnętrznej dominują pracownicy przemysłu i budownictwa. W Krakowie najliczniejszą grupę stanowią pracownicy jednostek prowadzących działalność z grupy sekcji PKD 2007 „pozostała działalność usługowa” – w tym wypadku są to głównie osoby pracujące w edukacji, ochronie zdrowia oraz w firmach prowadzących działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierającą. Znaczące jest również i to, że w strefie dojazdów do pracy odnotowano podobnie liczną zbiorowość pracowników tej grupy. W tym jednak wypadku oznacza to zatrudnionych głównie w edukacji oraz administracji publicznej, co samo w sobie może świadczyć o nieco słabszym rozwoju gospodarczym tej części Obszaru Metropolitalnego.

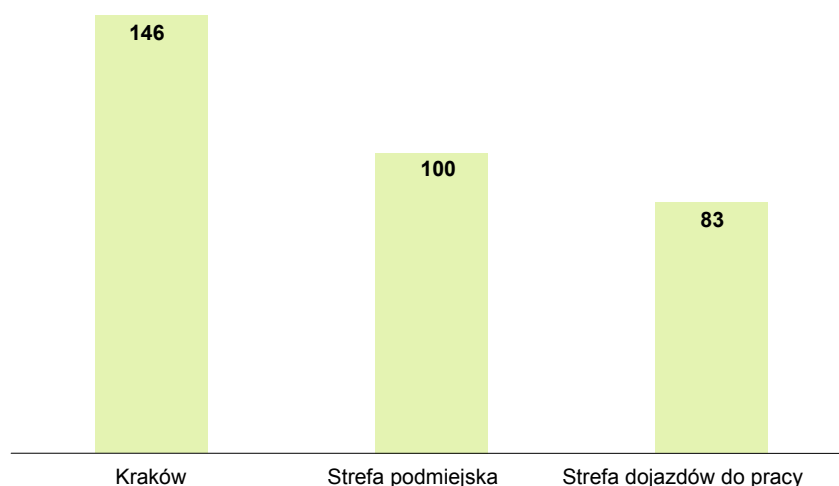
⁴ Przychody ze stosunku: pracy, służbowego, spółdzielczego i z pracy nakładczej, a także z tytułu zasiłków pieniężnych z ubezpieczenia społecznego.

WYKRES 6. STRUKTURA PRACUJĄCYCH WEDŁUG RODZAJÓW DZIAŁALNOŚCI PRACODAWCY W 2009 R.

Potwierdza to statystyka podmiotów zarejestrowanych w Rejestrze REGON. Na 314,0 tys. podmiotów zarejestrowanych w woj. małopolskim 172,9 tys., czyli około 55% miało swoją siedzibę na terenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Wskaźnik przedsiębiorczości był dla KOM bardzo wysoki – wyniósł 118 jednostek na 1000 ludności i był znacznie wyższy niż dla woj. małopolskiego ogółem, gdzie wynosił 95 jednostek ludności. Różnice pomiędzy strefami KOM są tu jednak bardzo istotne (wykres 7). Przy bardzo wysokim natężeniu jednostek prowadzących działalność gospodarczą w Krakowie, było ono znacznie słabsze w strefie zewnętrznej, a zwłaszcza w strefie dojazdów do pracy, gdzie ukształtowało się poniżej poziomu dla województwa małopolskiego.

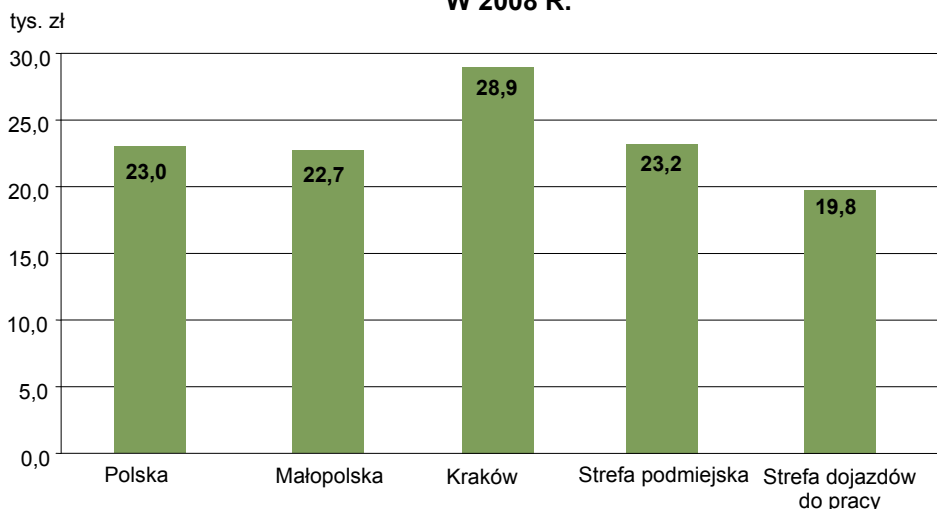
WYKRES 7. LICZBA PRZEDSIĘBIORSTW ZAREJESTROWANYCH W REJESTRZE REGON NA 1 TYS. LUDNOŚCI W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS o podmiotach gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON.

Bardzo zróżnicowane były przychody podatników uzyskane z tytułu wynagrodzeń. W Krakowskim Obszarze Metropolitalnym mediana przychodów rocznych wyniosła 25,0 tys. zł w skali roku, i było to o 8% więcej w stosunku do mediany krajowej oraz o ponad 9% więcej w stosunku do przeciętnych przychodów z tego tytułu uzyskanych w województwie małopolskim. Jednak kwoty uzyskane przez podatników w strefie zewnętrznej były już dużo niższe; w większości gmin strefy dojazdów do pracy – o 25% a w skrajnych przypadkach nawet o 50% w stosunku do wartości uzyskanych w Krakowie.

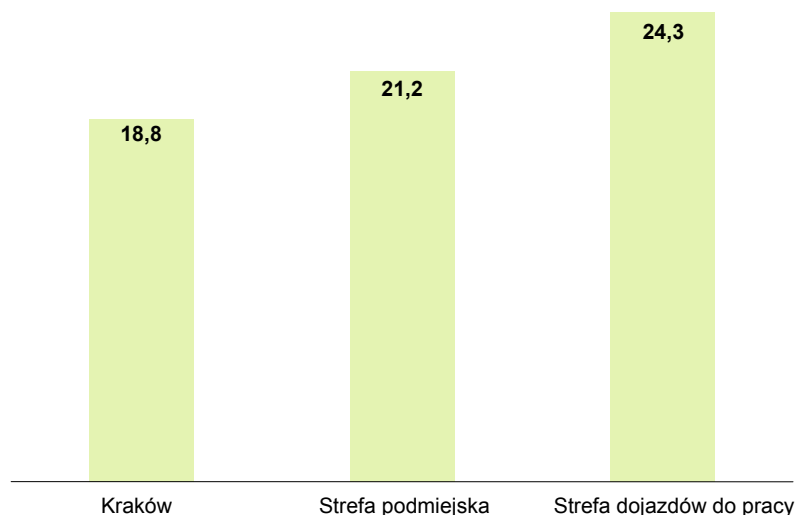
WYKRES 8. MEDIANA PRZYCHODÓW ROCZNYCH UZYSKANYCH TYTUŁEM WYNAGRODZEŃ W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Udział podatników o bardzo niskich przychodach stanowiących do 50% mediany krajowej wyniósł w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym niespełna 20%, jednakże w strefie dojazdów do pracy był on najwyższy, przekraczając 24% (wykres 9). Należy dodać, że udział podatników o najniższych przychodach z wynagrodzeń w całym województwie małopolskim wyniósł prawie 23%, czyli był na poziomie wskaźnika dla strefy zewnętrznej KOM.

WYKRES 9. UDZIAŁ PODATNIKÓW UZYSKUJĄCYCH PRZYCHODY Z TYTUŁU WYNAGRODZEŃ O WYSOKOŚCI DO 50% MEDIANY KRAJOWEJ W OGÓLNEJ LICZBIE PODATNIKÓW UZYSKUJĄCYCH PRZYCHODY Z TEGO ŹRÓDŁA W 2008 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

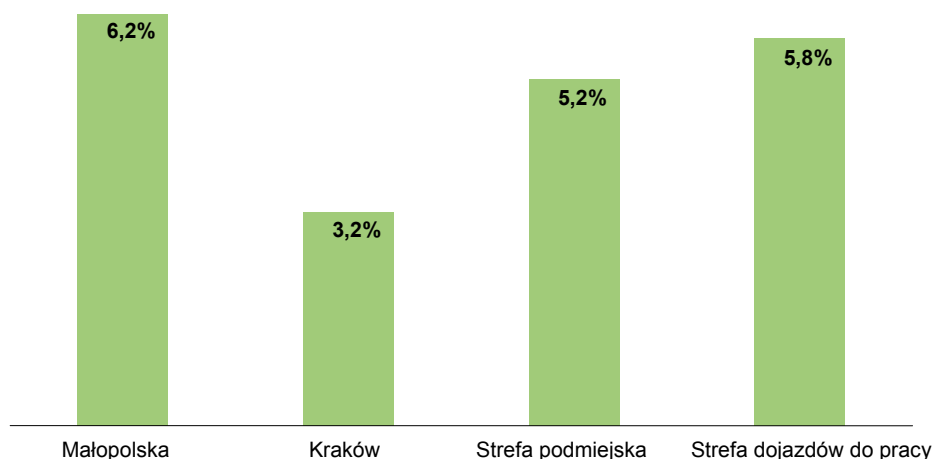
Znaczące zróżnicowanie przychodów z wynagrodzeń obserwujemy również w poszczególnych strefach KOM. Największe jest w Krakowie, gdzie przychody roczne o wartości powyżej 62,5 tys. zł stanowią prawie 40% ogólnej sumy przychodów, a uzyskało je niespełna 14% mieszkających tam podatników. W strefie zewnętrznej skala zróżnicowania jest nieco mniejsza, ale wciąż widoczna: w strefie podmiejskiej wyżej wymieniona kwota 62,5 tys. zł stanowiła około 27%, a w strefie dojazdów do pracy 15% łącznej kwoty przychodów. Kwotę tę uzyskało w strefie podmiejskiej około 8%, a w strefie dojazdów do pracy 4% podatników.

Bezrobocie

W końcu 2009 r. w ewidencjach urzędów pracy Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego było zarejestrowanych 41,2 tys. bezrobotnych. Stanowili oni 4,4% ogółu ludności w wieku produkcyjnym i było to niemal o 2 pkt proc. mniej od tak mierzonego wskaźnika bezrobocia ogółem dla województwa małopolskiego.

Sytuacja ta jest bardzo zróżnicowana w poszczególnych strefach KOM. Na wskaźnik bezrobocia dla KOM jako całości mocno wpływa stosunkowo niska wartość wskaźnika obliczonego dla Krakowa. Zdecydowanie więcej bezrobotnych zamieszkuje gminy strefy zewnętrznej, a zwłaszcza strefę dojazdów do pracy (wykres 10).

WYKRES 10. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE MIESZKAŃCÓW W WIEKU PRODUKCYJNYM W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM ORAZ W STREFACH KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO W 2009 R.

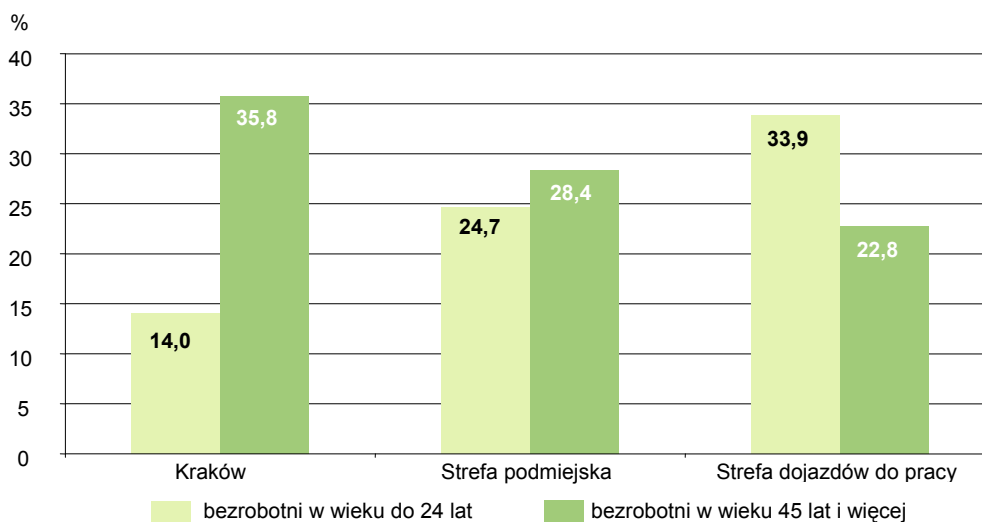
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Warto zwrócić uwagę na te grupy wieku bezrobotnych, które szczególnie trudno adaptują się do potrzeb rynku pracy. Są to osoby młode, do 24 roku życia, które mają trudności z wejściem na rynek pracy oraz osoby najstarsze w wieku powyżej 45 lat (wiek produkcyjny niemobilny), które musiały opuścić rynek pracy na skutek niedopasowania do jego aktualnych wymogów.

Porównując proporcje, w jakich obie te grupy bezrobotnych występują w poszczególnych strefach KOM, można zauważyć, że w dużym ośrodku miejskim przy niskiej stopie bezrobocia, częściej bezrobotne pozostają osoby najstarsze, często z wieloletnim stażem pracy. Udział bezrobotnych ze stażem pracy 20 lat i więcej w Krakowie i w strefie podmiejskiej kształtował się na poziomie 20–21%,

przy niespełna 13-procentowym udziale bezrobotnych z takim stażem w strefie dojazdów do pracy. Tylko w tej ostatniej strefie, z dwóch porównywanych grup bezrobotnych osoby w wieku do 24 lat są liczniej reprezentowane niż osoby w wieku 45 lat i więcej.

WYKRES 11. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH W WIEKU DO 24 LAT ORAZ W WIEKU 45 LAT I WIĘCEJ W LICZBIE BEZROBOTNYCH OGÓŁEM W 2009 R.

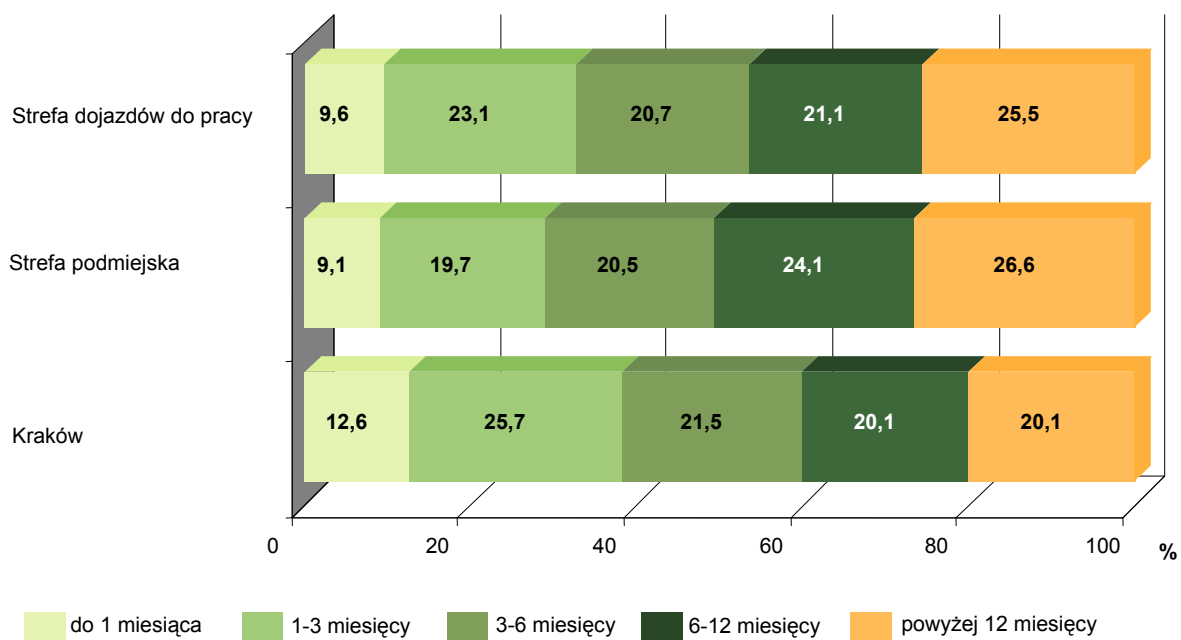

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

Znaczne różnice występują również w grupach bezrobotnych wyróżnionych ze względu na wykształcenie. Dwie największe grupy bezrobotnych w Krakowie to osoby z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym oraz wyższym, stanowiące odpowiednio około 25 i 23% ogółu bezrobotnych. W strefie podmiejskiej oraz w strefie dojazdów do pracy przeważały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, stanowiące odpowiednio około 30 i 31% ogółu bezrobotnych.

W Krakowie wyjście ze stanu bezrobocia jest nieco łatwiejsze. Największą grupę stanowiły tam osoby, które pozostawały bez pracy 1–3 miesiące (oszacowana dominanta wskazuje, że najczęstszym okresem pozostawania bezrobotnym był okres 1,4 miesiąca). Ponadto osoby pozostające w rejestrze bezrobotnych powyżej 6 miesięcy stanowiły w Krakowie nieco ponad 40% ogółu bezrobotnych mieszkańców miasta i było to o 10 pkt proc. mniej w stosunku do strefy podmiejskiej i 6 pkt proc. mniej w porównaniu do strefy dojazdów do pracy. Sytuację tę należy ocenić jako znacznie korzystniejszą niż w strefie zewnętrznej, gdzie największy udział ma populacja bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy.

WYKRES 12. STRUKTURA BEZROBOTNYCH WEDŁUG CZASU POZOSTAWANIA BEZ PRACY W 2009 R.

Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie.

We wszystkich strefach KOM bezrobotni zarejestrowani przeważali nad wykreślonymi z rejestru.

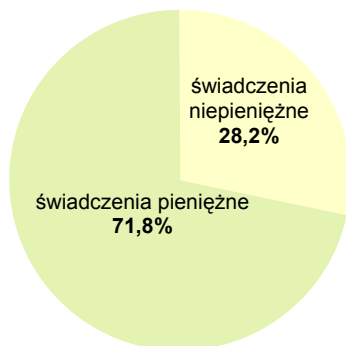
Relacje te były jednak nieco korzystniejsze w Krakowie, gdzie na 100 wyrejestrowanych przypadało 121 bezrobotnych nowozarejestrowanych. W strefie zewnętrznej wskaźnik ten kształtował się na poziomie 140 nowozarejestrowanych na 100 wyrejestrowanych.

ROZDZIAŁ II. WYDATKI NA POMOC SPOŁECZNĄ I ŚWIADCZENIA RODZINNE

Pomoc społeczna

Ośrodki pomocy społecznej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym zrealizowały w 2009 r. świadczenia o łącznej wartości blisko 84 mln zł, z czego około 72% w formie pieniężnej.

WYKRES 13. UDZIAŁ PIENIĘŻNYCH I NIEPIENIĘŻNYCH FORM ŚWIADCZEŃ ZREALIZOWANYCH W OŚRODKACH POMOCY SPOŁECZNEJ W 2009 R.

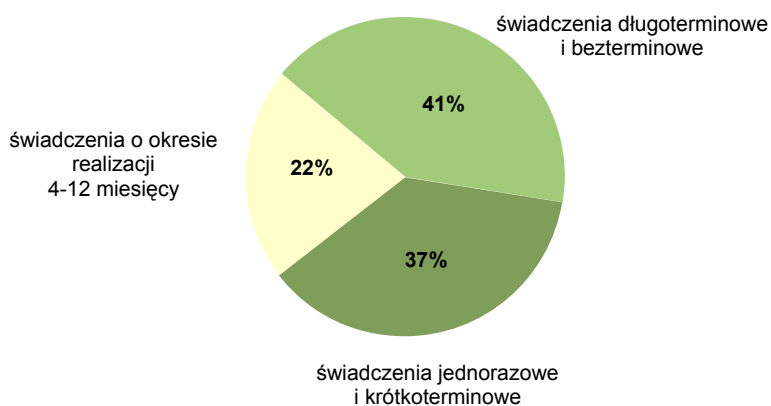
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Ponad 75% wartości świadczeń zrealizowano w ramach zadań własnych gmin. Najwięcej środków gminy przeznaczały na świadczenie pieniężne, które stanowiły prawie 70% wartości pomocy udzielonej w ramach zadań własnych w omawianym okresie.

Kwotę 22 mln zł, czyli 26% wszystkich świadczeń, przeznaczono na realizację programów rządowych, przede wszystkim „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania” w formie zasiłków celowych przeznaczonych na zakup żywności, posiłków lub artykułów żywnościowych.

Świadczenia udzielone przez ośrodki pomocy społecznej to przeważnie świadczenia krótkoterminowe (o okresie świadczenia do 1 miesiąca) lub jednorazowe. Ilość ich stanowiła prawie 60% świadczeń ogółem. W wyrażeniu wartościowym udział ich to tylko 37% udzielonej pomocy ogółem. Liczba świadczeń przyznanych bezterminowo lub na okres dłuższy niż rok stanowiła niecałe 15% ogółu, ale wartościowo było to ponad 40% przyznanych kwot.

WYKRES 14. UDZIAŁ ŚWIADCZEŃ JEDNORAZOWYCH ORAZ OKRESOWYCH W OGÓLNEJ WARTOŚCI ŚWIADCZEŃ ZREALIZOWANYCH W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Świadczenia pieniężne

W ramach pomocy zrealizowanej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym w formie pieniężnej, ponad 90% stanowią zasiłki: stałe, celowe i okresowe.

TABL. II. ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE W KRAKOWSKIM OBSZARZE METROPOLITALNYM W 2009 R.

Wyszczególnienie	Liczba świadczeń		Wartość świadczeń	
	w tys.	w odsetkach	w mln zł	w odsetkach
Ogółem	143,5	100,0	60,1	100,0
zasiłki stałe	8,1	5,6	22,9	38,2
zasiłek celowy	113,3	79,0	20,8	34,6
zasiłek okresowy	19,7	13,7	11,4	19,0
pozostałe	2,4	1,7	5,0	8,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Zasiłki stałe są wypłacane z tytułu całkowitej niezdolności do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności. W 2009 r. zrealizowano nieco ponad 8 tys. tych świadczeń, a więc dla stosunkowo nielicznej grupy beneficjentów, ale przeznaczono na nie prawie 23 mln zł, co stanowiło niemal 40% kwoty wydatków na świadczenia pieniężne. Otrzymywanie tego świadczenia uzależnione jest od wystąpienia jednocześnie następujących okoliczności: dochód na osobę w gospodarstwie domowym poniżej ustawowego kryterium dochodowego, niezdolność do pracy z powodu wieku lub inwalidztwa oraz brak uprawnień do innych świadczeń, takich jak renta socjalna lub świadczenie pielęgnacyjne. Wysokość zasiłku stałego jest ustalona ustawowo, nie może być mniejsza niż 30 zł miesięcznie i większa niż 444 zł.

Zasiłki celowe to najczęściej występujące świadczenie, przyznawane „w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej”⁵. Znaczny udział stanowiły w tej kategorii pomocy tak zwane świadczenia realizowane w ramach programu rządowego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”. Ośrodki pomocy społecznej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym wydatkowały na ten cel 12,6 mln zł, co stanowiło ponad 60% wszystkich zasiłków celowych.

Na **zasiłki okresowe** przeznaczono w omawianym okresie kwotę 11,4 mln zł, co stanowiło prawie 20% wartości świadczeń pieniężnych. Przyznawane są one osobom lub rodzinom ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego.

Pozostałe świadczenia to głównie opłaty gminy za pobyt w domach pomocy społecznej.

Świadczenia niepieniężne

Świadczenia niepieniężne wystąpiły głównie w formie usług opiekuńczych oraz posiłków zrealizowanych na podstawie programu rządowego „Pomoc Państwa w zakresie dożywiania”. Warto też zwrócić uwagę na to, że poważną część działań ośrodków pomocy społecznej stanowiła w omawianym okresie praca socjalna polegająca głównie na konsultacjach, poradach, pośredniczeniu w załatwieniu różnych spraw itp. Wartość pomocy udzielonej w tej formie nie została wyceniona. Skorzystało z niej 0,8 tys. rodzin skupiających ponad 2,3 tys. osób.

⁵ Art. 39 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. Nr Dz. U. z 2009 r. nr 175 poz. 1362, z późn. zmianami).

TABL. III. ŚWIADCZENIA NIEPIENIĘŻNE W KRAKOWSKIM OBSZARZE METROPOLITALNYM W 2009 R.

Wyszczególnienie	Liczba świadczeń		Wartość świadczeń	
	w tys.	w odsetkach	w mln zł	w odsetkach
Ogółem	47,9	100,0	23,7	100,0
usługi opiekuńcze	6,9	14,4	11,7	49,3
posiłek	24,7	51,7	9,4	39,6
praca socjalna	8,5	17,7	x	x
pozostałe	7,8	16,2	2,6	11,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Świadczenia rodzinne⁶

Wartość świadczeń zrealizowanych w oparciu o ustawę o świadczeniach rodzinnych wyniosła w KOM 199,1 mln zł. Na kwotę tę składają się zasiłki rodzinne wraz z dodatkami (74,1%) oraz świadczenia opiekuńcze, czyli zasiłki pielęgnacyjne (22,0%) i świadczenia pielęgnacyjne (3,9%)⁷.

Ponad 80% świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych to beneficjenci zasiłków rodzinnych. Zasiłki rodzinne przysługują rodzinie na każde dziecko na utrzymaniu, jeżeli jej dochód nie przekracza kwoty 504 zł na osobę, a jeżeli w rodzinie jest dziecko niepełnosprawne – 583 zł na osobę. Przyznaje się je w celu częściowego pokrycia wydatków na utrzymanie dziecka.

Wraz z zasiłkami rodzinnymi przyznaje się dodatki, z czego ponad 50% stanowiły dodatki z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego oraz wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej. Znaczny udział mają też dodatki rekompensujące wydatki związane z nauką dziecka. Warto nadmienić, że szczególnie istotny udział w strefie dojazdów do pracy mają dodatki związane z podjęciem przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania.

Świadczenia opiekuńcze stosuje się w znacznie mniejszej skali. Nie są one związane bezpośrednio ze statusem majątkowym, a raczej wynikają ze stanu zdrowia. I tak:

- zasiłki pielęgnacyjne przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji;
- świadczenia pielęgnacyjne przysługują rodzicom lub opiekunom jeżeli rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności.

Należy jednak pamiętać, że świadczenia te przysługują osobom, które nie mają uprawnień do innych świadczeń z ubezpieczenia społecznego takich jak: dodatek pielęgnacyjny w przypadku zasiłku pielęgnacyjnego oraz renta lub emerytura w przypadku świadczenia pielęgnacyjnego. W tym wypadku mamy więc do czynienia z grupami osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej.

Na świadczenia opiekuńcze wydano kwotę w łącznej wysokości 50,6 mln zł, z czego większość – 43,9 mln zł stanowiły zasiłki pielęgnacyjne.

⁶ Wydatki na świadczenia rodzinne opisano na podstawie „Sprawozdań rzeczowo-finansowych o zadaniach z zakresu świadczeń rodzinnych zrealizowanych ze środków Budżetu Państwa oraz budżetów gmin” za 2009 r.

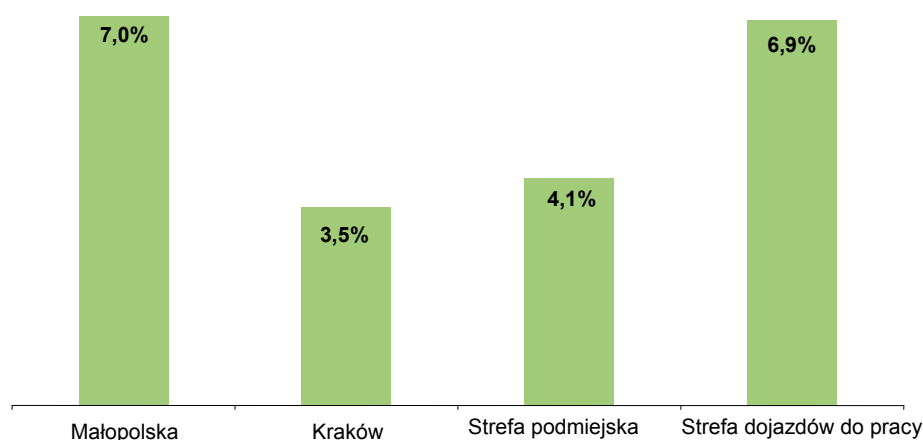
⁷ Nie ujęto jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka, odnotowano jedynie, że kwota wypłat na to świadczenie, nie mające związku z niskim dochodem rodziny lub niepełnosprawnością, wyniosła w KOM 16 mln zł, tj. 16% wszystkich świadczeń zrealizowanych w omawianym okresie w oparciu o ustawę o świadczeniach rodzinnych; w dalszych analizach nie uwzględnia się tej kwoty, ani też beneficjentów tych świadczeń.

ROZDZIAŁ III. GOSPODARSTWA DOMOWE, RODZINY

Liczebność beneficjentów pomocy społecznej⁸

W 2009 r. w ośrodkach pomocy społecznej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego udzielono pomocy dla 28,8 tysięcy gospodarstw domowych, skupiających 68,1 tys. osób. Ludność ta stanowiła 4,7% ogółu mieszkańców KOM⁹. Jest to więc mniej o 2,3 pkt proc. od wskaźnika obliczonego dla województwa ogółem. Jak już wspomniano w rozdziale pierwszym, gminy, a zatem i strefy składające się na KOM są obszarami zróżnicowanymi ze względu na wiele cech. Różnice te wpływają na rozmiary i strukturę zapotrzebowania na pomoc społeczną w poszczególnych strefach.

WYKRES 15. UDZIAŁ BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W LICZBIE MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO I KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Im dalej od centrum metropolitalnego, tym udział osób korzystających z pomocy społecznej rośnie od 3,5% w Krakowie do niemal 7% w strefie dojazdów do pracy (wykres 15). W strefie zewnętrznej KOM dominowały gminy, w których udział beneficjentów w liczbie mieszkańców kształtował się na poziomie 5–10%. Jedynie w kilku gminach strefy dojazdów do pracy, wskaźnik osiągał wartość powyżej 10%.

Wielkość i typ gospodarstwa domowego

W rozważanej zbiorowości beneficjentów pomocy społecznej na terenie KOM można wyróżnić dwie podgrupy, a mianowicie: gospodarstwa jednoosobowe i wieloosobowe.

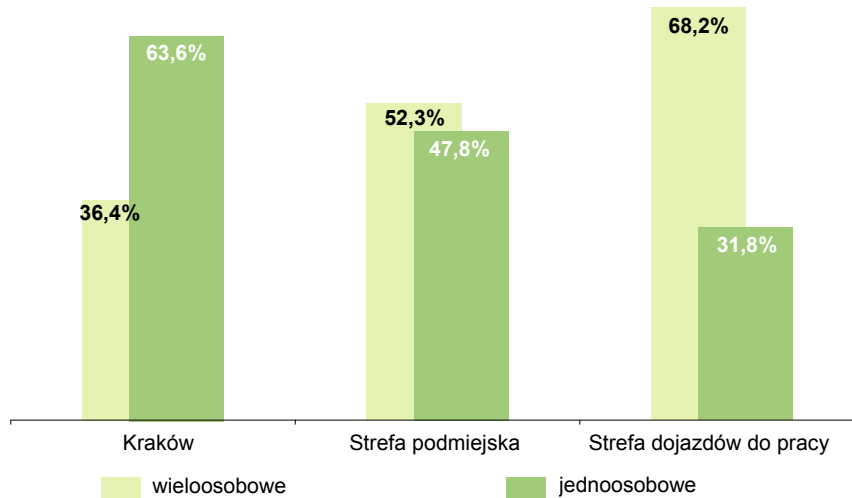
Gospodarstw jednoosobowych było na omawianym obszarze nieco więcej, stanowiły one zbiorowość liczącą 14,6 tys. wobec 14,2 tys. gospodarstw wieloosobowych. Dominowały wyraźnie w Krakowie, natomiast w strefie zewnętrznej stanowiły mniejszość. W strefie podmiejskiej ich udział kształtował się na poziomie blisko 50%, ale już w strefie dojazdów do pracy stanowiły niespełna 32% gospodarstw domowych (wykres 16).

Pod względem typu gospodarstw wieloosobowych beneficjenci Metropolii znacznie różnią się od beneficjentów strefy zewnętrznej, a szczególnie tych, którzy zamieszkują strefę dojazdów do pracy.

⁸ Świadczeniobiorca oraz wszystkie osoby wchodzące w skład gospodarstwa domowego świadczeniobiorcy pomocy społecznej (patrz uwagi metodyczne str.13),

⁹ Według danych GUS: stan na dzień 30 czerwca 2009 r.

WYKRES 16. UDZIAŁ GOSPODARSTW JEDNOOSOBOWYCH I WIELOOSOBOWYCH W LICZBIE GOSPODARSTW DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ OGÓŁEM W 2009 R.

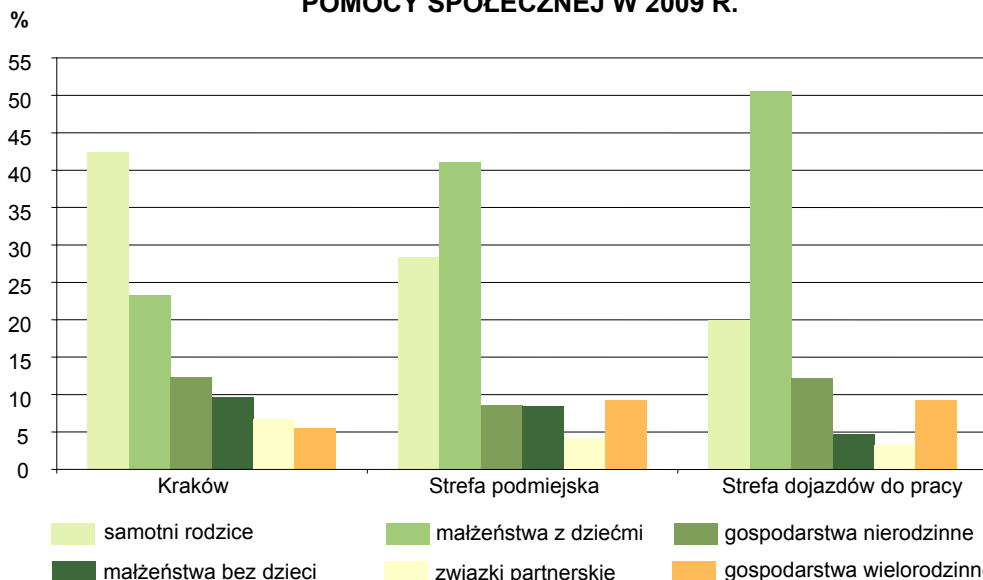

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

W Krakowie dominują gospodarstwa domowe rodzin niepełnych, głównie matek samotnie wychowujących dzieci. Stanowią one ponad 40% gospodarstw domowych wielosobowych, czyli o około 20 pkt proc. więcej niż przeciętnie w województwie małopolskim. W strefie podmiejskiej oraz w strefie dojazdów do pracy największą zbiorowość stanowią małżeństwa z dziećmi (wykres 17). Podobnie jak w przypadku rodzin niepełnych, wchodzi one często w skład gospodarstw wielorodzinnych.

Cechą charakterystyczną wszystkich terenów zurbanizowanych, występującą również na obszarze KOM, jest częstsze niż na wsi występowanie wśród beneficjentów pomocy społecznej związków partnerskich. Z kolei na terenach wiejskich, częściej niż w mieście rejestrowane są rodziny wielopokoleniowe, z których w głównej mierze składają się gospodarstwa domowe wielorodzinne.

WYKRES 17. RODZAJE WIELOOSOBOWYCH GOSPODARSTW DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Gospodarstwa domowe z dziećmi

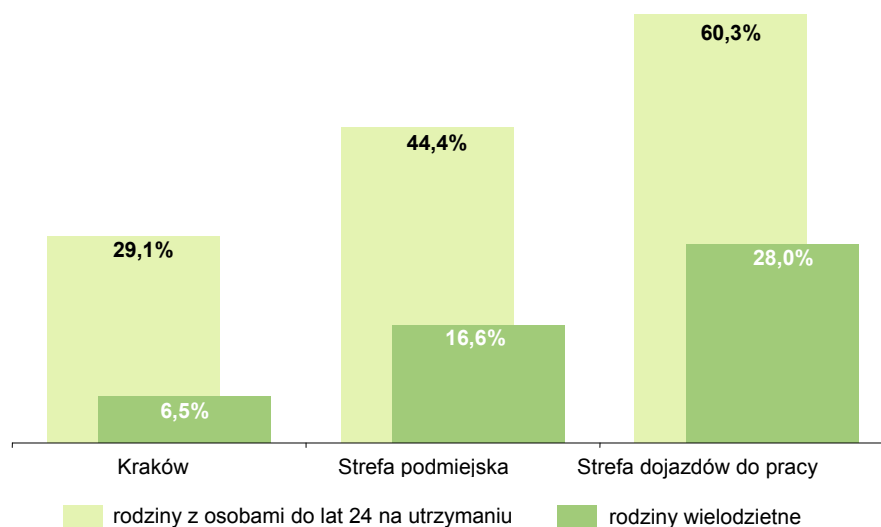
W 2009 r. w ośrodkach pomocy społecznej Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego zarejestrowano nieco ponad 12 tys. rodzin z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu. To podstawowa kategoria beneficjentów pomocy społecznej w grupie gospodarstw wieloosobowych. Większość z nich to małżeństwa z dziećmi lub rodziny niepełne. Warto jednak wspomnieć, że należy do nich zaliczyć również część gospodarstw domowych nierodzinnych. Stanowiły one ponad 9% gospodarstw utrzymujących dzieci. Jest to taka kategoria gospodarstw, w których dzieci wychowywane są przez opiekunów innych niż rodzice, a więc dziadków, osoby o innym stopniu pokrewieństwa (starsze rodzeństwo, wujostwo) lub też osoby niespokrewnione.

Gospodarstwa domowe z dziećmi dominowały zdecydowanie w strefie dojazdów do pracy i w strefie podmiejskiej, natomiast znacznie rzadziej występowały w Krakowie (wykres 18).

W rodzinach beneficjentów pomocy społecznej przeciętna liczba dzieci na utrzymaniu wahała się od 2,0 w Krakowie i 2,5 w strefie podmiejskiej do 2,7 w strefie dojazdów do pracy. W Krakowie rodziny z 1 lub 2 dziećmi stanowiły prawie 78% wszystkich rodzin z dziećmi na utrzymaniu.

Niemal 30% gospodarstw domowych w strefie dojazdów do pracy stanowiły rodziny wielodzietne, co zdecydowanie odróżnia tę strefę od Krakowa, gdzie rodziny wielodzietne stanowiły stosunkowo niewielki odsetek beneficjentów.

WYKRES 18. UDZIAŁ GOSPODARSTW DOMOWYCH Z OSOBAMI DO LAT 24 NA UTRZYMANIU W LICZBIE GOSPODARSTW DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ OGÓŁEM W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

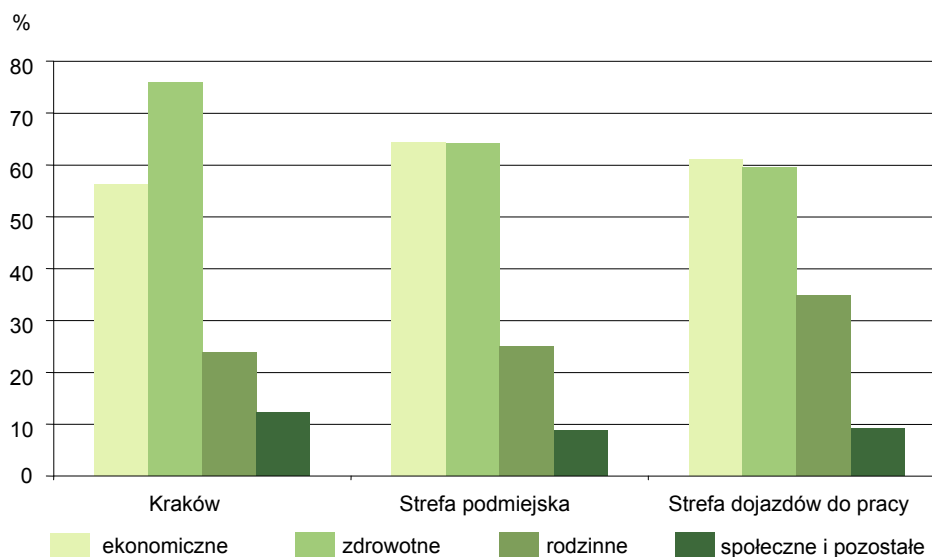
Przyczyny przyznania świadczeń

W omawianym okresie w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym najczęściej występującymi powodami przyznania świadczenia były problemy zdrowotne, które wystąpiły w prawie 70% gospodarstw domowych. Problemy ekonomiczne (ubóstwo lub bezrobocie) zarejestrowano w prawie 60% gospodarstw, a te które związane były ze złym stanem zdrowia występowały najczęściej

w Krakowie. Tylko tam były one dominujące. W strefie zewnętrznej – przy wciąż dużym udziale gospodarstw domowych z osobą chorą lub niepełnosprawną – odnotowano nieco większy niż w Krakowie odsetek gospodarstw domowych z problemami ekonomicznymi.

Zwraca też uwagę fakt, że w strefie zewnętrznej a szczególnie w strefie dojazdów do pracy, gdzie – jak już wspomniano – najliczniejszą grupę beneficjentów stanowią rodziny z dziećmi, odnotowano znaczny udział problemów z grupy rodzinnych¹⁰, zwłaszcza w strefie dojazdów do pracy. (wykres 19).

WYKRES 19. GOSPODARSTWA DOMOWE WEDŁUG GRUP PROBLEMÓW W 2009 R.

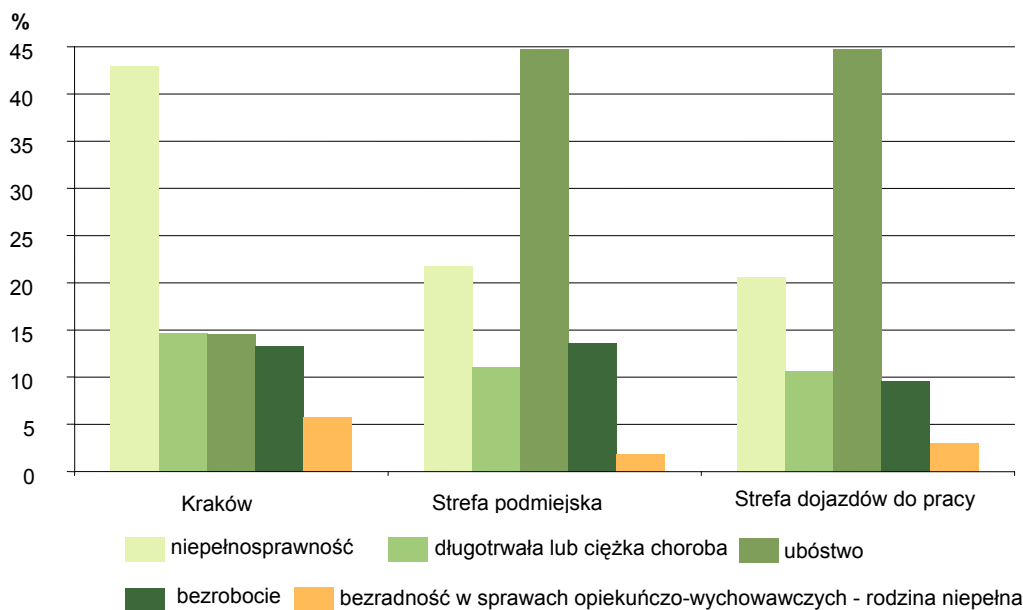
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Analizie poddano również główne powody przyznania świadczenia (wykres 20). W Krakowie, w ponad 40% gospodarstw domowych – a więc dwukrotnie częściej niż w strefie zewnętrznej – była nią niepełnosprawność. W strefie zewnętrznej zdecydowanej większości gospodarstw domowych przyznano świadczenie przede wszystkim z powodu ubóstwa.

Znaczne różnice występują również w zakresie problemów rodzinnych związanych z wychowywaniem dzieci w rodzinach niepełnych. Występowały one jako najważniejsze w prawie 6% gospodarstw domowych w Krakowie, a więc trzykrotnie częściej niż w strefie podmiejskiej i dwukrotnie częściej niż w strefie dojazdów do pracy.

¹⁰ Patrz: uwagi metodyczne str. 18.

WYKRES 20. GŁÓWNE PROBLEMY - PRZYCZYNY PRYZNANIA ŚWIADCZENIA W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Pomoc społeczna zorientowana jest nie tylko na walkę z biedą, ale również z wykluczeniem spowodowanym między innymi złym stanem zdrowia. Częstym zjawiskiem jest zbieg wielu przyczyn przyznania świadczenia. Dotyczyło to przede wszystkim równoczesnego wystąpienia problemów zdrowotnych i ubóstwa, co spotkało ponad 30% gospodarstw domowych, w tym prawie 42% gospodarstw jednoosobowych. Nieco rzadziej rejestrowano równoczesne wystąpienie ubóstwa i bezrobocia, które pojawiło się w przypadku około 20% rodzin.

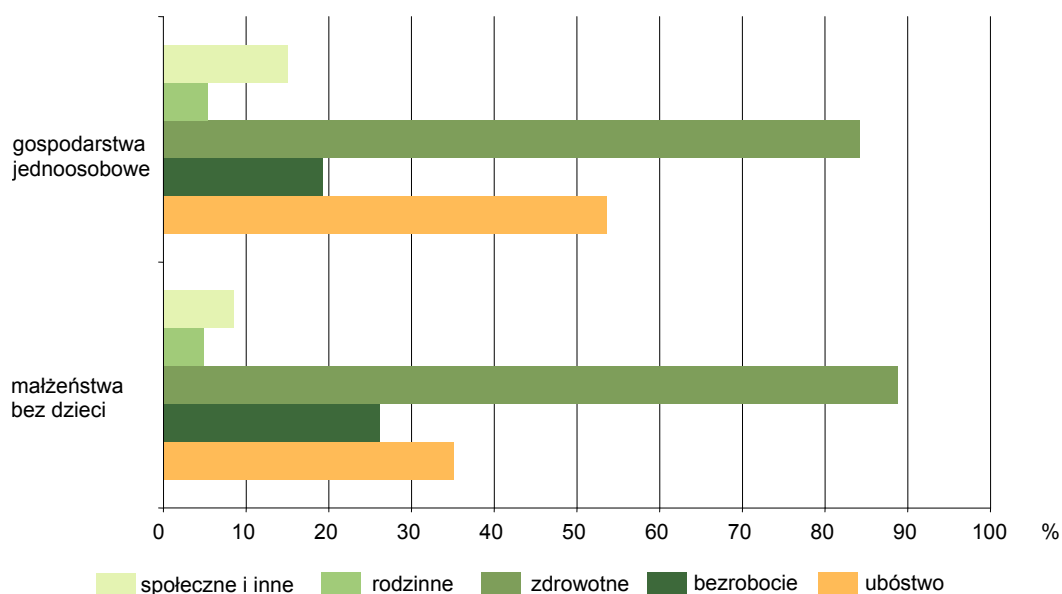
Dla porównania częstości występowania wymienionych problemów wyróżniono następujące grupy gospodarstw domowych:

- **gospodarstwa jednoosobowe i małżeństwa bez dzieci** – podobne ze względu na wysoki średni wiek beneficjentów,
- **małżeństwa z dziećmi i rodziny niepełne** – gospodarstwa jednorodzinne tworzone przez rodziców naturalnych wychowujących przeważnie małe dzieci w rodzinach pełnych lub niepełnych,
- **gospodarstwa nierodzinne oraz wielorodzinne** – w których wspólnie gospodarują osoby spokrewnione (w różnym stopniu, w tym rodziny biologiczne z osobami starszego pokolenia) lub niespokrewnione,
- **związki partnerskie** – najmniej liczne gospodarstwa domowe, zdecydowanie częściej występujące w dużych miastach niż na terenach wiejskich, przeważnie wychowujące dzieci (tu porównane zostaną gospodarstwa domowe z dziećmi i bez dzieci).

W Krakowskim Obszarze Metropolitalnym, w gospodarstwach jednoosobowych oraz w gospodarstwach małżeństw bezdzietnych dominują problemy zdrowotne (wykres 21). Powodem wpływającym najbardziej na częstość występowania problemów jest w tej grupie wiek osób, dla

których problemy materialne (ubóstwo), jakkolwiek dotkliwe, schodzą na drugi plan w sytuacji złego stanu zdrowia, spowodowanego długotrwałą chorobą lub niepełnosprawnością. Udział beneficjentów w wieku poprodukcyjnym przekracza 30% w przypadku gospodarstw jednoosobowych i dochodzi do 40% w przypadku małżeństw bezdzietnych. Warto przy tym zwrócić uwagę na to, że w gospodarstwach jednoosobowych, częściej występują problemy społeczne. Wynika to z faktu, iż do problemów społecznych zaliczamy bezdomność, a osoby bezdomne, których stosunkowo liczna grupa jest rejestrowana w Krakowie, to przede wszystkim osoby samotnie gospodarujące.

WYKRES 21. PRZYCZYNY PRYZNANIA ŚWIADCZEŃ W GOSPODARSTWACH JEDNOOSOBOWYCH I MAŁŻEŃSTWACH BEZ DZIECI W 2009 R.

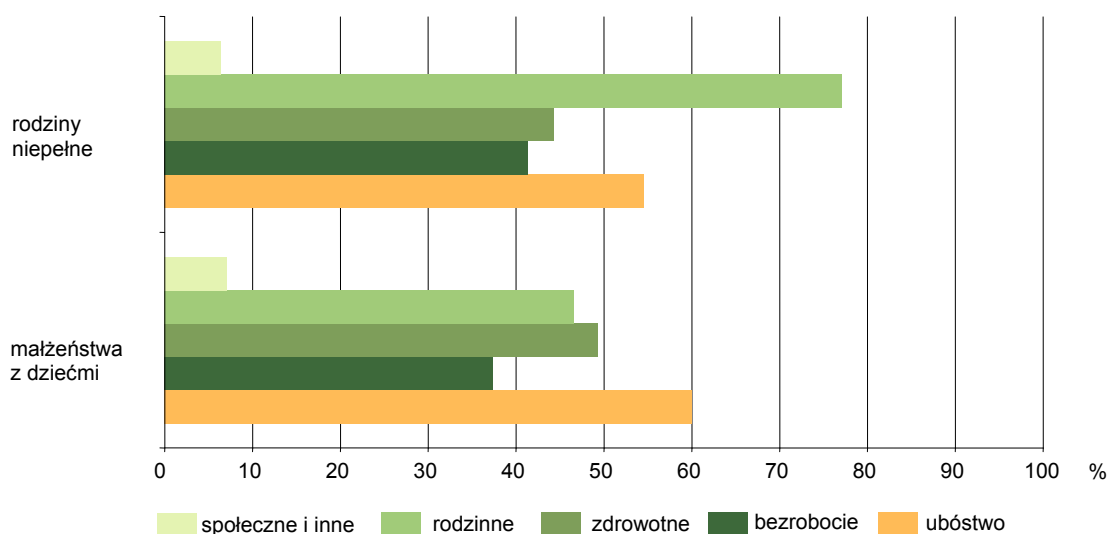

Ź r ó ł o: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

W przypadku małżeństw z dziećmi oraz rodzin niepełnych bardzo ważne okazały się problemy rodzinne (wykres 22). Były one najczęściej rejestrowane w przypadku rodzin niepełnych, co – jak się wydaje – wynika z faktu, że co czwarta rodzina niepełna jest też rodziną z trójką i więcej dzieci, czyli jest rodziną wielodzietną. Następuje więc kumulacja problemów związanych z samotnym wychowywaniem i utrzymywaniem licznej rodziny.

Liczba dzieci przekłada się też na częstość występowania problemów ekonomicznych. W przypadku małżeństw z dziećmi dotyczą one 55% gospodarstw domowych, ale w rodzinach wielodzietnych udział ten wzrasta do 60%. W przypadku rodzin niepełnych jest to wzrost o 10 pkt proc. większy – z 50% rodzin niepełnych ogółem do 60% w przypadku rodzin niepełnych wielodzietnych.

WYKRES 22. PRZYCZYNY PRYZNANIA ŚWIADCZEŃ W GOSPODARSTWACH MAŁŻEŃSTW Z DZIEĆMI I RODZIN NIEPEŁNYCH W 2009 R.

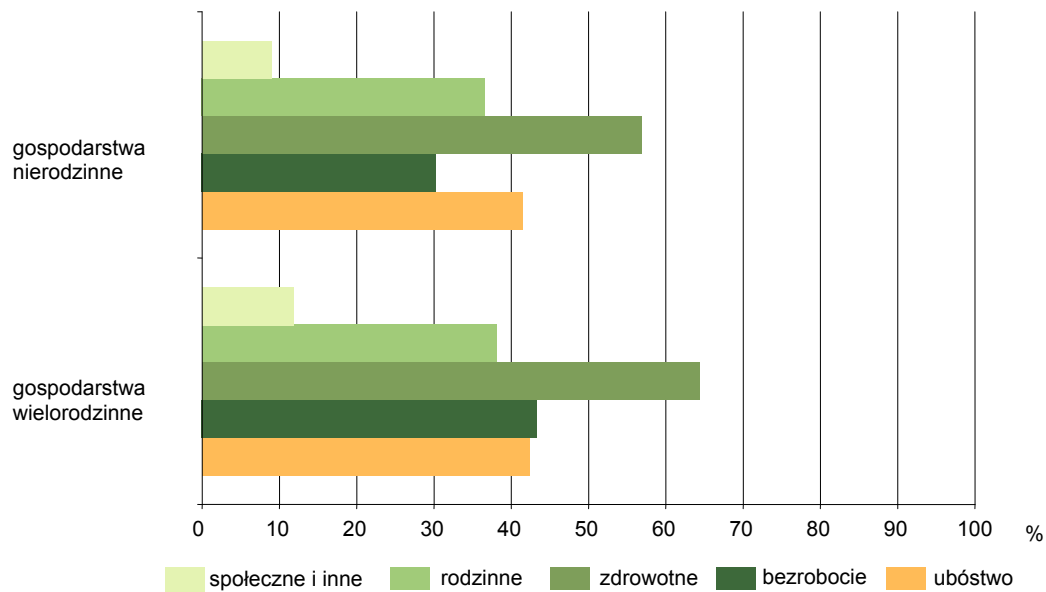
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

W odróżnieniu od poprzednio przedstawionych gospodarstw domowych, trudno byłoby wskazać grupy problemów, które mogłyby charakteryzować gospodarstwa wielorodzinne i nierodzinne (wykres 23). Wynika to z samej ich natury – są one konglomeratem bardzo różnych układów rodzinnych, takich jak:

- gospodarstwa domowe rodziców z dziećmi w wieku powyżej 24 lat, często niepełnosprawnymi, które mogą występować zarówno jako gospodarstwa nierodzinne jak i gospodarstwa dwurodzinne (w zależności od stopnia niepełnosprawności osoby wchodzącej w skład rodziny i stopnia uzależnienia od drugiej osoby),
- samotnych rodziców wychowujących dzieci wspólnie z osobami starszego pokolenia,
- dziadków i innych krewnych lub osób niespokrewnionych wychowujących dzieci.

Warto zwrócić uwagę na duży odsetek gospodarstw domowych, w których podstawą otrzymania pomocy społecznej były problemy rodzinne. Są to przede wszystkim problemy związane z niepełną rodziną, które wystąpiły nie tylko w gospodarstwach domowych osób samotnie wychowujących dzieci, ale również w gospodarstwach, gdzie dzieci wychowywane są przez osoby inne niż naturalni rodzice (między innymi w gospodarstwach wielorodzinnych i nierodzinnych).

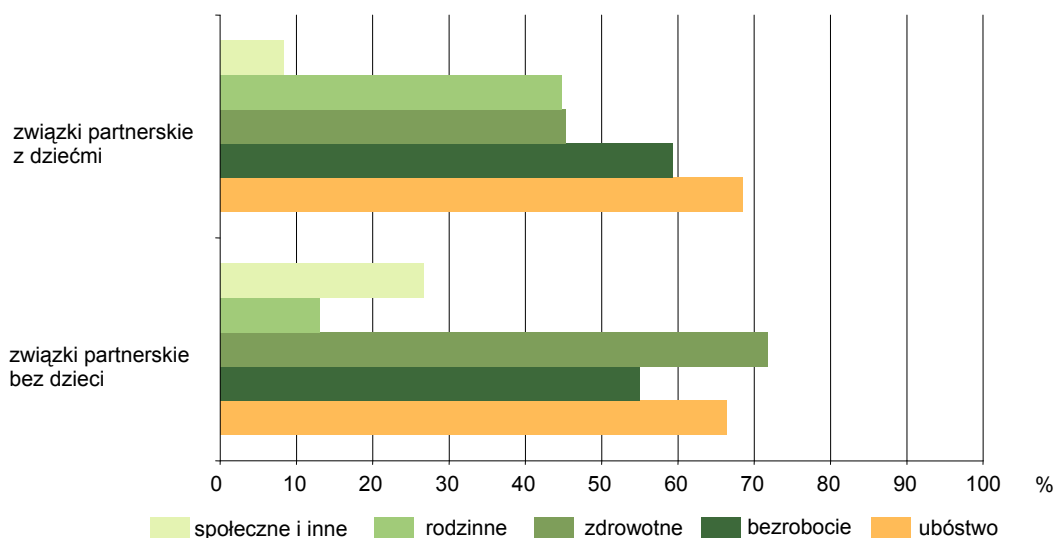
WYKRES 23. PRZYCZYNY PRYZNANIA ŚWIADCZEŃ W GOSPODARSTWACH RODZIN WIELORODZINNYCH I NIERODZINNYCH W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Ostatnią grupą gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej są związki partnerskie (wykres 24). Była to najmniejsza – licząca około 0,7 tys. – grupa gospodarstw domowych. Struktura rodzajów problemów jest tu dość zróżnicowana w zależności od tego, czy w gospodarstwie domowym są dzieci na utrzymaniu, czy jest to związek bez dzieci. W związku utrzymującym dzieci dominują problemy ekonomiczne: ubóstwo i bezrobocie. Dość silnie zaznaczają się również problemy rodzinne, w tym, nieco częściej niż wielodzietność – ochrona macierzyństwa i rodzina niepełna. W gospodarstwach partnerskich bez dzieci oprócz problemów ekonomicznych dużą rolę odgrywają problemy zdrowotne. Zwraca też uwagę wyjątkowo wysoki udział problemów z grupy społecznych i pozostałych (w tym patologicznych, o czym w dalszej części opracowania).

WYKRES 24. PRZYCZYNY PRYZNANIA ŚWIADCZEŃ W GOSPODARSTWACH PARTNERSKICH W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

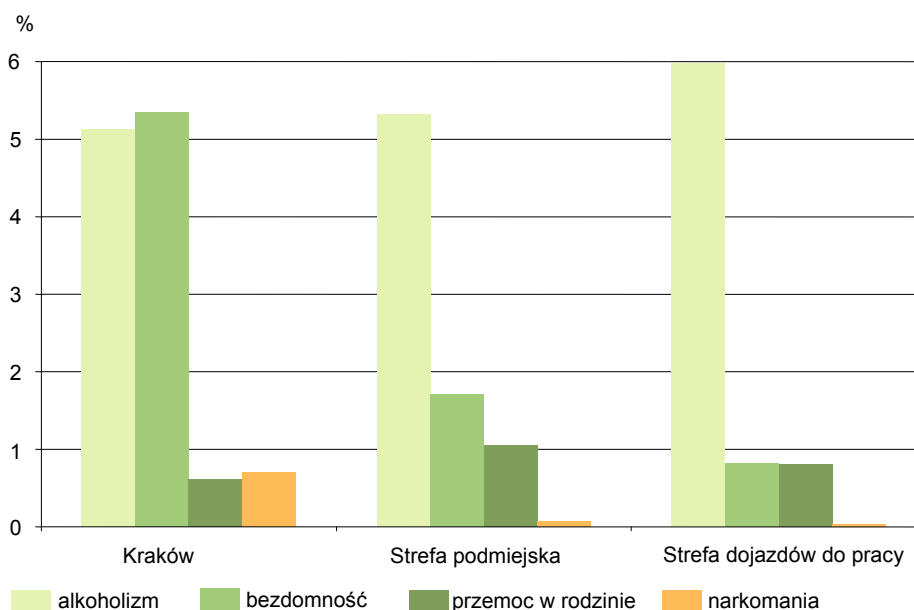
Zjawiska patologiczne

W 2009 r. ośrodki pomocy społecznej w granicach Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego zarejestrowały 2,3 tys. gospodarstw domowych, w których niskim dochodom towarzyszyły zjawiska patologiczne, do których zaliczamy: alkoholizm, narkomanię, bezdomność i przemoc w rodzinie. Było to ponad 8% ogółu gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej na omawianym obszarze. Zjawiska patologiczne najczęściej rejestrowano tutaj w gospodarstwach jednoosobowych oraz w związkach partnerskich. Poza obszarem KOM udział gospodarstw, w których występowały te zjawiska wyniósł niespełna 6%.

Wśród gospodarstw dotkniętych patologią najbardziej rozpowszechnionym zjawiskiem jest alkoholizm oraz bezdomność (najczęściej rejestrowana w Krakowie). Przemoc w rodzinie zarejestrowano w stosunkowo niewielkiej grupie – liczącej nieco ponad 200 gospodarstw domowych – głównie w rodzinach niepełnych.

Narkomania jako powód przyznania świadczenia z pomocy społecznej występowała głównie w Krakowie. Zarejestrowano tam 75% wszystkich przypadków w województwie małopolskim.

WYKRES 25. RODZAJE ZJAWISK PATOLOGICZNYCH W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH – W ODSETKACH GOSPODARSTW DOMOWYCH, W KTÓRYCH ONE WYSTĄPIŁY W 2009 R.

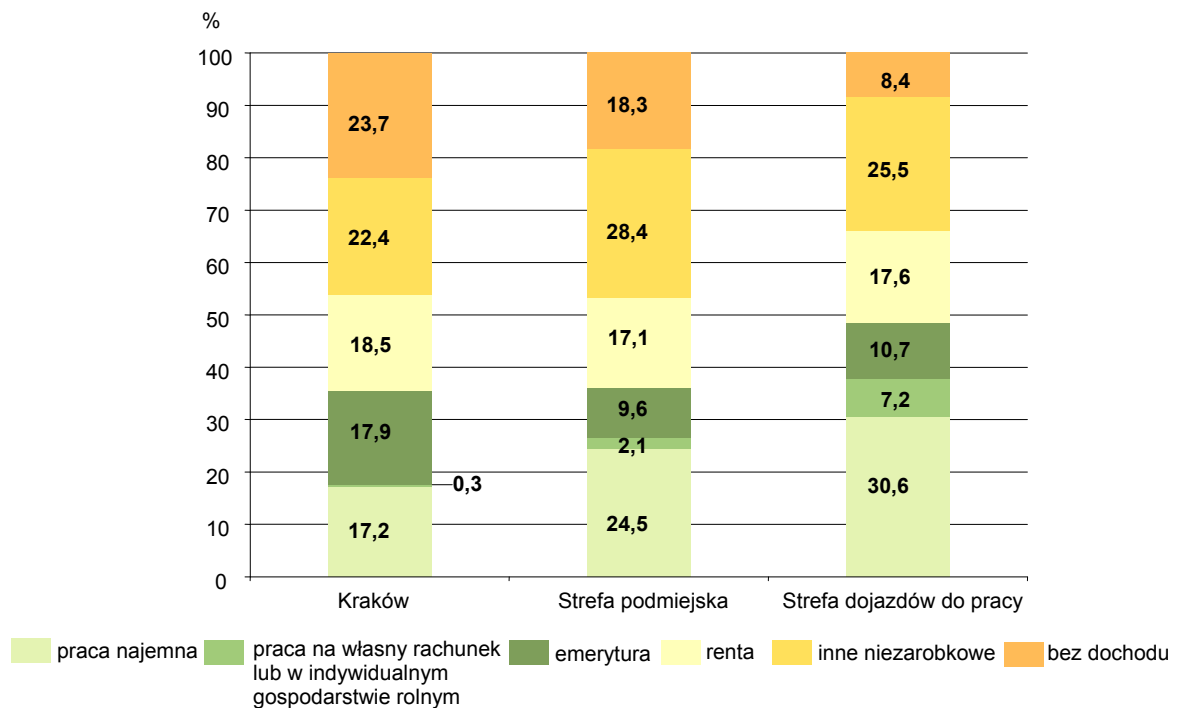
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Źródła utrzymania

Prawie 20% gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej w 2009 r. nie miała własnych źródeł dochodu, a dla ponad 24% podstawowym źródłem utrzymania były źródła niezarobkowe inne niż emerytura lub renta. Warto zaznaczyć, że te ostatnie bardzo rzadko występowały jako jedyne lub główne, a znacznie częściej były źródłem dodatkowym. W sumie więc odsetek rodzin, dla których głównym lub dodatkowym źródłem utrzymania były inne źródła niezarobkowe wyniósł ponad 50% zbiorowości. Zróżnicowanie źródeł utrzymania gospodarstw domowych według stref KOM jest w znacznej mierze odbiciem ich struktury demograficznej.

W przedstawionej wcześniej analizie wykazano, że w strefie zewnętrznej, a szczególnie w strefie dojazdów do pracy grupą dominującą są gospodarstwa domowe wieloosobowe, w tym przede wszystkim małżeństwa z dziećmi. Tych stosunkowo młodych rodziców cechuje relatywnie większa aktywność zawodowa. To powodowało, że odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się z pracy najemnej lub z pracy na swoim gospodarstwie rolnym jest w strefie podmiejskiej o 9 pkt proc., a w strefie dojazdów do pracy o ponad 20 pkt proc. większy w stosunku do Krakowa. Na względzie wysoki odsetek osób posiadających stałe dochody wpływ mają przede wszystkim gospodarstwa domowe strefy dojazdów do pracy. Tam też zaznaczył się najwyższy w KOM (choć relatywnie niewielki w samej strefie) odsetek utrzymujących się z rolnictwa indywidualnego (wykres 26).

WYKRES 26. STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG GŁÓWNYCH ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

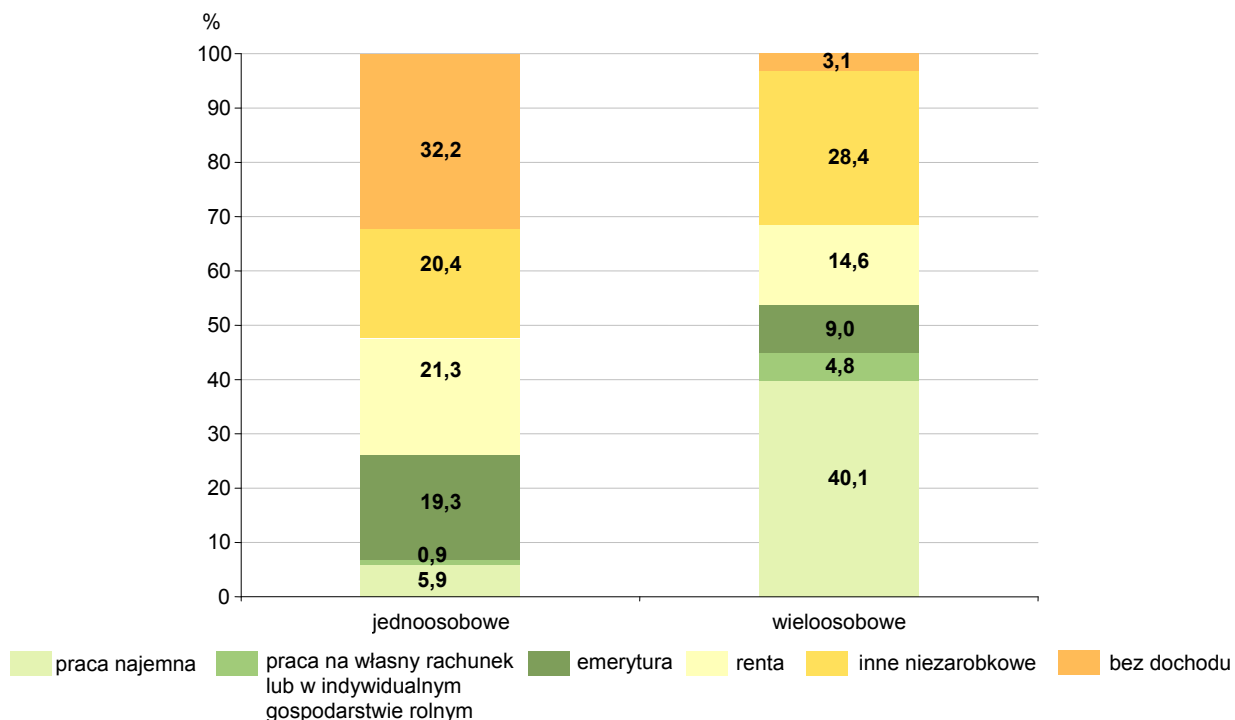
Szczególnie niekorzystna struktura według głównych źródeł utrzymania występuje wśród gospodarstw jednoosobowych. Odznacza się ona wysokim udziałem gospodarstw bez żadnego dochodu lub utrzymujących się ze źródeł o generalnie niskich dochodach, takich jak inne źródła niezarobkowe oraz renta.

Gospodarstwa domowe wieloosobowe można ocenić pod tym względem lepiej, ponieważ dla ponad 40% z nich głównym źródłem utrzymania była praca najemna, a tylko niewielki ich odsetek nie miał własnego źródła dochodu (wykres 27).

Jednak i tutaj sytuacja jest zróżnicowana; znacznie gorszą strukturą ze względu na główne źródło utrzymania charakteryzują się rodziny niepełne, najczęściej są to matki samotnie wychowujące dzieci – stąd najniższy wśród rodzin wieloosobowych wskaźnik udziału gospodarstw domowych utrzymujących się z pracy.

Najczęściej utrzymują się z pracy małżeństwa z dziećmi oraz związki partnerskie z dziećmi, gdzie odsetek takich gospodarstw oscyluje na poziomie blisko 60% (jednak z dużym również udziałem utrzymujących się z innych źródeł niezarobkowych).

WYKRES 27. GOSPODARSTWA JEDNOOSOBOWE I WIELOOSOBOWE WEDŁUG GŁÓWNYCH ŹRÓDEŁ UTRZYMANIA W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Dochód rodziny

Jednym z ustawowych warunków przyznania pomocy pieniężnej jest niski dochód na osobę w rodzinie; w gospodarstwach wieloosobowych nie może on przekraczać 351 zł na osobę, a w gospodarstwach jednoosobowych – 477 zł. Przeciętny dochód miesięczny na jedną osobę w tych dwóch podstawowych grupach beneficjentów wynosi: w gospodarstwach wieloosobowych – 410,47 zł, w gospodarstwach jednoosobowych – 721,57 zł. Przeciętny dochód dla wszystkich gospodarstw wyniósł 540,87 zł, co stanowiło 48,5% przeciętnego dochodu rozporządzalnego gospodarstw domowych w 2009 r.¹¹ wynoszącego 1114,49 zł.

W Krakowskim Obszarze Metropolitalnym 36% gospodarstw domowych albo nie ma żadnego dochodu albo uzyskuje dochód nie przekraczający połowy kryterium dochodowego.

Odsetek gospodarstw o najniższych dochodach jest relatywnie bardzo wysoki w przypadku gospodarstw jednoosobowych (wykres 28). Współwystępują one ze znaczną grupą osób gospodarujących samotnie posiadających względnie wysokie dochody, przekraczające nawet 150% progu dochodowego. Dotyczy to w głównej mierze osób starszych o stałych dochodach w postaci

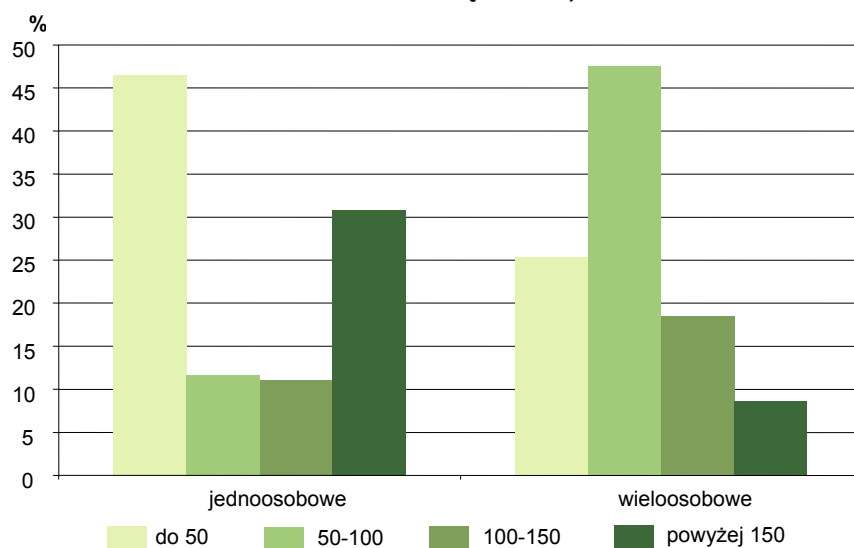
¹¹ Budżety gospodarstw domowych w 2009 r. GUS, Warszawa, 2010.

emerytury lub renty, które korzystają ze świadczeń pielęgnacyjnych. Toteż współczynnik zmienności przeciętnych przychodów dla gospodarstw jednoosobowych stanowi ponad 100% mediany.

Dużą zmiennością cechują się także dochody małżeństw bez dzieci, co spowodowane jest tym, że dużej grupie emerytów towarzyszy równie liczna grupa gospodarstw utrzymujących się z rent inwalidzkich, a więc świadczeń z reguły znacznie niższych.

Przeciętne dochody na osobę w gospodarstwach wieloosobowych koncentrują się w zasadzie wokół ustawowego progu dochodowego.

WYKRES 28. GOSPODARSTWA JEDNOOSOBOWE I WIELOOSOBOWE WEDŁUG DOCHODU NA OSOBĘ (W ODSETKACH PROGU DOCHODOWEGO UPRAWNIAJĄCEGO DO ŚWIADCZEŃ PIENIĘŻNYCH) W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

ROZDZIAŁ IV. LUDNOŚĆ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

W niniejszym rozdziale omówiona zostanie populacja osób, które tworzyły wraz ze świadczeniobiorcą pomocy społecznej gospodarstwo domowe. Zgodnie z tym, co zostało zapisane w Uwagach metodycznych, wszyscy członkowie gospodarstw domowych będą określani mianem „beneficjent”, ponieważ każdy rodzaj pomocy czy to adresowany do dziecka, czy też do starszej osoby wymagającej pielęgnacji – wspiera de facto całą rodzinę. Powtórzmy, że beneficjenci tak rozumiani to społeczność licząca w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym ponad 68 tys. osób.

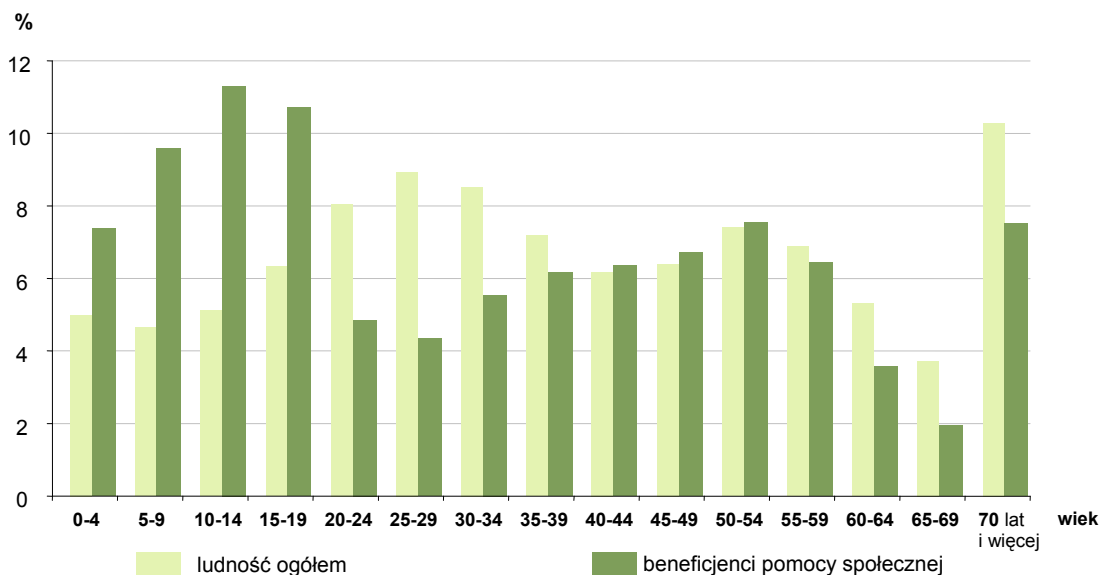
Prawie połowę zbiorowości beneficjentów pomocy społecznej stanowią dzieci w wieku szkolnym, a drugą osoby starsze – w wieku produkcyjnym niemobilnym oraz poprodukcyjnym. Stąd analizą zostały objęte następujące grupy beneficjentów: dzieci na utrzymaniu, pokolenie ich rodziców i dziadków (osoby w wieku produkcyjnym i starsze), a także głowy gospodarstw domowych i osoby niepełnosprawne.

Wiek i płeć

Najliczniejszą grupę beneficjentów pomocy społecznej stanowią dzieci na utrzymaniu.

Rozkład populacji beneficjentów pomocy społecznej według 5-letnich grup wieku wskazuje na bardzo wysoki udział – w porównaniu do populacji mieszkańców Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego ogółem – osób w przedziale 0–19 lat (wykres 29). Udziały beneficjentów w pozostałych grupach wieku w obu porównywanych zbiorowościach są podobne – nie występuje tu nadreprezentacja tak jak w przypadku dzieci, poza niewielką nadwyżką w przedziale wieku 40–54 lat (przypominamy, że ta właśnie grupa pracowników jest w bardzo trudnej sytuacji na rynku pracy, szczególnie w rejonach postindustrialnych).

WYKRES 29. ROZKŁAD 5-LETNIICH GRUP WIEKU MIESZKAŃCÓW KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO OGÓŁEM ORAZ BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W 2009 R.

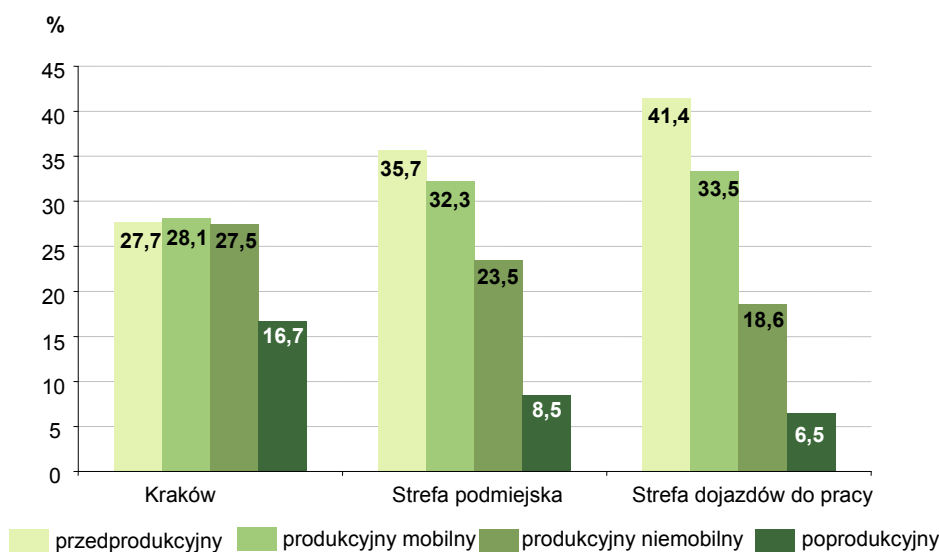
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Podobna sytuacja występuje w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym, gdzie udział beneficjentów w wieku poprodukcyjnym w Krakowie był ponad dwukrotnie wyższy niż w strefie zewnętrznej (wykres 30).

W Krakowie udział beneficjentów w wieku przedprodukcyjnym oraz w obu grupach wieku produkcyjnego był niemal identyczny. W strefie zewnętrznej, a szczególnie w strefie dojazdów do pracy wyraźnie dominowały osoby w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym mobilnym.

W rezultacie średni wiek beneficjentów zamieszkujących Kraków wyniósł 38,5 lat i był znacznie wyższy niż w strefie podmiejskiej oraz strefie dojazdów do pracy, gdzie wynosił odpowiednio 32,2 i 29 lat.

WYKRES 30. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W 2009 R.

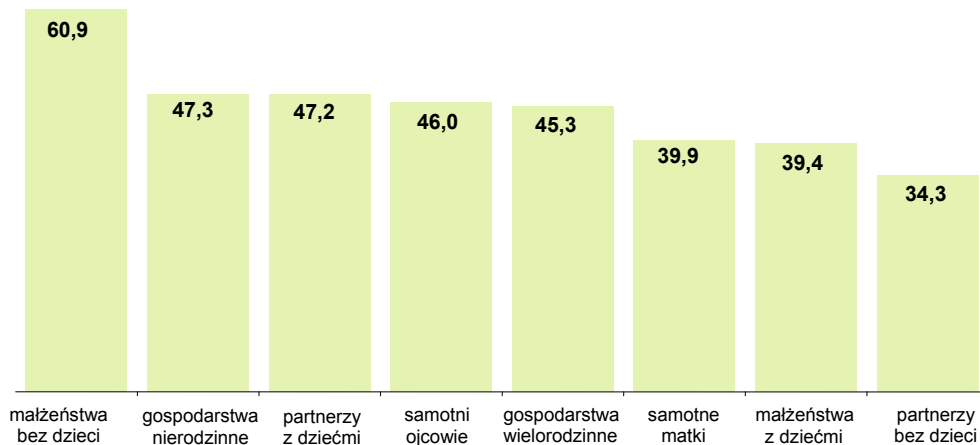
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS

Głowy gospodarstw domowych

Wśród 28,8 tys. osób odgrywających wiodącą rolę w gospodarstwie domowym dominowały osoby w wieku produkcyjnym. Jednak również i tutaj zachodzą znamienne różnice pomiędzy strefami KOM w rozkładach według wieku. W wiejskiej strefie dojazdów do pracy przeważały osoby w wieku produkcyjnym mobilnym, natomiast w strefie podmiejskiej i w samym centrum metropolitalnym – osoby w wieku 45 lat i więcej.

Głowy gospodarstw kierują jednak bardzo różnymi gospodarstwami domowymi. W grupie małżeństw bez dzieci, gdzie średni wiek głów gospodarstw domowych jest najwyższy, około 32% osób referencyjnych to osoby w wieku emerytalnym, a 25% – w wieku 70 lat i więcej. Względnie wysoki odsetek osób najstarszych (70 lat i więcej) występował również wśród głów gospodarstw domowych wielorodzinnych (wykres 31).

WYKRES 31. ŚREDNIA WIEKU GŁÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH WIELOOSOBOWYCH W 2009 R.

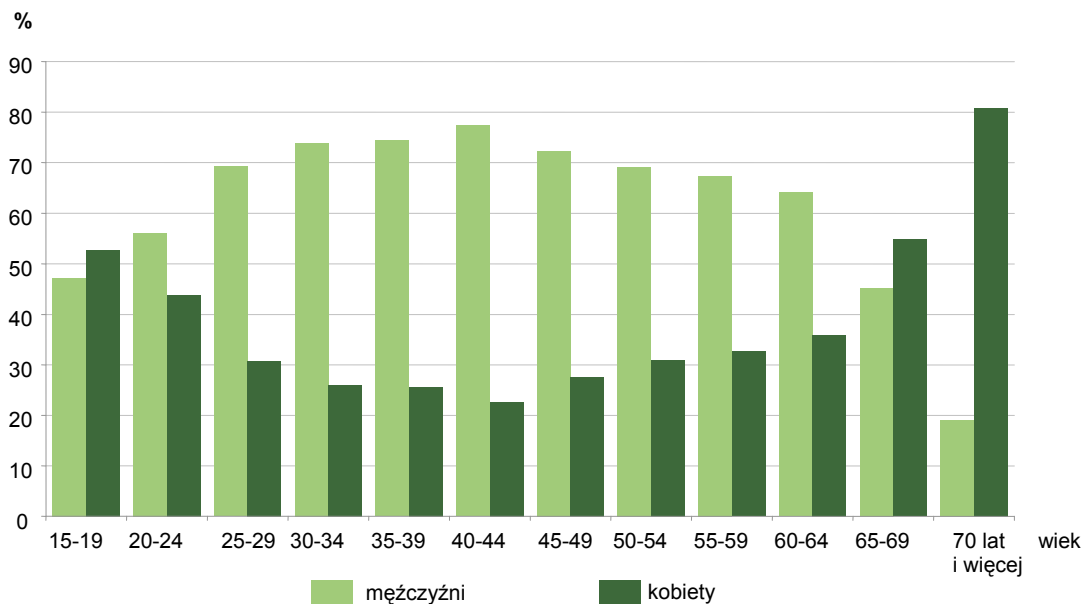

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Specyficzną grupą beneficjentów pomocy społecznej są osoby samotnie gospodarujące, gdyż ponad 56% tej populacji to osoby w wieku powyżej 55 lat. Mężczyźni stanowią większość, a ich udział w tej zbiorowości wynosi ponad 54%. Kobiety przeważały liczebnie nad mężczyznami przede wszystkim w grupie wieku 65 lat i więcej (wykres 32). Osoby w tym wieku stanowiły wśród kobiet ponad 30% tej populacji.

Średni wiek osób tworzących gospodarstwa jednoosobowe wynosił prawie 58 lat, przy czym kobiety, dla których średni wiek wyniósł ponad 64 lata były przeciętnie starsze od mężczyzn o 12 lat.

WYKRES 32. STRUKTURA WIEKU OSÓB SAMOTNIE GOSPODARUJĄCYCH WEDŁUG 5-LETNIICH GRUP WIEKU W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

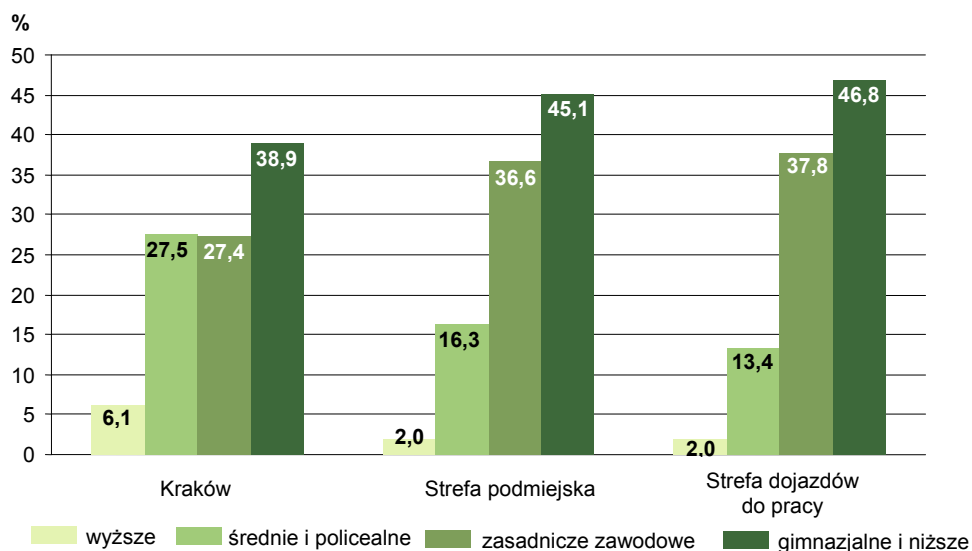
Poziom wykształcenia

Wśród beneficjentów pomocy społecznej dominowały osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, stanowiąc łącznie 62% populacji w wieku 15 lat i więcej. Równie znacząca dominacja osób z niskim wykształceniem dotyczyła głów gospodarstw domowych.

Warto jednak zwrócić uwagę na to, iż beneficjenci pomocy społecznej mieszkający w Krakowie byli przeciętnie lepiej wykształceni niż mieszkańcy gmin strefy zewnętrznej KOM (wykres 33). W szczególności względnie wysoki był w Krakowie, w odniesieniu do całości obszaru, udział beneficjentów z wyższym i średnim wykształceniem. Podobnie bezrobotni zarejestrowani w Krakowie mogli się legitymować relatywnie wyższym poziomem wykształcenia.

Największy odsetek osób z wykształceniem średnim i wyższym, występował wśród samotnie gospodarujących, gospodarstw małżeństw bez dzieci oraz w rodzinach niepełnych.

WYKRES 33. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ WEDŁUG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

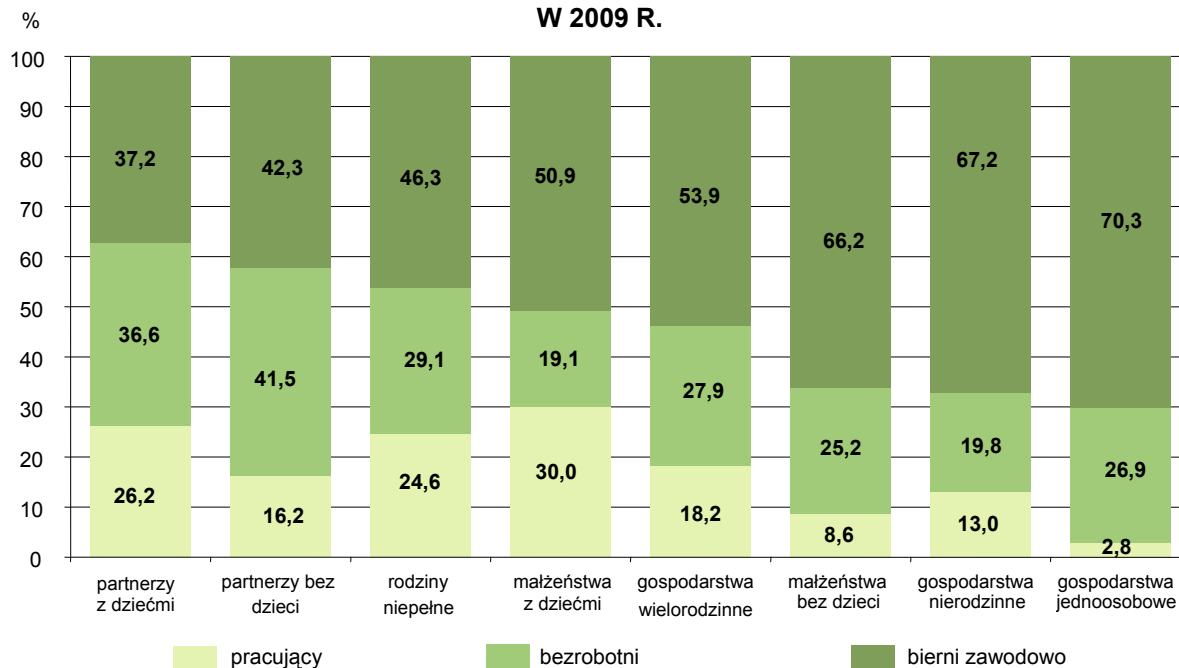
Pozycja na rynku pracy

Spośród 48,8 tys. beneficjentów pomocy społecznej w wieku produkcyjnym prawie 57% to osoby bierne zawodowo, częściej mężczyźni niż kobiety, przy różnicy wynoszącej prawie 5 pkt proc. Wynika to po części z faktu, że liczną grupę biernych zawodowo osób w wieku produkcyjnym stanowią mężczyźni samotnie gospodarujący, którzy również znacznie częściej niż kobiety są rejestrowani w ośrodkach pomocy społecznej jako niepełnosprawni lub chorzy przewlekle.

Wśród bezrobotnych i pracujących, stanowiących odpowiednio około 24% i 19% beneficjentów w wieku produkcyjnym, przewagę miały kobiety. W populacji bezrobotnych udział kobiet był większy o około 3 pkt proc., a wśród pracujących o ponad 1 pkt proc.

Najczęściej poza rynkiem pracy pozostawały osoby samotnie gospodarujące oraz członkowie gospodarstw nierodzinnych. Relatywnie najbardziej aktywne zawodowo były osoby w wieku produkcyjnym, wchodzące w skład związków partnerskich oraz rodzin niepełnych i częściej były to osoby bezrobotne niż pracujące (wykres 34).

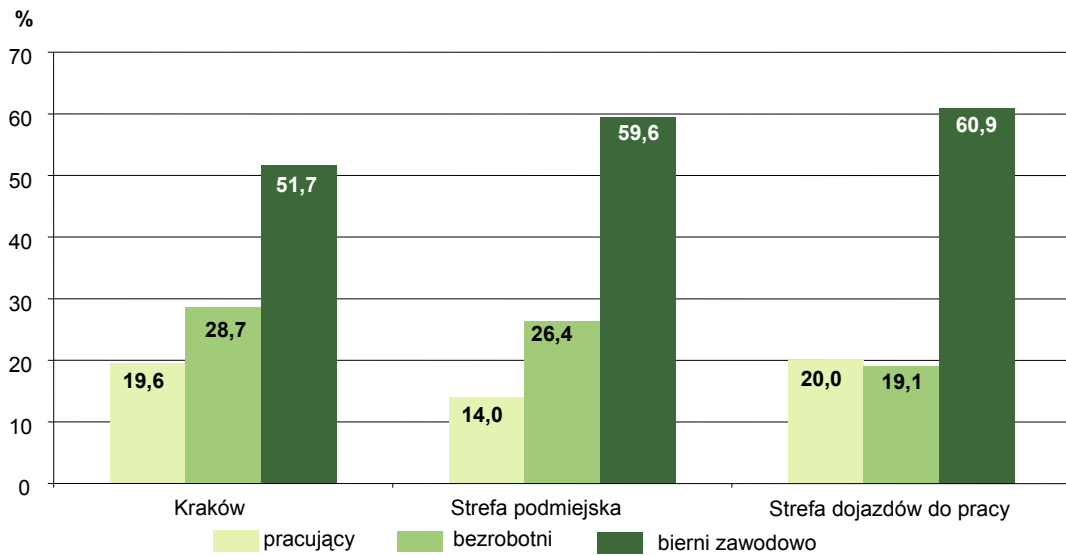
WYKRES 34. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ W WIEKU PRODUKCYJNYM WEDŁUG POZYCJI NA RYNKU PRACY ORAZ TYPU GOSPODARSTWA DOMOWEGO W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Osoby biernie zawodowo dominują we wszystkich strefach KOM, przy czym w Krakowie stanowią one nieco ponad 50% beneficjentów w wieku produkcyjnym, a w strefie zewnętrznej około 60%. Elementem różnicującym strefy KOM był udział beneficjentów bezrobotnych i pracujących, czyli aktywnych zawodowo. W tym zakresie nieco korzystniejszą strukturą zawodową odznaczyli się beneficjenci zamieszkali w strefie dojazdów do pracy, gdzie udział pracujących był minimalnie wyższy niż w Krakowie (o 0,4 pkt proc.) i w strefie podmiejskiej (o około 6 pkt proc.). Jednocześnie wyraźnie mniejszy był tam udział bezrobotnych (wykres 35). Można przypuszczać, że jest to rezultat większej niż w innych strefach KOM obecności beneficjentów utrzymujących się (na bardzo niskim poziomie dochodu) z pracy w indywidualnym gospodarstwie rolnym.

WYKRES 35. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ W WIEKU PRODUKCYJNYM WEDŁUG POZYCJI NA RYNKU PRACY W 2009 R.

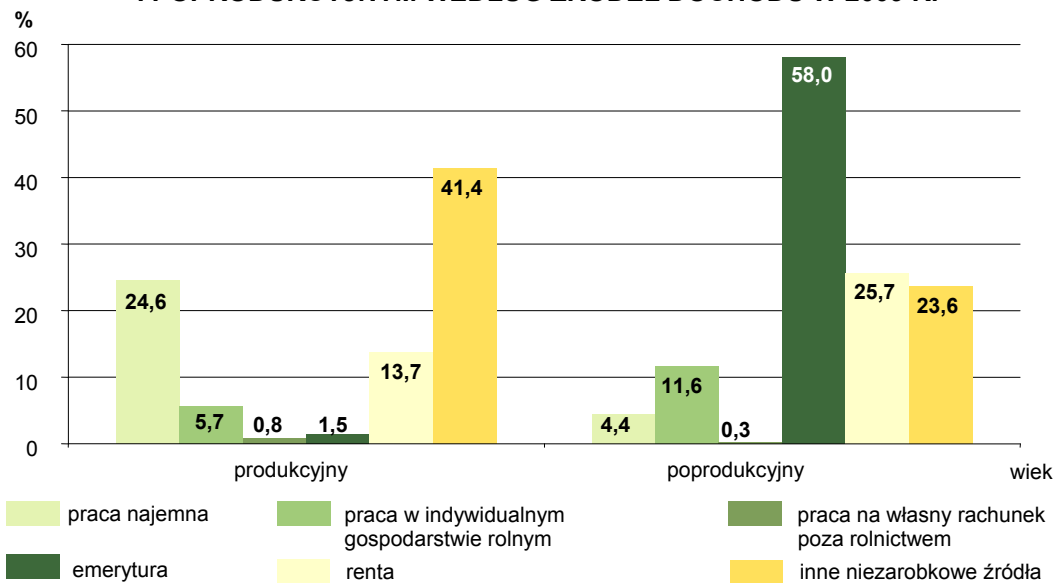
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Źródła dochodu

W 2009 r. ponad 90% beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18 lat i więcej, ale tylko 67% w wieku produkcyjnym osiągało jakikolwiek dochód. Pod tym względem w o wiele lepszej sytuacji znalazły się osoby w wieku poprodukcyjnym. W tej zbiorowości odsetek osób posiadających własne, stałe źródło dochodu w postaci emerytury lub renty wyniósł w badanym okresie około 92%.

Mniej korzystnie kształtowała się struktura według źródeł dochodu wśród osób w wieku produkcyjnym. Odsetek osób posiadających względnie stałe dochody z pracy najemnej, czy na własny rachunek był w tej zbiorowości stosunkowo niewielki, natomiast dwukrotnie wyższy – w relacji do osób w wieku poprodukcyjnym – był udział osób utrzymujących się z innych źródeł niezarobkowych (wykres 36).

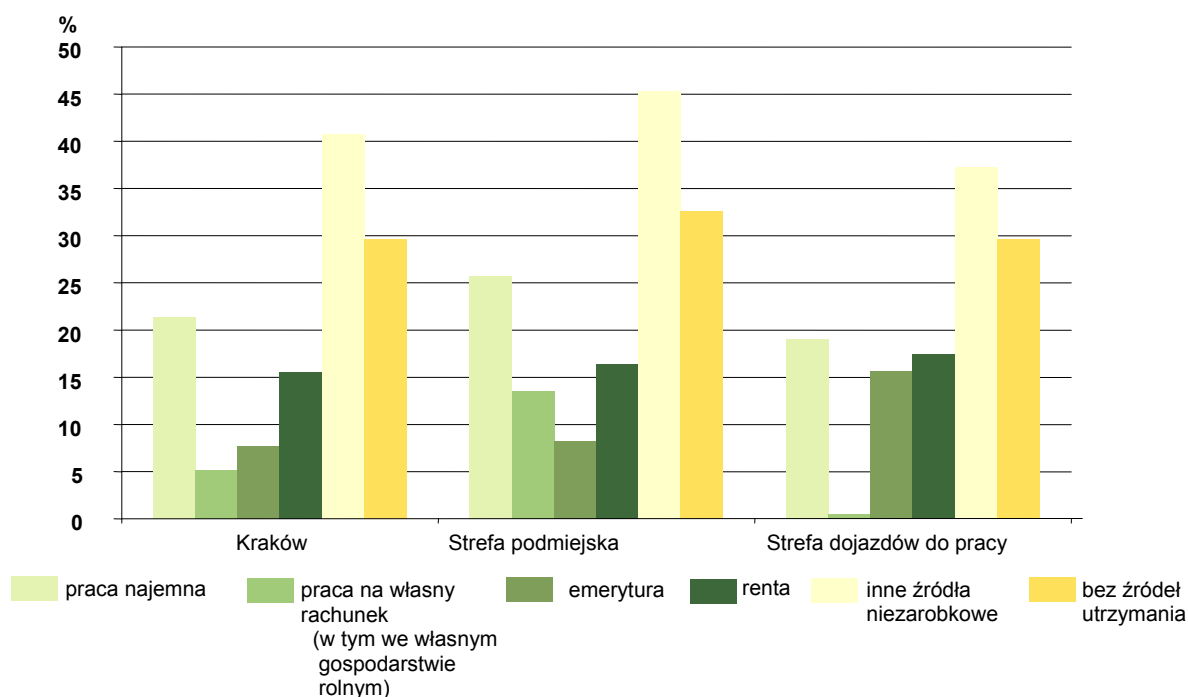
WYKRES 36. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ W WIEKU PRODUKCYJNYM I POPRODUKCYJNYM WEDŁUG ŹRÓDEŁ DOCHODU W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Najczęściej występującym rodzajem dochodu były inne źródła niezarobkowe. Dochody takie, na bardzo niskim poziomie, wynoszącym przeciętnie około 250 zł, uzyskiwało w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym około 38% beneficjentów pomocy społecznej w wieku 18 lat i więcej. Warto zwrócić uwagę, że udział osób utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł utrzymania był nieco wyższy w Krakowie i w strefie podmiejskiej niż w strefie dojazdów do pracy. Odsetek osób bez żadnych źródeł dochodów utrzymywał się na zbliżonym poziomie (lub był podobny) we wszystkich strefach KOM (wykres 37). Należy dodać, że dla około 63% beneficjentów inne źródła niezarobkowe stanowiły ponad połowę wszystkich uzyskiwanych dochodów, a dla około 56% stanowiły one jedyne ich źródło.

WYKRES 37. STRUKTURA BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W WIEKU 18 LAT I WIĘCEJ WEDŁUG ŹRÓDEŁ DOCHODU I STREF KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO W 2009 R.

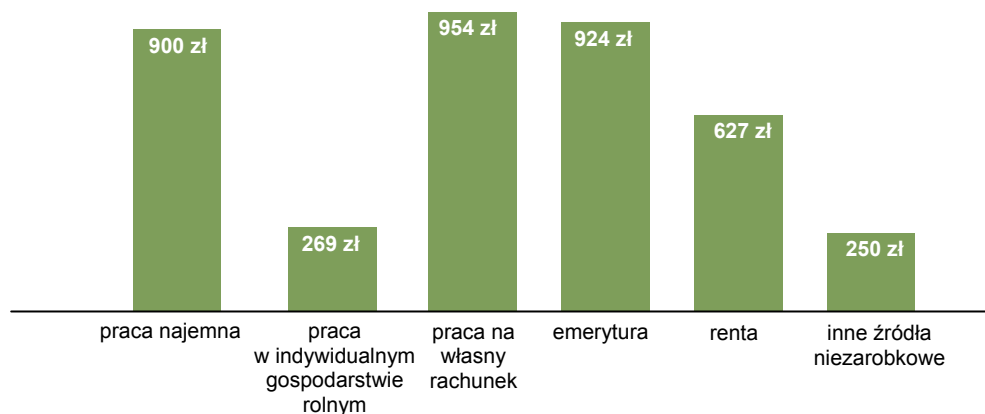

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

W skali całego obszaru metropolitalnego prawie 40% beneficjentów utrzymuje się z pracy najemnej lub – zdecydowanie rzadziej – z pracy na własny rachunek (ci ostatni głównie w indywidualnym gospodarstwie rolnym).

Praca najemna, obok emerytury oraz pracy na własny rachunek poza rolnictwem generują przeciętnie najwyższe dochody miesięczne netto wśród tych, które uzyskują beneficjenci pomocy społecznej (wykres 38). Znacznie niższy przeciętny dochód deklarowały osoby utrzymujące się z rolnictwa indywidualnego, toteż ta grupa beneficjentów najczęściej miała więcej niż jedno źródło utrzymania. Tylko 30% beneficjentów próbowało utrzymać się wyłącznie z rolnictwa. Natomiast wśród utrzymujących się ze źródeł niezarobkowych innych niż emerytura lub renta, ponad połowa zadowolala się tylko tym jednym źródłem dochodu.

WYKRES 38. ŚREDNI MIESIĘCZNY DOCHÓD NETTO WEDŁUG ŹRÓDEŁ DOCHODU W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Stan zdrowia i niepełnosprawność

Jak wcześniej zaznaczono jednym z istotniejszych powodów przyznania świadczeń pomocy społecznej, oprócz problemów ekonomicznych (ubóstwo lub bezrobocie) są problemy zdrowotne, a ściślej długotrwała choroba lub niepełnosprawność. Problemy te są wręcz dominujące na terenach miejskich, gdzie odsetek gospodarstw domowych osób starszych wśród beneficjentów jest relatywnie wysoki, nie oznacza to jednak, że analizie zostaną poddane jedynie osoby starsze i niepełnosprawne. Podmiotem działań ośrodków pomocy społecznej są również dzieci¹². Należy w tym miejscu dodać, że w trakcie wywiadu środowiskowego pracownicy socjalni rozpoznają szczegółowo sytuację zdrowotną rodziny jak i poszczególnych osób niepełnosprawnych. Ustalane są między innymi następujące dane:

- liczba osób chorych w rodzinie, w tym dzieci,
- rodzaje schorzeń,
- dostęp do świadczeń zdrowotnych,
- czy osoby w rodzinie są objęte ubezpieczeniem zdrowotnym,
- czy osoby niepełnosprawne mają orzeczenia o niepełnosprawności,
- rodzaj dysfunkcji osoby niepełnosprawnej,
- wskazania odnośnie możliwości wykonywania pracy.

Z liczby 68,1 tys. beneficjentów pomocy społecznej zarejestrowanych na terenie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego 17,5 tys., tj. prawie 26%, to osoby niepełnosprawne. Jest to wskaźnik prawie o 10 pkt proc. wyższy niż dla beneficjentów pomocy społecznej w całym województwie małopolskim. Najwięcej osób niepełnosprawnych zarejestrowano w Krakowie, gdzie stanowiły one ponad 39% wszystkich beneficjentów. Również w strefie podmiejskiej udział osób niepełnosprawnych był wyższy niż średni w Małopolsce – o ponad 5 pkt proc., choć znacznie niższy niż w Krakowie (wykres 39).

¹² Przez dziecko rozumiemy tu osobę w wieku przed kończeniem 16 roku życia – zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

WYKRES 39. UDZIAŁ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LICZBIE BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ OGÓŁEM W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM ORAZ W STREFACH KRAKOWSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO W 2009 R.

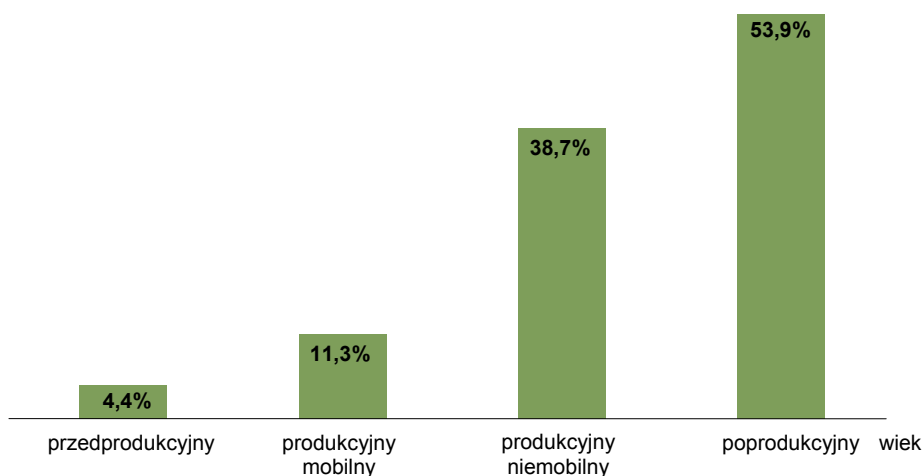

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

W trakcie wywiadu środowiskowego ustala się również stan zdrowia osób wchodzących w skład gospodarstwa domowego. W 2009 r. w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym ponad 40% beneficjentów to osoby chore, w tym około 25% uznano za chore przewlekle. Podobnie, jak przypadku niepełnosprawności, odsetek ten był znacznie większy w Krakowie, odpowiednio o około 16 i 14 pkt proc.

Częstość występowania osób niepełnosprawnych jest bardzo zróżnicowana między strefami KOM. Jest ona związana także z wiekiem beneficjentów. Dla osób w wieku produkcyjnym mobilnym (do 45 lat), udział niepełnosprawnych wynosił niewiele ponad 11%, a w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, stanowił już ponad połowę populacji (wykres 40).

WYKRES 40. UDZIAŁ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LICZBIE BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU W 2009 R.

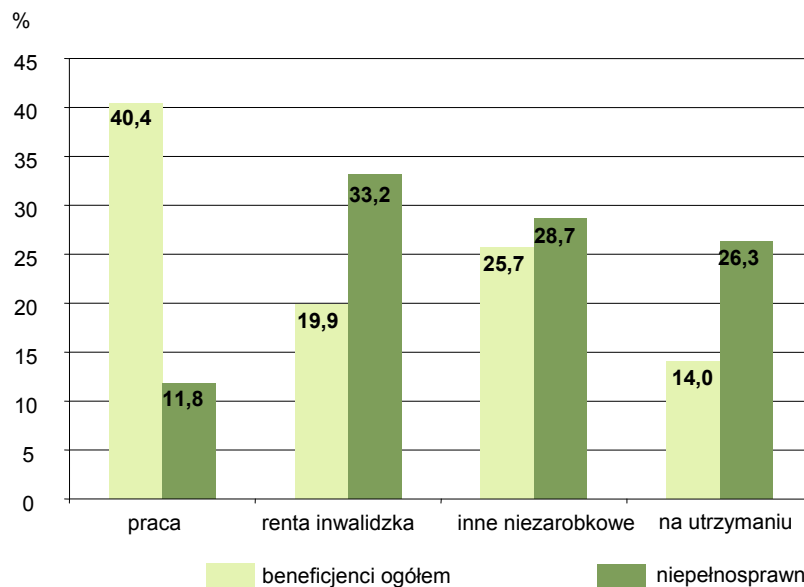

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Niepełnosprawność wśród dzieci występuje stosunkowo rzadko. W 2009 r. dzieci niepełnosprawne stanowiły około 5% beneficjentów w wieku do lat 15. Był to jednak dwukrotnie większy odsetek w porównaniu do udziału wszystkich dzieci niepełnosprawnych w tym wieku w całej Małopolsce, gdzie wyniósł on 2,3%¹³.

Niepełnosprawność dodatkowo pogarsza sytuację beneficjentów na rynku pracy i ich możliwości zarobkowania. Udział osób na utrzymaniu wśród niepełnosprawnych beneficjentów w wieku produkcyjnym jest blisko dwukrotnie większy w porównaniu do udziału osób na utrzymaniu w zbiorowości beneficjentów ogółem, natomiast radykalnie maleje udział tych, którzy utrzymują się z pracy (wykres 41). Tym samym poziom aktywności zawodowej niepełnosprawnych beneficjentów jest niewielki. Ponad 82% niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, to osoby bierne zawodowo, a wśród aktywnych zawodowo większość (77%) to osoby bezrobotne.

WYKRES 41. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ W WIEKU PRODUKCYJNYM WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

Orzeczenia o niepełnosprawności

Wśród osób, które podczas wywiadu środowiskowego określiły się jako niepełnosprawne, tylko niecałe 80% miało prawnie orzeczoną niepełnosprawność. Niepełnosprawni bez orzeczenia o niepełnosprawności to głównie osoby w wieku powyżej 45 lat, mieszkający w strefie zewnętrznej. Odsetek niepełnosprawnych beneficjentów w tej strefie bez prawnie ustalonej niepełnosprawności kształtował się na poziomie od ponad 34% w strefie podmiejskiej do około 37% w strefie dojazdów do pracy. W Krakowie wyniósł on niewiele ponad 10%. Odsetek dzieci niepełnosprawnych z orzeczoną niepełnosprawnością wyniósł około 80%, przy czym – podobnie jak w przypadku osób dorosłych – był on znacznie wyższy w Krakowie, przekraczając 90%, natomiast w strefie zewnętrznej kształtował się na poziomie około 70%.

¹³ Dzieci i młodzież w Małopolsce w 2009 r. US w Krakowie, Kraków 2009.

Można tu mówić o pewnej prawidłowości, ponieważ odsetek niepełnosprawnych bez prawnie określonej niepełnosprawności, generalnie – już abstrahując od Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego - jest wyższy na wsi niż w mieście.

Wśród osób niepełnosprawnych, które ukończyły 16 lat, ponad połowę stanowili niepełnosprawni o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. W strefie zewnętrznej ich udział kształtował się nawet na poziomie około 60%, w Krakowie natomiast wystąpił znacznie większy niż w strefie zewnętrznej udział osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności (wykres 42).

Udział osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności wśród niepełnosprawnych beneficjentów w wieku produkcyjnym kształtował się na poziomie od 16% w Krakowie do 19% w strefie podmiejskiej.

WYKRES 42. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ W WIEKU 16 LAT I WIĘCEJ WEDŁUG STOPNIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W 2009 R.

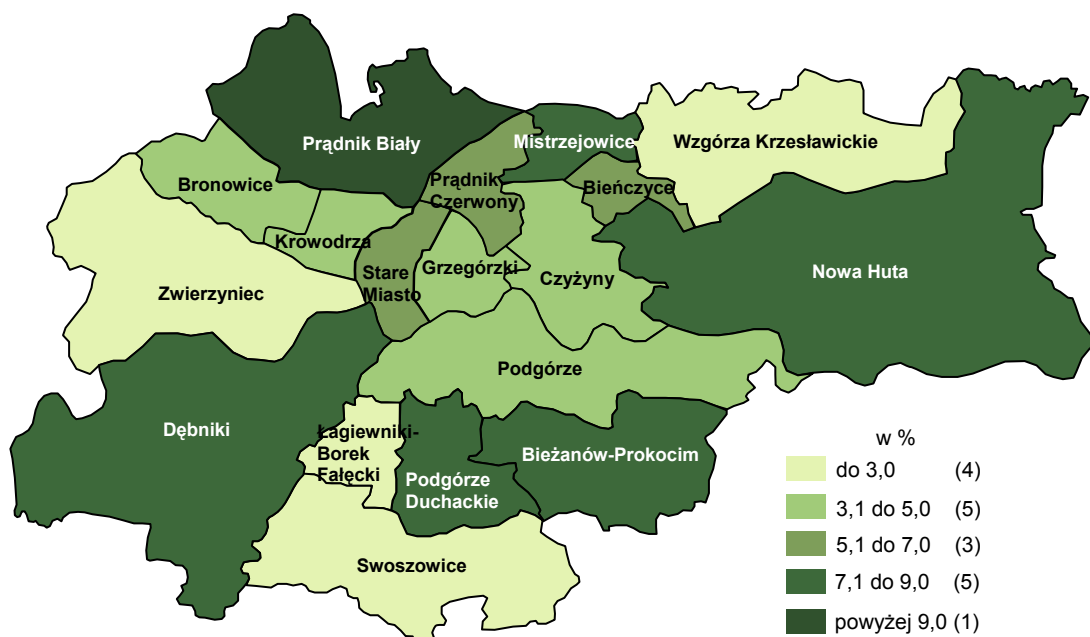
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

ROZDZIAŁ V. BENEFICJENCI POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE

Mieszkańcy dzielnic

W 2009 r. w ewidencji ludności Urzędu Miasta Krakowa zameldowanych było na pobyt stały 705,0 tys. osób, z czego ponad połowa to mieszkańcy sześciu dzielnic: Prądnik Biały (IV), Bieżanów-Prokocim (XII), Nowa Huta (XVIII), Dębniki (VIII), Mistrzejowice (XV) oraz Podgórze Duchackie (XI). Spośród wyżej wymienionych dzielnic dwie pierwsze liczyły po ponad 60 tys. mieszkańców zameldowanych na pobyt stały, a każdą z pozostałych zamieszkiwało po ponad 50 tys. takich osób.

MAPA 3. UDZIAŁ MIESZKAŃCÓW DZIELNIC W LICZBIE MIESZKAŃCÓW KRAKOWA OGÓŁEM (W ODSETKACH) WEDŁUG STANU NA KONIEC 2009 R.

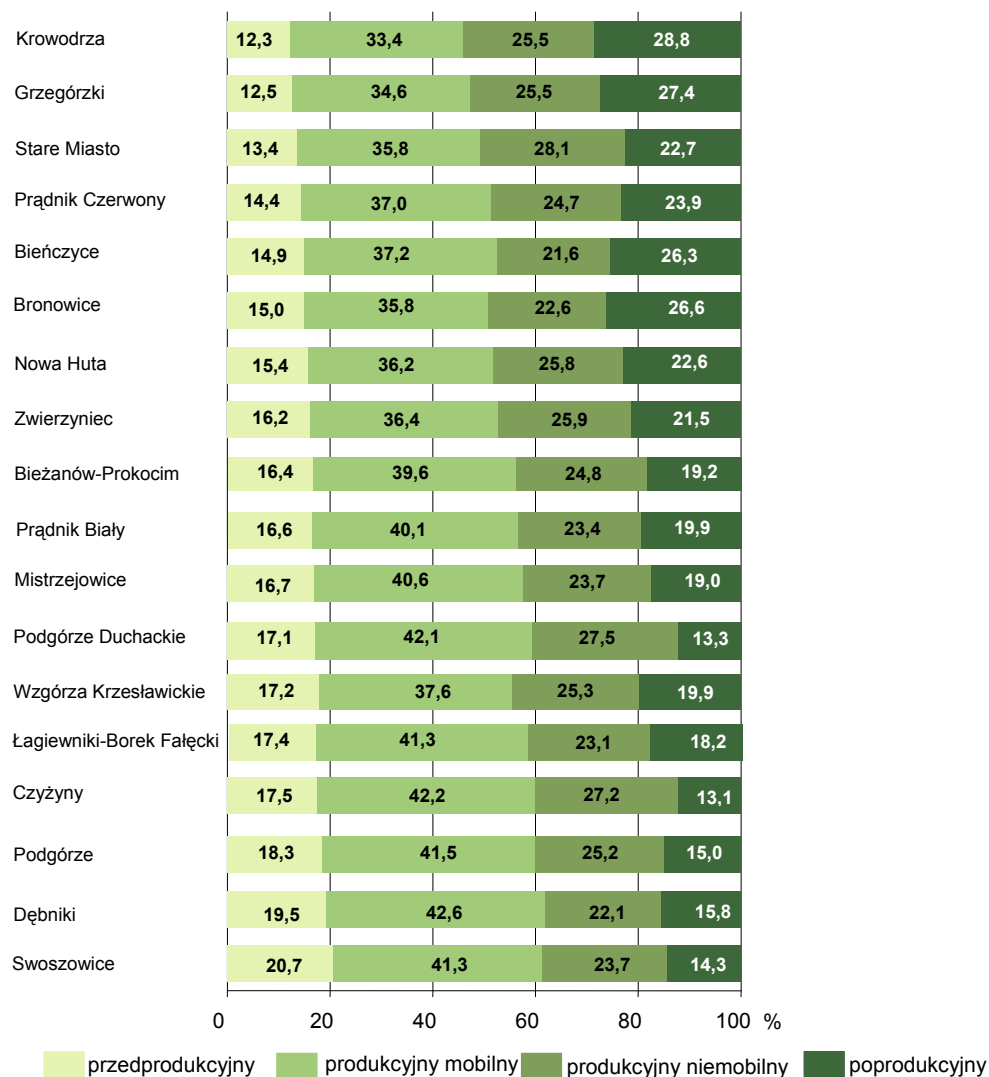
Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Krakowa o liczbie ludności zameldowanej na pobyt stały.

Dzielnice najmniejsze, z których każda liczyła od 15 do około 21 tys. mieszkańców to: Łągowiska–Borek Fałęcki (IX), Wzgórze Krzesławickie (XVII), Zwierzyniec (VII) i Swoszowice (X).

Należy dodać, że Kraków rejestruje znaczną liczbę mieszkańców zameldowanych na pobyt czasowy. Stanowią oni około 5% ludności Krakowa ogółem. Koncentrują się oni przede wszystkim w dzielnicy Krowodrza, gdzie ich odsetek wyniósł około 23% mieszkańców ogółem oraz Czyżyny – ponad 10%. W dalszych analizach tej grupy mieszkańców nie uwzględniono.

Jak wykazano wcześniej mieszkańcy Krakowa to przeciętnie najstarsza społeczność w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym. Charakteryzuje się ona znacznym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym i mniejszym niż w otoczeniu Krakowa udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym. Przeciętny wiek mieszkańców jest zróżnicowany według poszczególnych dzielnic. Rozpiętość udziału osób w wieku przedprodukcyjnym pomiędzy najniższym wskaźnikiem dla Krowodrzy i najwyższym dla Swoszowic wyniosła ponad 8 pkt proc., a rozpiętość udziałów osób w wieku poprodukcyjnym pomiędzy Czyżynami a Krowodrzą – osiągnęła blisko 16 pkt proc. (mapa 3).

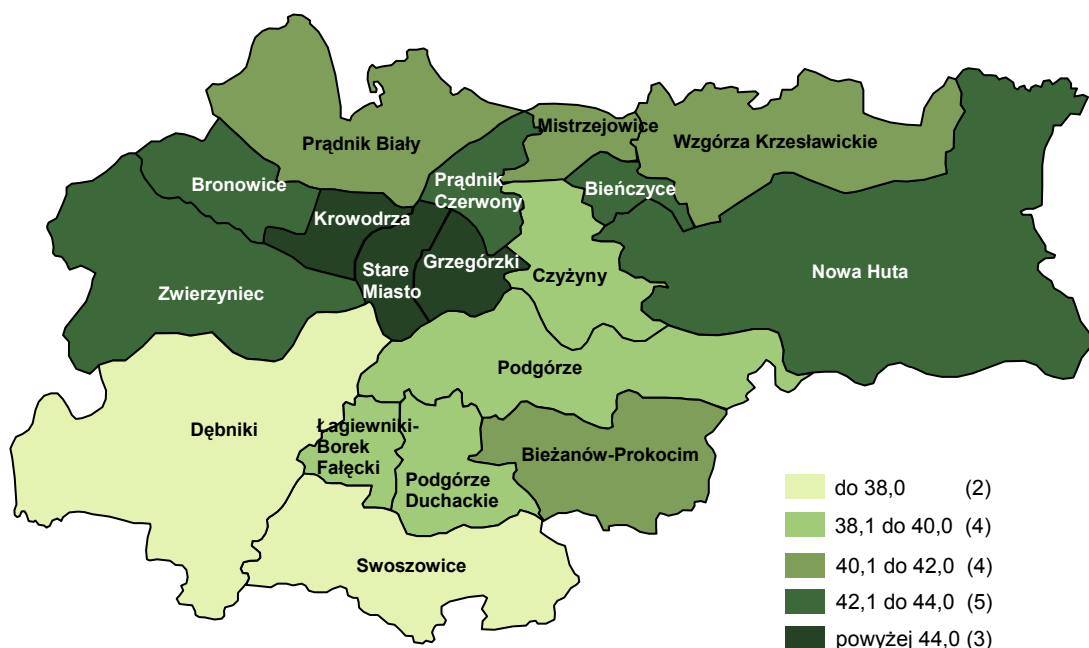
WYKRES 43. STRUKTURA MIESZKAŃCÓW DZIELNIC KRAKOWA WEDŁUG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU WEDŁUG STANU NA KONIEC 2009 R.

Źródło: opracowanie własne w oparciu o dane Urzędu Miasta Krakowa – o liczbie ludności zameldowanej na pobyt stały.

Przeciętnie najstarsi są mieszkańcy dzielnic położonych w centrum Krakowa, do których należą: Krowodrza, Grzegórzki i Stare Miasto. Średni wiek w tych dzielnicach kształtuje się na poziomie ponad 44 lata. Do najmłodszych zaś należą mieszkańcy dzielnic: Swoszowice i Dębniki ze średnim wiekiem poniżej 38 lat (mapa 4). Należy dodać, że w dzielnicach tych odnotowano też najwyższy – wynoszący około 20% – udział osób w wieku przedprodukcyjnym.

MAPA 4. ŚREDNI WIEK MIESZKAŃCÓW KRAKOWA WEDŁUG DZIELNIC W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Krakowa o ludności zameldowanej na pobyt stały.

To zróżnicowanie mieszkańców poszczególnych dzielnic Krakowa ma między innymi pewien wpływ na strukturę demograficzną gospodarstw domowych beneficjentów pomocy społecznej i na jej zróżnicowanie w poszczególnych częściach miasta, a także na stopień uzależnienia od pomocy społecznej oraz naturę tego uzależnienia.

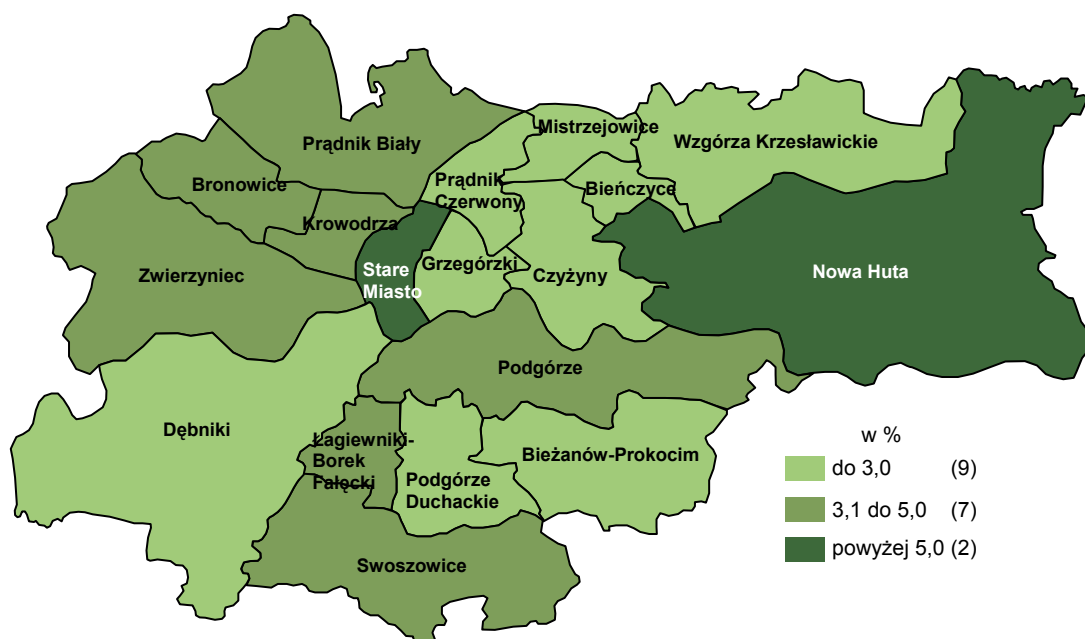
Liczebność i wiek beneficjentów zarejestrowanych w filiach MOPS w Krakowie ¹⁴

Ze względu na brak cech adresowych, w dalszej części opracowania dane o beneficjentach pomocy społecznej będziemy agregować według terytorialnej właściwości filii MOPS.

W 2009 r. w filiach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie zarejestrowano 24,1 tys. osób i 13,4 tys. gospodarstw domowych. Na terenie działania trzech filii odnotowano największe natężenie beneficjentów pomocy społecznej. Są to w kolejności: Filia nr 6 obejmująca dzielnicę Stare Miasto i Filia nr 4 obejmująca dzielnicę Nowa Huta, gdzie udział beneficjentów pomocy społecznej w liczbie ludności zameldowanej na pobyt stały ogółem kształtował się na poziomie około 6% oraz Filia nr 3 (Łagiewniki-Borek Fałęcki, Podgórze oraz Swoszowice), gdzie wskaźnik ten wyniósł niespełna 4%. W pozostałych dzielnicach utrzymywał się on na tym samym poziomie około 3% (mapa 5).

¹⁴ W tej części opracowania analizą nie obejmujemy mieszkańców Krakowa-beneficjentów pomocy społecznej, zarejestrowanych przez inne niż filie struktury organizacyjnej MOPS w Krakowie.

MAPA 5. UDZIAŁ OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W LICZBIE MIESZKAŃCÓW DZIELNIC OBJĘTYCH FILIAMI MOPS (ZAMELDOWANYCH NA POBYT STAŁY) W 2009 R.

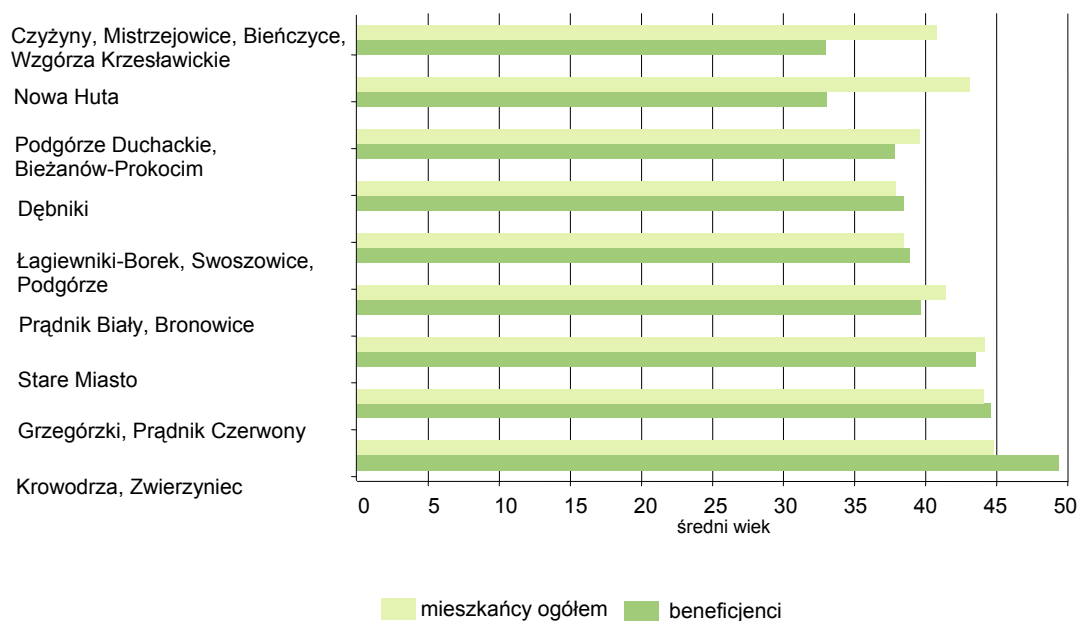
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS oraz Urzędu Miasta Krakowa.

Średni wiek¹⁵ beneficjentów pomocy społecznej był niewiele niższy w porównaniu z przeciętnym wiekiem mieszkańca Krakowa. Zwraca jednak uwagę fakt, iż w skrajnych przypadkach, takich jak w Filii nr 7, obejmującej swoim działaniem dzielnice Krowodrza i Zwierzyniec, różnice te były wyjątkowo duże (wykres 44). Beneficjenci pomocy społecznej zarejestrowani w tej jednostce byli starsi od przeciętnego mieszkańca tych dzielnic o prawie 5 lat. Wynika z tego, że ubóstwo i wykluczenie społeczne koncentruje się na najstarszych mieszkańcach tych dzielnic. Jak wykazano w następnej części naszego opracowania – dominują tutaj beneficjenci samotnie gospodarujący.

Odwrotnie było w Filiach nr 4 (Nowa Huta) i nr 9 (Czyżyny, Mistrzejowice, Bieńczyce i Wzgórze Krzesławickie), gdzie średni wiek beneficjentów pomocy społecznej był znacznie niższy niż średni wiek ogółu mieszkańców tych dzielnic (różnica wynosi tu od 8–10 pkt proc.), co z kolei znaczyłoby, że problemy z którymi próbuje się uporać system pomocy społecznej w nieco większym stopniu dotyczą tu osób młodszych, a przede wszystkim rodzinnych gospodarstw domowych.

¹⁵ Przeciętny wiek liczony za pomocą średniej arytmetycznej.

WYKRES 44. ŚREDNI WIEK BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ ORAZ MIESZKAŃCÓW DZIELNIC KRAKOWA ZAMELDOWANYCH NA POBYT STAŁY W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS oraz Urzędu Miasta Krakowa.

Wielkość i typ gospodarstwa domowego

Poziom udziału beneficjentów pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem w znacznym stopniu zależy od typu gospodarstw domowych, jaki dominuje na danym obszarze Krakowa.

Wcześniej wspomniano o tym, że w Krakowie – podobnie jak w innych dużych miastach – osoby gospodarujące samotnie, to największa zbiorowość wśród beneficjentów pomocy społecznej. Stanowiły one w Krakowie 63% wszystkich gospodarstw domowych, a w filiach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej obsługujących centralną część Krakowa, to jest dzielnice: Krowodrza i Zwierzyniec oraz Stare Miasto, ich udział przekroczył 70% (mapa 6).

Są również dzielnice, w których dominacja gospodarstw jednoosobowych była nieco mniejsza. Dotyczy to przede wszystkim wschodniej, przemysłowej części Krakowa, a więc dzielnic: Nowa Huta, Mistrzejowice, Bieńczyce, Czyżyny i Wzgórza Krzesławickie. Osoby gospodarujące samotnie stanowiły tam wciąż największą część populacji, ale było to już niewiele ponad połowę wszystkich gospodarstw domowych, a to oznacza większą obecność gospodarstw wieloosobowych, przede wszystkim rodzin z dziećmi na utrzymaniu.

W omawianych Filiach nr 4 i nr 9 zarejestrowano też największy w Krakowie odsetek rodzin wielodzietnych, a więc z 3 i więcej dzieci, które stanowiły tam odpowiednio około 10 i 9% wszystkich zarejestrowanych gospodarstw domowych.

Trzeba jednak wspomnieć, iż wśród gospodarstw domowych wieloosobowych, we wszystkich filiach MOPS w Krakowie, częściej niż małżeństwa z dziećmi rejestrowano rodziny niepełne – przede wszystkim samotne matki z dziećmi.

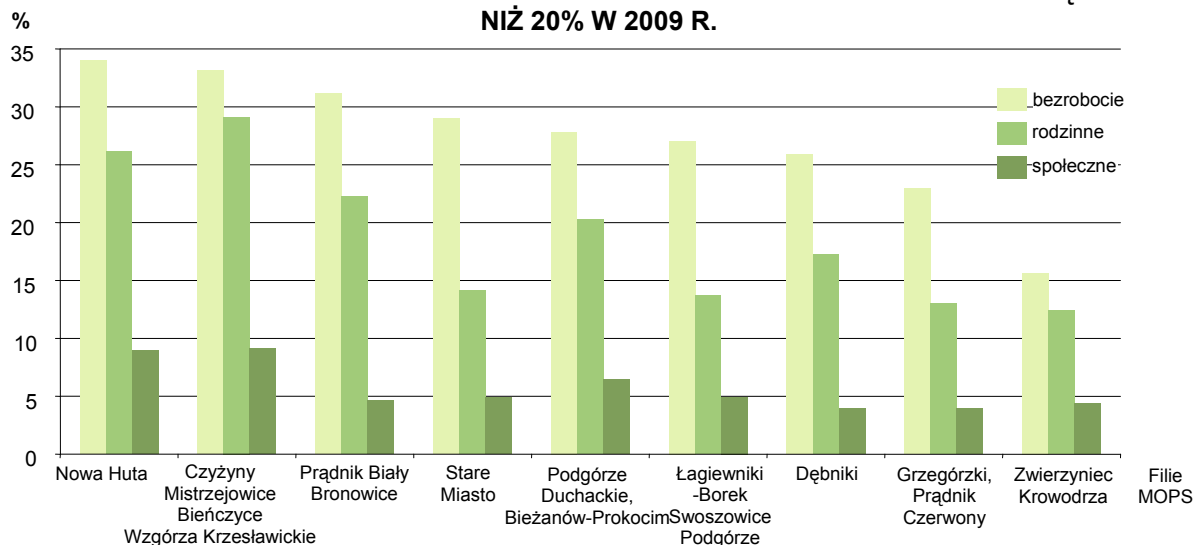
MAPA 6. UDZIAŁ GOSPODARSTW DOMOWYCH JEDNOOSOBOWYCH W FILIACH MOPS W KRAKOWIE W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

Taki rozkład udziału gospodarstw domowych w poszczególnych dzielnicach Krakowa implikuje różnice w rozkładzie częstości problemów, z jakimi borykają się beneficjenci pomocy społecznej. Generalnie można powiedzieć, że dominują problemy związane ze stanem zdrowia: niepełnosprawnością lub długotrwałą i ciężką chorobą – charakterystyczne dla osób starszych. Były one obecne niemal w 80% gospodarstw domowych, przy czym udział ten wahał się w poszczególnych dzielnicach od około 71% do 88%. Większa zmienność dotyczyła tych problemów, które najbardziej związane są z typem gospodarstw domowych, jaki dominował na danym obszarze Krakowa, a więc problemów z grupy rodzinnych oraz społecznych. Udział gospodarstw domowych z problemami rodzinnymi w centralnych dzielnicach Krakowa był dwukrotnie niższy niż we wschodnich dzielnicach przemysłowych (wykres 45). Należy też nadmienić, że we wschodnich dzielnicach Krakowa, a więc na terenie działania Filii nr 4 i 9, częściej niż w innych rejonach miasta występują problemy społeczne, a między innymi takie zjawiska patologiczne, jak alkoholizm.

WYKRES 45. GRUPY PROBLEMÓW WYSTĘPUJĄCYCH W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ O WSPÓŁCZYNNIKU ZMIENNOŚCI WIĘKSZYM NIŻ 20% W 2009 R.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

PODSUMOWANIE

Duże miasto i jego otoczenie to nie jest teren typowy dla badań i analiz społeczności uzależnionych od pomocy społecznej. Mamy tu bowiem do czynienia z obszarem aglomeracyjnym, na którym dostępność udogodnień cywilizacyjnych, wszelakich usług, a także szanse zdobycia wiedzy i dobrej pracy są na pewno większe niż na tak zwanych terenach peryferyjnych. Z przeprowadzonej analizy wynika jednak, że Krakowski Obszar Metropolitalny nie jest jednolity – w bezpośrednim sąsiedztwie metropolii leżą gminy, w których występują zjawiska generujące ubóstwo i wykluczenie społeczne – przede wszystkim wykluczenie z rynku pracy. Jest to przede wszystkim strefa dojazdów do pracy, która wyraźnie różni się poziomem życia i gospodarowania nie tylko od Krakowa, ale również od jego strefy podmiejskiej.

Zbiorowość beneficjentów pomocy społecznej w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym jest stosunkowo niewielka. Choć tak nieliczna, społeczność ta pod wieloma względami różni się jednak w zależności od warunków społecznych i gospodarczych w poszczególnych strefach. Autor wyraża nadzieję, że korelacyjność tych powiązań pomiędzy charakterystyką demograficzną beneficjentów pomocy społecznej a statystyką społeczną i ekonomiczną przytoczoną w opracowaniu udało się wykazać.

Każda z grup beneficjentów ma swoje specyficzne problemy, wynikające z wieku, stanu zdrowia oraz z sytuacji na rynku pracy. W Krakowskim Obszarze Metropolitalnym dwie z nich wymagają zwrócenia szczególnej uwagi. Są to mianowicie osoby samotnie gospodarujące oraz rodziny z dziećmi.

Osoby samotnie gospodarujące to w dużej części osoby w podeszłym wieku, chore, niepełnosprawne, dla których zły stan zdrowia jest dodatkową dolegliwością, wzmagającą efekty ubóstwa. W tej grupie znaczną część stanowią bezdomni, rejestrowani głównie w Krakowie.

Wśród rodzin z dziećmi znaczny udział w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym stanowią rodziny niepełne, głównie matki samotnie wychowujące dzieci. W tym przypadku ubóstwu towarzyszy bezrobocie oraz problemy rodzinne, związane z samotnym rodzicielstwem lub wielodzietnością. Trzeba też pamiętać o tym, że populację samotnie gospodarujących, stanowią osoby dorosłe, a ubóstwo rodzin oznacza przede wszystkim ubóstwo dzieci, a więc wszelkie utrudnienia jakie młodzi ludzie już na starcie muszą pokonać, aby zdobyć odpowiednie wykształcenie i sprostać wymogom współczesnego rynku pracy. Sytuacja jest tym trudniejsza, gdy w rodzinach z dziećmi problemom ekonomicznym towarzyszą, zjawiska patologiczne takie jak: alkoholizm, czy przemoc w rodzinie.

TABL. 1. TYPY GOSPODARSTW DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG MIEJSCA ZAMIESZKANIA W 2009 R.

GOSPODARSTWA DOMOWE	Województwo małopolskie			W tym Krakowski Obszar Metropolitalny			
	ogółem	miasta	wieś	razem	z liczby razem		
					Kraków	strefa podmiejska	strefa dojazdów do pracy
Ogółem w tys.	78,5	40,3	38,2	28,8	14,9	4,4	9,5
Gospodarstwa jednoosobowe w tys.	30,0	20,3	9,7	14,6	9,5	2,1	3,0
Gospodarstwa wieloosobowe w tys.	48,5	20,0	28,5	14,2	5,4	2,3	6,5
	w odsetkach ogółem						
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gospodarstwa jednoosobowe	38,2	50,4	25,4	50,7	63,6	47,8	31,8
Gospodarstwa wieloosobowe	61,8	49,6	74,6	49,3	36,4	52,2	68,2
małżeństwa bez dzieci	3,6	3,5	3,7	3,6	3,5	4,4	3,2
małżeństwa z dziećmi	29,2	15,3	43,8	19,0	8,5	21,5	34,5
samotni rodzice z dziećmi	13,6	14,4	12,7	14,8	15,4	14,8	13,7
w tym matki z dziećmi	12,7	13,6	11,7	13,9	14,7	13,8	12,7
partnerzy	2,1	2,4	1,7	2,3	2,5	2,2	2,2
w tym z dziećmi	1,8	1,9	1,6	1,9	1,8	2,1	2,0
wielorodzinne	5,8	5,7	6,0	3,9	2,0	4,8	6,4
nierodzinne	7,5	8,3	6,8	5,7	4,5	4,5	8,3
Gospodarstwa z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu	53,9	41,2	67,2	41,7	29,1	44,4	60,3
w tym rodziny wielodzietne	23,7	13,3	34,7	15,1	6,5	16,6	28,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

TABL. 2. STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWSKIM OBSZARZE METROPOLITALNYM WEDŁUG PRZYCZYNY PRYZNANIA ŚWIADCZEŃ W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Rodzaje problemów ^a								
		ubóstwo	bezrobocie	zdrowotne	rodzinne	społeczne	pozostałe	z ogółem		
								przemoc w rodzinie	bezdomność	alkoholizm
Gospodarstwa domowe ogółem	100,0	53,5	28,7	68,7	27,5	10,1	1,5	0,8	3,3	5,4
Jednoosobowe	100,0	53,6	19,3	84,2	5,1	14,3	1,0	0,0	6,0	6,6
Wieloosobowe	100,0	53,5	38,5	52,8	50,6	5,8	2,1	1,5	0,5	4,2
małżeństwa bez dzieci	100,0	35,1	26,2	88,8	4,9	5,0	3,6	0,3	0,1	4,1
małżeństwa z dziećmi	100,0	60,1	37,5	49,3	46,6	5,5	1,7	0,8	0,1	4,7
samotni rodzice z dziećmi	100,0	54,6	41,4	44,4	77,2	5,0	1,5	3,2	1,1	2,8
partnerzy	100,0	68,1	58,5	50,5	38,6	10,5	1,3	0,7	1,8	5,6
wielorodzinne	100,0	42,4	43,4	64,4	38,2	7,9	4,2	1,1	0,3	6,5
nierodzinne	100,0	41,5	30,3	56,9	36,7	6,2	2,8	1,0	0,2	4,1
Gospodarstwa z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu	100,0	57,1	39,9	47,5	58,0	5,3	1,9	1,7	0,5	3,9
w tym rodziny wielodzietne	100,0	62,2	35,0	40,0	74,7	4,4	1,3	1,5	0,3	3,8
Strefy KOM										
Kraków	100,0	53,8	27,0	75,9	23,6	12,6	0,6	0,6	5,4	5,1
Strefa podmiejska	100,0	55,2	35,8	64,1	24,9	7,7	2,2	1,1	1,7	5,3
Strefa dojazdów do pracy	100,0	52,4	28,2	59,6	34,9	7,4	2,7	0,8	0,8	6,0

^a Suma odsetek jest większa niż 100, ponieważ w części gospodarstw domowych występuje więcej niż jeden problem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

TABL. 3. GŁÓWNE ŹRÓDŁA UTRZYMANIA GOSPODARSTW DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWSKIM OBSZARZE METROPOLITALNYM W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Źródło utrzymania							Bez źródeł utrzymania
		praca			niezarobkowe				
		razem	najemna	na własny rachunek	razem	emerytura	renta	inne	
Gospodarstwa domowe ogółem	100,0	25,5	22,7	2,8	56,6	14,2	18,0	24,3	17,9
Jednoosobowe	100,0	6,8	5,9	0,9	61,0	19,3	21,3	20,4	32,2
Wieloosobowe	100,0	44,9	40,1	4,8	52,0	9,0	14,6	28,4	3,1
małżeństwa bez dzieci	100,0	13,6	11,9	1,7	79,2	38,9	29,6	10,7	7,2
małżeństwa z dziećmi	100,0	66,6	59,5	7,1	31,5	2,3	9,7	19,5	1,9
samotni rodzice z dziećmi	100,0	28,4	26,1	2,3	68,2	3,1	13,6	51,5	3,4
partnerzy	100,0	57,3	53,7	3,6	38,6	2,1	12,3	24,2	4,1
wielorodzinne	100,0	29,2	25,0	4,2	67,1	23,9	24,5	18,7	3,7
nierodzinne	100,0	39,9	33,8	6,1	56,5	20,2	18,5	17,8	3,6
Gospodarstwa z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu	100,0	49,9	44,6	5,3	47,4	4,1	11,8	31,5	2,7
w tym rodziny wielodzietne	100,0	59,1	51,8	7,3	39,5	1,7	6,3	31,5	1,4
Strefy KOM									
Kraków	100,0	17,5	17,2	0,3	58,8	17,9	18,5	22,4	23,7
Strefa podmiejska	100,0	26,6	24,5	2,1	55,1	9,6	17,1	28,4	18,3
Strefa dojazdów do pracy	100,0	37,8	30,6	7,2	53,8	10,7	17,6	25,5	8,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

TABL. 4. POZIOM WYKSZTAŁCENIA UKOŃCZONEGO BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ W KRAKOWSKIM OBSZARZE METROPOLITALNYM W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE a – ogółem w wieku 15 lat i więcej b – głowy gospodarstw domowych		Ogółem	Wykształcenie			
			wyższe	średnie i police- alne	zasad- nicze zawo- dowe	gimna- zjalne i niższe
Gospodarstwa domowe ogółem	a	100,0	3,7	19,7	33,3	43,3
	b	100,0	4,9	24,8	36,9	33,3
Jednoosobowe	a	100,0	6,0	24,7	29,8	39,6
Wieloosobowe	a	100,0	2,7	17,6	34,8	44,8
	b	100,0	3,9	25,0	44,2	27,0
małżeństwa bez dzieci	a	100,0	5,7	22,7	33,3	38,3
	b	100,0	6,2	22,8	31,7	39,4
małżeństwa z dziećmi	a	100,0	2,3	15,9	39,0	42,9
	b	100,0	3,3	24,0	51,8	20,9
samotni rodzice z dziećmi	a	100,0	2,3	19,4	26,1	52,2
	b	100,0	3,6	27,9	41,1	27,4
partnerzy	a	100,0	2,1	16,7	37,0	44,2
	b	100,0	2,4	19,7	38,9	38,9
wielorodzinne	a	100,0	2,4	15,9	35,9	45,8
	b	100,0	3,3	21,0	40,4	35,3
nierodzinne	a	100,0	4,2	20,3	34,0	41,5
	b	100,0	6,1	26,7	38,9	28,4
Gospodarstwa z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu	a	100,0	2,4	17,2	35,0	45,4
	b	100,0	3,5	25,5	46,3	24,6
w tym rodziny wielodzietne	a	100,0	1,7	12,8	33,2	52,3
	b	100,0	2,8	21,1	53,3	22,8
Strefy KOM						
Kraków	a	100,0	6,1	27,5	27,4	38,9
	b	100,0	7,2	31,1	29,8	32,0
Strefa podmiejska	a	100,0	2,0	16,3	36,6	45,1
	b	100,0	2,7	18,9	40,7	37,6
Strefa dojazdów do pracy	a	100,0	2,0	13,4	37,8	46,8
	b	100,0	2,6	18,2	45,9	33,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

TABL. 5. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWSKIM OBSZARZE METROPOLITALNYM W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE a – ogółem w wieku produkcyjnym b – w tym głowy gospodarstw domowych		Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo
			razem	pracujący	bezrobotni	
Gospodarstwa domowe ogółem .	a	100,0	43,1	18,9	24,2	56,9
	b	100,0	43,6	15,2	28,4	56,4
Jednoosobowe	a	100,0	29,7	2,8	26,9	70,3
Wieloosobowe	a	100,0	47,8	24,6	23,2	52,2
	b	100,0	53,9	24,4	29,5	46,1
Strefy KOM						
Kraków.....	a	100,0	48,3	19,6	28,7	51,7
	b	100,0	46,1	15,6	30,5	53,9
Strefa podmiejska	a	100,0	40,4	14,0	26,4	59,6
	b	100,0	41,3	10,8	30,5	58,7
Strefa dojazdów do pracy.....	a	100,0	39,1	20,0	19,1	60,9
	b	100,0	41,1	16,7	24,4	58,9

TABL. 6. OSOBY W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG STANU ZDROWIA W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	W tym				
		chorzy		niepełnosprawni		
		razem	w tym przewlekłe	ogółem	w tym z orzeczeniem	
Ogółem w tys.	68,1	27,7	17,3	17,5	13,8	
	w odsetkach					
Ogółem	100,0	40,7	25,4	25,7	20,3	
w tym:						
głowy gospodarstw domowych wieloosobowych	100,0	41,2	23,4	23,0	17,5	
osoby gospodarujące samotnie	100,0	89,4	66,5	72,1	59,4	
dzieci ^a	100,0	16,2	6,6	5,2	4,1	
Strefy KOM						
Kraków	100,0	56,2	39,0	39,1	34,8	
Strefa podmiejska	100,0	38,4	22,2	22,6	14,9	
Strefa dojazdów do pracy	100,0	27,8	14,5	14,9	9,4	

a Osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat).

Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

TABL. 7. STRUKTURA OSÓB W WIEKU 18 LAT I WIĘCEJ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWSKIM OBSZARZE METROPOLITALNYM WEDŁUG ŹRÓDŁA DOCHODU W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE a – wiek produkcyjny b – wiek poprodukcyjny	Źródła dochodu ^a						Na utrzymani ^c	Stałe dochody ^d	
	praca	w tym praca stała ^b	źródła niezarob- kowe	w tym					
				emerytura	renta	inne niezarob- kowe			
Gospodarstwa domowe ogółem	a	29,8	21,5	50,3	1,5	13,7	41,4	32,4	35,3
	b	3,8	3,2	91,4	58,0	25,7	23,6	8,0	84,1
Jednoosobowe	a	11,1	3,8	46,7	1,2	18,9	33,1	44,8	23,4
	b	2,5	2,1	91,6	55,2	26,8	27,1	7,9	82,3
Wielooosobowe	a	36,5	27,8	51,6	1,5	11,9	44,4	28,0	39,6
	b	6,4	5,4	91,0	63,9	23,3	16,5	8,2	87,7
Strefy KOM									
Kraków	a	24,9	15,7	50,3	1,5	15,6	40,7	35,7	32,2
	b	1,0	0,5	90,9	62,5	22,9	25,4	8,7	85,4
Strefa podmiejska	a	27,2	19,7	49,5	1,2	12,1	41,4	34,4	31,9
	b	6,3	5,8	91,2	46,7	31,8	20,9	8,3	79,1
Strefa dojazdów do pracy.....	a	35,4	27,6	50,6	1,5	12,6	42,2	28,6	39,6
	b	9,0	8,0	92,6	53,3	29,0	21,0	6,4	83,4

a Suma odsetek jest większa niż 100, ponieważ część osób posiada więcej niż jedno źródło dochodu. **b** Praca stała - praca najemna stała na stanowisku robotniczym i nierobotniczym, użytkowanie indywidualnego gospodarstwa rolnego, działki, pracodawca, praca stała na własny rachunek, wykonywanie wolnego zawodu. **c** Na utrzymaniu – osoby bez dochodu (samotnie gospodarujące) lub na utrzymaniu. **d** Stałe dochody – praca stała, emerytura

Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPiPS.

TABL. 8. OSOBY W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG GRUP WIEKU W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Województwo małopolskie			Krakowski Obszar Metropolitalny			
	ogółem	miasta	wieś	razem	Kraków	strefa podmiejska	strefa dojazdów do pracy
Ogółem w tys.	229,7	92,1	137,6	68,1	26,8	10,9	30,4
	w odsetkach						
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0-4 lat	7,4	7,6	7,2	7,4	7,3	7,7	7,4
5-9	10,7	8,8	12,0	9,6	7,4	9,9	11,4
10-14	13,2	10,4	14,9	11,1	8,4	11,6	13,7
15-19	12,5	10,1	14,0	10,7	7,7	10,3	13,5
20-24	5,3	5,5	5,2	4,9	4,6	5,0	5,0
25-29	4,0	4,9	3,4	4,4	4,5	4,7	4,1
30-34	5,5	5,6	5,5	5,5	5,4	6,0	5,6
35-39	6,8	6,0	7,4	6,2	5,3	6,1	7,0
40-44	7,1	6,3	7,7	6,4	5,4	6,7	7,1
45-49	6,8	6,8	6,8	6,7	6,6	6,7	6,8
50-54	6,4	7,8	5,5	7,5	9,2	8,0	5,9
55-59	4,9	6,6	3,8	6,5	8,7	6,6	4,4
60-64	2,6	3,7	1,9	3,6	5,1	3,3	2,4
65 lat i więcej	6,8	9,9	4,7	9,5	14,4	7,4	5,7
W wieku:							
przedprodukcyjnym	39,3	33,0	43,5	35,1	27,7	35,7	41,4
produkcyjnym	52,9	55,5	51,1	54,0	55,6	55,8	52,1
poprodukcyjnym	7,8	11,5	5,4	10,9	16,7	8,5	6,5
Średni wiek w latach	30,2	33,9	27,8	33,2	38,5	32,2	29,0
Mediana wieku w latach	26	32	21	31	39	30	23
W tym osoby samotnie gospodarujące w tys.....	30,0	20,3	9,7	14,6	9,5	2,1	3,0
	w odsetkach						
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
15-19	0,7	0,9	0,5	0,9	1,2	0,3	0,5
20-24	2,5	2,6	2,1	2,8	3,0	2,4	2,6
25-29	2,5	2,6	2,3	2,5	2,5	2,7	2,6
30-34	3,2	3,3	3,1	2,9	2,9	3,5	2,5
35-39	3,8	3,7	3,9	3,6	3,3	3,8	4,6
40-44	5,9	5,6	6,4	5,1	4,9	6,2	5,0
45-49	9,9	9,6	10,5	9,2	8,7	11,0	9,8
50-54	15,3	15,4	15,2	15,3	15,2	17,3	14,2
55-59	16,0	16,0	16,0	16,9	17,0	18,7	15,3
60-64	10,0	10,0	10,1	10,4	10,4	9,8	11,0
65 lat i więcej	30,1	30,3	29,9	30,2	31,0	24,5	32,0
W wieku:							
przedprodukcyjnym	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
produkcyjnym	66,3	65,8	67,3	66,2	65,0	73,0	64,9
poprodukcyjnym	33,7	34,2	32,7	33,8	35,0	27,0	35,1
Średni wiek w latach	57,6	57,6	57,4	57,9	58,2	56,3	58,1
Mediana wieku w latach	56	56	56	57	57	55	57

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

TABL. 9. TYPY GOSPODARSTW DOMOWYCH BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ ZAREJESTROWANYCH W FILIACH MOPS W KRAKOWIE W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Filia nr								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
		Grzegórzki, Prądnik Czerwony	Prądnik Biały, Bronowice	Łagiewniki-Borek Fałęcki, Podgórze, Swoszowice	Nowa Huta	Dębniki	Stare Miasto	Krowodrza, Zwierzyniec	Podgórze Duchackie, Bieżanów-Prokocim	Czyżyny, Mistrzejowice, Bieńczyce, Wzgórze Krzesławickie
Gospodarstwa domowe ogółem w tys.	13,4	1,4	1,6	1,5	1,6	0,9	1,6	1,2	1,8	1,8
		w odsetkach								
Jednoosobowe	62,9	69,3	61,3	66,2	55,9	61,1	70,7	74,7	58,7	54,4
Wieloosobowe	37,1	30,7	38,7	33,8	44,1	38,9	29,3	25,3	41,3	45,6
małżeństwa bez dzieci	3,9	4,0	5,1	4,3	2,5	4,2	3,7	4,8	4,5	2,8
małżeństwa z dziećmi	9,1	6,3	9,1	9,2	12,6	11,4	6,4	4,2	9,7	11,6
samotni rodzice z dziećmi	16,4	13,2	18,1	14,6	20,5	18,2	12,7	10,3	17,3	20,5
partnerzy	2,6	2,5	2,1	2,3	3,1	0,7	2,7	1,6	3,3	3,2
wielorodzinne	2,2	0,7	2,9	1,0	1,6	2,9	0,8	0,6	2,5	5,7
nierodzinne	2,9	4,1	1,4	2,4	3,9	1,5	3,0	3,8	4,1	1,8
Gospodarstwa z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu	29,9	23,0	30,5	26,5	38,6	32,6	23,0	16,7	32,9	39,0
w tym rodziny wielodzietne	6,9	4,7	6,9	6,9	10,0	7,5	5,3	3,6	6,9	8,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.

TABL. 10. STRUKTURA BENEFICJENTÓW POMOCY SPOŁECZNEJ WEDŁUG GRUP WIEKU ZAREJESTROWANYCH W FILIACH MOPS W KRAKOWIE W 2009 R.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Filia nr									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
		Grzegórzki, Prądnik Czerwony	Prądnik Biały, Bronowice	Łagiewniki-Borek Fałęcki, Podgórze, Swoszowice	Nowa Huta	Dębniki	Stare Miasto	Krowodrza, Zwierzyniec	Podgórze Duchackie, Bieżanów-Prokocim	Czyżyny, Mistrzejowice, Bieżczyce Wzgórza Krzesławickie	
Ogółem w tys.	24,1	2,2	2,9	2,5	3,3	1,6	2,6	1,7	3,5	3,8	
				w odsetkach							
0-4 lat	7,3	5,8	7,3	7,0	9,4	6,7	5,8	4,4	7,9	8,6	
5-9	7,6	5,8	7,2	6,8	9,1	7,9	6,0	5,4	7,9	9,5	
10-14	8,5	6,1	8,3	8,3	10,0	8,4	7,6	6,3	8,9	10,0	
15-19	7,3	6,7	7,2	7,3	8,6	7,4	6,0	4,6	6,9	8,7	
20-24	4,0	4,4	3,9	3,6	5,0	5,2	3,1	2,3	4,0	4,1	
25-29	4,7	4,3	3,7	4,8	5,9	4,9	3,8	3,4	4,6	5,6	
30-34	5,5	4,1	5,0	5,7	5,8	5,4	5,1	4,4	5,9	6,4	
35-39	5,4	3,9	5,8	4,8	5,8	4,9	4,9	3,7	5,8	6,9	
40-44	5,4	4,8	6,2	5,7	5,1	5,1	4,2	4,8	5,2	6,8	
45-49	6,7	6,3	6,7	7,3	6,7	6,5	6,5	4,9	6,4	7,5	
50-54	9,0	10,5	9,0	9,6	9,7	9,2	9,8	9,0	8,6	7,5	
55-59	8,5	9,6	8,4	10,2	7,7	8,6	9,9	8,5	8,4	7,0	
60-64	5,0	4,9	4,7	5,5	3,2	5,6	7,3	6,8	5,4	3,3	
65 lat i więcej	15,1	22,8	16,6	13,4	8,0	14,2	20,0	31,5	14,1	8,1	
W wieku:											
przedprodukcyjnym	28,0	22,0	27,6	27,0	33,7	27,3	23,1	19,1	29,3	33,8	
produkcyjnym	54,7	53,1	53,5	57,2	56,9	55,9	54,0	46,4	54,3	56,5	
poprodukcyjnym	17,3	24,9	18,9	15,8	9,4	16,8	22,9	34,5	16,4	9,7	
Średni wiek w latach	38,8	44,6	39,6	38,9	33,0	38,5	43,5	49,3	37,8	33,0	
Mediana wieku w latach	39	48	41	41	31	39	47	53	37	32	
Udział beneficjentów w liczbie mieszkańców zameldowanych na pobyt stały	3,4	2,9	3,2	3,8	5,6	2,8	6,3	3,1	3,0	2,7	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej MPIPS.